

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Klára Schumannová

Lexikální aspekty kubánské španělštiny

Lexical aspects of Cuban Spanish

Praha 2016

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D

Konzultant: Mgr. et Mgr. Ariel Laurencio Tacoronte

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu této práce Doc. PhDr. Petrovi Čermákovi, PhD. za cenné rady, nápady a připomínky. Také bych ráda poděkovala konzultantovi Mgr. et Mgr. Arielovi L. Tacorontemu za poskytnutí nejen odborných materiálů, ale i vlastních názorů na zkoumané téma, jeho připomínky a jeho trpělivost a ochotu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 5. května 2016

Bc. Klára Schumannová

Abstrakt (česky)

Tématem této diplomové práce jsou lexikální aspekty kubánské španělštiny a především vliv jiných jazyků na její slovní zásobu. Teoretická část se věnuje historicko-kulturním okolnostem vývoje kubánské varianty španělštiny, stručně nastiňuje historii kubánské lexikografie a zabývá se především vlivy španělštiny dobyvatelů, indiánských jazyků, afrických jazyků, francouzštiny, angličtiny, čínštiny a ruštiny na kubánské lexikum. Stručně pojednává také o sociolingvistické situaci. Teoretická východiska jsou dále podrobena analýze v praktické části, ve které je zkoumán výskyt vybraných výrazů v lingvistických korpusech CREA, CORPES XXI a Araneum Hispanicum Maius.

Klíčová slova (česky)

slovní zásoba, kubánská varianta španělštiny, španělština, Kuba, dialektologie

Abstract (in English):

The topic of the present thesis is the lexical aspects of Cuban Spanish, primarily the influence of other languages on its vocabulary. The theoretical part is dedicated to the historical and cultural circumstances of the history of the Cuban variant of Spanish, it briefly outlines the evolution of the Cuban lexicography and, most importantly, it pays attention to the impact of other languages: Spanish of the conquerors, Indian languages, African languages, French, English, Chinese and Russian on Cuban lexis. In addition, a short part of the thesis is dedicated to the sociolinguistic situation in Cuba. The theoretical background serves as the basis for the practical part of the thesis, in which the occurrence of selected lexical items in the linguistics corpora CREA, CORPES XXI and Araneum Hispanicum Maius is examined.

Klíčová slova (anglicky):

lexis, Cuban variant of Spanish, Spanish, Cuba, dialectology

Obsah

Úvod.....	8
Stanovení teoretických východisek a definice základních pojmů	10
Historicko-kulturní vývoj dané jazykové oblasti	12
Kubánská lexikografie	18
Diatopické rozdělení Kuby	21
Stručná charakteristika dnešní kubánské španělštiny	23
Fonetické aspekty	23
Morfologické a syntaktické aspekty	24
Lexikální aspekty	25
Kubánská slovní zásoba.....	26
Vliv kastilštiny a andalusského dialektu 15. a 16. století.....	26
Vliv indiánských jazyků	32
Vliv afrických jazyků.....	43
Vliv francouzštiny.....	50
Vliv angličtiny	54
Vliv čínštiny.....	60
Vliv ruštiny	64
Sociolingvistická situace na Kubě	69
Analýza	72
Indiánské jazyky	74
Africké jazyky.....	79
Francouzština	82
Angličtina.....	85
Čínština	88
Ruština	88

Závěr	89
Resumé.....	91
Resumen.....	93
Bibliografie	95
Použitá literatura	95
Korpusy.....	98
Slovníky	98
Elektronické zdroje	98

Úvod

Tato diplomová práce se věnuje tématu kubánské španělštiny, její slovní zásoby a především vlivu jiných jazyků na její lexikum. Toto téma jsme si vybrali z toho důvodu, že nás zajímala nejen kubánská španělština, ale i historie a kultura Kuby: domníváme se totiž, že studium jednotlivých vědních oborů, které na Kubu nazírají z různého pohledu, může přinést ucelený, a tedy věrnější obraz. Tuto skutečnost lze demonstrovat faktem, že bez znalosti historických a kulturních okolností by byla řada jevů, vyskytujících se v kubánské španělštině, nevysvětlitelná. Proto se, po stanovení základních teoretických východisek, v první části této práce věnujeme právě těmto historickým okolnostem. Tato část textu nabízí stručný přehled historického vývoje Kuby s důrazem na ta období, která jsou nejvýznamnější pro téma naší práce. Jsou jimi období *conquisty* a střetávání dobyvatelů a kolonizátorů s indiány, období dovozu afrických otroků, období kontaktu s Francií a vzhlížení k ní a období ekonomického a politického vlivu Spojených států amerických. Také se krátce zabýváme obdobím dovážení čínských smluvních pracovníků a kontaktům se Sovětským svazem. Následující kapitola stručně pojednává o kubánské lexikografii a přináší čtenáři přehled nejvýznamnějších děl věnovaných kubánskému lexiku. Jak bude v této kapitole vysvětleno, první komplexní slovník amerikanismů je věnován právě lexiku kubánskému. V dalších dvou kapitolách se stručně věnujeme diatopickému rozdělení Kuby a charakteristickým rysům kubánské španělštiny v rovině fonetické a fonologické, morfosyntaktické a lexikální. Této poslední rovině je věnována výrazně větší pozornost v následujících kapitolách, které se postupně zabývají vlivy indiánských a afrických jazyků, francouzštiny, angličtiny, čínštiny a ruštiny na kubánskou slovní zásobu.

Vzhledem k tomu, že jsme neměli možnost na Kubu vycestovat a studovat tak kubánské lexikum přímo, byli jsme odkázáni na práci s texty a díly lingvistů a odborníků, kteří se tomuto tématu věnovali. Z tohoto důvodu lze konstatovat, že tato práce přináší v ucelené podobě výsledky výzkumů a studií řady autorů, jejichž názory jsme se snažili vzájemně konfrontovat. Uvádíme také mnoho příkladů slov užívaných na Kubě. V případě, že se jedná o slova pocházející z poloostrovní španělštiny, která na Kubě nabyla jiného významu, uvádíme jejich poloostrovní ekvivalent. Do českého jazyka jsme se rozhodli přeložit pouze výrazy nehispanického původu, jež obohatily kubánskou slovní zásobu, protože jsou to často slova méně známá. České překlady však neuvádíme v části práce věnované praktické analýze a to proto, že celá tato část se věnuje práci se španělskými korpusy a prameny.

V řadě případů je bohužel dostupná bibliografie značně omezená a většina konzultovaných prací pochází z osmdesátých či devadesátých let 20. století. Jsme si vědomi toho, že v některých případech proto nemusí uvedené závěry nutně odpovídat dnešní realitě. Tento nedostatek vyvažuje skutečnost, že jsme měli možnost konzultovat celou práci s rodilým mluvčím. Tato konzultace ukázala, že v mnoha případech se jeho názor skutečně odlišoval od názorů uvedených v konzultovaných pracích. Pokud k tomu došlo, uvedli jsme jeho názor v poznámce pod čarou nebo přímo v textu. Rozpor mezi názorem informanta a sekundární literaturou vnímáme jednoznačně pozitivně: ukazuje, že jazyk se neustále vyvíjí a že kubánské lexikum bude i nadále přitažlivým studijním tématem.

Velká část práce je tedy zaměřena více teoreticky a přináší především přehled závěrů, k nimž dospěli lingvisté a dialektologové při studiu kubánské varianty španělštiny. V závěru práce jsme se proto rozhodli ověřit, zda se jimi uváděné výrazy na Kubě skutečně užívají. Poslední kapitolou této diplomové práce je proto analýza založená na práci s daty získanými z korpusů Španělské královské akademie CREA (Corpus de Referencia del Español Actual) a CORPES XXI (Corpus del Español del Siglo XXI) a z korpusu Araneum Hispanicum Maius. Je nicméně důležité brát v potaz skutečnost, že zkoumaný vzorek je malý a nemusí nutně odrážet skutečnou dnešní jazykovou situaci na Kubě. Dílčí korpusové studie tak mají přispět k naplnění hlavního cíle této práce: chceme ukázat, že dnešní kubánská slovní zásoba je výsledkem dlouhodobého vývoje a je možné v ní nalézt velké množství výrazů pocházejících z jazyků, s nimiž se dostala do kontaktu v průběhu svého vývoje.

Stanovení teoretických východisek a definice základních pojmů

Kubánská španělština je jednou z mnoha variant americké španělštiny, kterým byla v průběhu 20. století věnována pozornost prostřednictvím řady studií a výzkumů. Je nicméně třeba mít na paměti, že výraz „americká španělština“ není adekvátní, protože se nejedná o žádný homogenní jazykový blok, který by byl protějškem poloostrovní španělštiny.¹ Existuje mnoho jazykových variant, jimiž se mluví na rozsáhlém teritoriu Hispánské Ameriky a americká španělština je dnes vnímána jako „soubor dialektálních variant španělštiny, jimiž se mluví v Americe a které sdílejí společnou historii.“² Navzdory tomu, že existuje řada odlišností mezi jednotlivými variantami americké španělštiny, ve většině případů jsou Hispanoameričané schopni se mezi sebou dorozumět a podle názoru José Morena de Alby jsou navíc i schopni rozpoznat původ jakýchkoliv mluvčích podle jejich mluvy na základě rychlosti, rytmu a intonace promluvy.³ V tomto případě je však nutné brát také v potaz neverbální rozměr mluvní promluvy, který může toto rozpoznání ztížit či mu úplně zamezit.

V průběhu fylogenetického vývoje jazyka může docházet ke dvěma základním jevům: jazyky se mohou štěpit či mísit, anebo se mohou vyvíjet v kontaktu s jazyky jinými. V důsledku toho může docházet k ovlivňování všech jazykových rovin, avšak nejvýraznější změny lze nalézt bez pochyby v oblasti lexikální⁴, což souvisí se samotnou povahou slovní zásoby. Lexikum daného jazyka vždy představovalo jazykovou rovinu, která je nejvíce náchylná ke změnám a k modifikacím; jak uvádí Moreno de Alba, „slova jakožto lexikální jednotky se rodí a umírají.“⁵ V porovnání s fonologickou a morfologickou rovinou jazyka je lexikum nejméně stabilní a změny, ke kterým v této rovině dochází, potřebují mnohem méně času.⁶ Z tohoto důvodu dochází v poměrně krátké době k adaptaci nových slov nebo k eliminaci slov nepotřebných v souvislosti s historickými, sociálními a kulturními vlivy. K těmto inovacím většinou ale nedochází globálně, nýbrž jen v rámci konkrétní země, což nutně vede k lexikální diferenciaci ve španělsky mluvící Americe.⁷

---

¹ MORENO DE ALBA, José G, *El español de América*. México, D. F.: Fondo de Cultura Económica, 1988, s. 13.

² FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz, *El español de América*. Madrid: Editorial Mapfre, 1993, s. 15 (“conjunto de variedades dialectales del español habladas en América, que comparten una historia común, por tratarse de una lingua trasplantada a partir del proceso de conquista y colonización del territorio americano.”).

³ MORENO DE ALBA, José G, *El español de América*, s. 98.

⁴ Tamtéž, s. 98.

⁵ MORENO DE ALBA, José G, *Diferencias léxicas entre España y América*, Madrid: Editorial MAPFRE, 1992 s. 195.

⁶ Tamtéž, s. 195.

⁷ MORENO DE ALBA, José G, *El español de América*, s. 98.

Existují dvě základní možnosti inovace slovní zásoby: prvním způsobem je tvoření nových slov z již existujících lexikálních jednotek pomocí kompozice, derivace, parasyntézy či zkracováním slov.⁸ Druhou možností, jak získat nová slova k pojmenování nových realit a věcí, jsou výpůjčky a kalky. Lze je chápat jako příklady jazykových interferencí, což jsou procesy, při nichž se jazykové jednotky z jednoho jazyka inkorporují do jazyka druhého. Nejčastější jsou interference lexikální, ale existují i interference fonologické a morfosyntaktické.⁹ Výpůjčka je „slovo, které přejde z jednoho jazyka do jiného, aniž by se překládalo,“¹⁰ zatímco kalk je výraz, který se inkorporuje do jiného jazyka v doslovně přeložené podobě.¹¹ Při tvoření nových slov pomocí derivace či kompozice mají významnou roli slova pocházející z řečtiny a z latiny, avšak velké množství technických výrazů jsou výpůjčkami z cizích jazyků.¹² Mnoho těchto výrazů je inkorporováno tak rychle, že ani nestihnou být přeloženy, a užívají se tedy v původní podobě.¹³

Kubánská španělština, jež je tématem této diplomové práce, byla ovlivněna řadou jazyků, které v její slovní zásobě zanechaly různě významné stopy právě prostřednictvím výpůjček a kalků. Ačkoliv hlavní a nejvýznamnější vliv na formování jazyka na Kubě měla španělština z Pyrenejského poloostrova dovezená conquistadory a kolonizátory na konci 15. a počátku 16. století, nelze opomínat ani jiné jazyky, jimiž byla španělština ovlivněna¹⁴: domorodé jazyky, africké jazyky a také samozřejmě jiné evropské jazyky. Od 18. století na Kubu mířilo velké množství migrantů ze Španělska, především z Kanárských ostrovů, v 19. století ovlivňovala kubánskou španělštinu francouzština, kterou na konci 19. století nahradila angličtina, jež hrála významnou roli především v první polovině 20. století, v souvislosti s kontakty a obchodem Kubu se Spojenými státy. Podle názoru některých lingvistů zanechala v kubánské slovní zásobě stopy také čínština a ruština, ale jak bude vysvětleno dále, tyto stopy nebyly příliš výrazné.

---

⁸ MORENO DE ALBA, José G, *Diferencias léxicas entre España y América*, s. 195.

⁹ Tamtéž, s. 196.

¹⁰ Tamtéž, s. 196.

¹¹ Tamtéž, s. 196.

¹² MORENO DE ALBA, José G, *El español de América*, s. 103.

¹³ Tamtéž, s. 103.

¹⁴ LÓPEZ MORALES, Humberto, *El español del Caribe*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, s. 227.

Historicko-kulturní vývoj dané jazykové oblasti

První obyvatelé Kuby přišli na ostrov podle odborníků a archeologů v letech 10 000 – 8 000 před naším letopočtem: tato migrace bývá často dávana do souvislosti s klimatickými změnami a se změnami výšky hladiny moře. Kuba v této době byla větší než dnes a od ostatních velkých ostrovů byla vzdálena jen dvacet kilometrů, na jejichž ploše se nacházela řada menších ostrovů, které usnadňovaly přechod kočovných indiánských skupin z ostrova na ostrov. První osadníci přicházeli ze severního kontinentu, usazovali se na Bahamách a brzy postoupili až na sever dnešní Kuby. K další migraci došlo asi před 4500 lety: tato migrační vlna přicházela z oblasti dnešní Venezuely a přes Kolumbii, Nicaraguu a Honduras se postupně dostávala do karibské oblasti. Tyto migrace nezanechaly na Kubě velké stopy až do poloviny prvního tisíciletí před naším letopočtem, kdy na ostrov doputovala nová kulturní forma, která bývá kubánskými archeology nazývána kultura *protozemědělská*. Tito lidé přicházeli z Floridy, z oblasti řeky Mississippi, usazovali se především na severním pobřeží Kuby a později expandovali více na východ. Nositelé této kultury přežívali v některých oblastech Kuby až do příchodu Evropanů.¹⁵

Brzy po začátku našeho letopočtu se na Kubu ze sousední Španěly přesunuli neolitictí zemědělci, kteří patřili do aravacké (*aruaka*, *arawak*, *aruaco*) jazykové skupiny. Ta pocházela z oblasti ústí řeky Orinoko v Jižní Americe, odkud její představitelé postupovali na ostrovy Velkých Antil.¹⁶ Aravakové pracovali s kamenem, bydleli v dřevěných chýších, vyráběli kánoe a pěstovali mnoho zemědělských plodin. Počet indiánů na Kubě rostl a podle Opatrného žilo na ostrově v době příchodu Španělů minimálně 200 000 indiánů.¹⁷ Na začátku 15. století přišla z Španěly další aravacká skupina indiánů, Taínové. Usadili se na východě země a podmanili si Ciboneye, potomky původní zemědělské neolitické komunity. V této době začalo docházet k nájezdům divokých Karibů, kteří z Jižní Ameriky pronikali na sever.¹⁸

Kuba začala být osidlována Španěly relativně brzy po jejím objevení: první kolonizační výprava na Kubu byla vyslána již v roce 1510. Po zkušenostech s rychlým vymíráním indiánů na Španěle se španělští dobyvatelé snažili získat důvěru indiánských náčelníků a zajistit si indiánskou pracovní sílu. Brzy poté, co je začali využívat na práci, královna Isabela prohlásila

---

¹⁵ OPATRŇÝ, Josef, *Kuba*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002, s. 6-8.

¹⁶ Tamtéž, s. 8.

¹⁷ Tamtéž, s. 10.

¹⁸ Tamtéž, s. 10.

všechny indiány za poddané španělské koruny a zakázala jejich zotročování.¹⁹ V roce 1495 byl však vydán výnos, který povoloval zotročení indiánů, pokud k němu dojde ve „spravedlivé válce“, což přinášelo možnost zotročit indiány, kteří odmítali nadvládu křesťanského panovníka a šíření křesťanství.²⁰ V první polovině 16. století bylo vydáno mnoho zákonů a nařízení upravující vztah indiánů a Španělů a správu nových kolonií. Roku 1537 vydal papež Pavel III. bulu *Sublimis Deus*, ve které byli obyvatelé Ameriky oficiálně prohlášeni za „opravdové lidi“, kteří jsou schopni žít civilizovaný život. V roce 1542 byly vydány tzv. Nové Zákony pro Indie, které měly chránit indiány, nicméně bylo velmi těžké uvést tyto zákony do praxe.²¹ Navzdory všem zákonům ve prospěch indiánského obyvatelstva došlo v prvních desetiletích 16. století k významnému snížení počtu autochtonních obyvatel. Přesný počet indiánů žijících na Kubě před a po příchodu Evropanů není znám a názory odborníků na toto téma se značně rozcházejí. Podle Oldřicha Kašpara žilo na Kubě v roce 1511 asi 200 000 indiánů, jejichž počet se do roku 1537 snížil na pouhých 5000.²² Ke stejnému číslu přeživších indiánů v první polovině 16. století dospěl i Richard Gott.²³ Někteří tento výrazný demografický úbytek přičítali násilné a kruté kolonizaci, ale s největší pravděpodobností za ním stála souhra okolností: nemoci, na které indiáni nebyli zvyklí, těžká práce, kulturní šok a v neposlední řadě také srážky a boje se Španěly během *conquisty*.²⁴

Prvním důležitým městem bylo Santiago de Cuba, které se později stalo prvním hlavním městem a výchozím bodem pro další plavby a dobovatelské expedice vysílané na kontinent. Poté co byla objevena a dobytá pevnina, na které se našlo velké bohatství, zůstaly Karibské ostrovy opuštěné a ztratily svůj význam.²⁵ Ve druhé polovině 16. století nabyl důležitosti přístav Havana, jelikož se Španělé rozhodli posílat každý rok do Ameriky dvě lodě, které se zastavovaly v Havanském přístavu.²⁶ Tyto lodě jely ze Španělska plné pasažérů a zboží a vracely se do Evropy naložené zlatem a dalším bohatstvím. Prosperovala však jen západní část Kuby, zatímco východní část ostrova se už od této doby musela potýkat s ekonomickými a sociálními problémy.²⁷

---

¹⁹ KRÍŽOVÁ, Markéta, *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013., s. 45.

²⁰ Tamtéž, s. 43-45.

²¹ Tamtéž, s. 47.

²² KAŠPAR, Oldřich, *Dějiny Karibské oblasti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 46.

²³ GOTT, Richard, *Kuba: Nové dějiny*, Přeložil: Jiří Kunc, Brno: BB/Art, 2005, s. 42.

²⁴ LIPSKI, John M., *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 254.

²⁵ Tamtéž, s. 251.

²⁶ MARTÍNEZ MONTIEL, Luz María. *Negros en América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, s. 60.

²⁷ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 252.

Během následujících století se obyvatelé centrální a západní Kuby věnovali pěstování cukru, tabáku, kávy a chovu dobytka, zatímco ve východní části ostrova se rozšířilo pašeráctví. Tato část Kuby byla více napojena na ostatní Karibské ostrovy, a to jak z obchodního hlediska, tak z lingvistického hlediska, což zdůrazňoval John Lipski, který tvrdil, že řeč východní Kuby se podobá řeči Dominikánské republiky nebo Portorika.²⁸ V průběhu 17. a 18. století neměla Kuba významné postavení, ačkoliv se nejednalo o vyloženě chudou kolonii. Během tzv. sedmileté války (1756-1763) Britové okupovali po dobu jednoho roku Havanu, což přineslo Španělsku ekonomické problémy, jelikož ztratili kontrolu nad ekonomickou aktivitou Kuby. Naopak kubánská ekonomická situace se mohla zlepšovat díky možnosti obchodování s Velkou Británií.²⁹ Pro kubánské hospodářství se stal důležitým rok 1791, během něhož propukla revoluce ve francouzské kolonii Saint Domingue na západní části ostrova Española, která vedla k vyhlášení nezávislé republiky Haiti v roce 1804. V důsledku této revoluce došlo ke zničení cukrové produkce, v níž mohla Kuba Haiti nahradit a stát se tak „cukřenkou Evropy“.³⁰ Cena cukru na světovém trhu výrazně vzrostla, což na Kubě zahájilo éru rozsáhlých plantáží. Mnoho Hait'anů navíc uteklo před revolucí na Kubu a Kubánci začali dovážet otroky ve velké míře, jelikož potřebovali pracovní sílu na plantáže. Všechny tyto kroky vedly k výraznému nárůstu černé populace: na každé plantáži pracovalo mezi třemi sty a čtyřmi sty černých otroků a kromě nich byl na ostrově i velký počet svobodných černých pracovníků. Celkový počet afro-hispánského obyvatelstva dosahoval v této době více než poloviny počtu obyvatel ostrova.³¹ Geografické rozmístění také souviselo s rasou: Afrohispánci před zrušením otroctví obývali především oblasti s plantážemi, zatímco Španělé a kreolové se usazovali ve velkých městech. Díky tomu byl lingvistický vliv afrických jazyků znatelný především v těch oblastech, ve kterých se nacházely plantáže; svobodní černoši představovali jakýsi most mezi jazykem černých otroků a kreolů.³²

První Afričané se nedostali do Ameriky přímo z Afriky, nýbrž z Evropy v důsledku portugalských objevných a obchodních plaveb, které již v první polovině 15. století umožnily dovoz otroků do Portugalska a Španělska.³³ Na konci 15. století proto bylo v Portugalsku velké množství černých otroků, kteří byli z jihu Portugalska dováženi na jih Španělska, především do Sevilly, Cádizu, Huelvy a Valencie.³⁴ V době dobývání Nového Světa byli proto kolonizátoři

---

²⁸ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 252.

²⁹ OPATRŇÝ, Josef. Cit. d., s. 26-27.

³⁰ Tamtéž, s. 29-30.

³¹ Tamtéž, s. 33.

³² LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 253.

³³ Tamtéž, s. 111.

³⁴ Tamtéž, s. 111.

již zvyklí využívat na práci africké otroky.³⁵ V Americe se Španělé nejprve pokoušeli na práci využívat indiány, ti však byli velmi rychle decimováni těžkou prací, nemocemi a kulturním šokem. Španělská koruna proto musela hledat jiné řešení a na začátku 16. století dala vláda povolení k prvnímu dovozu otroků z Afriky do Nového Světa.³⁶ Otroci z Afriky byli nejdříve dováženi do Evropy a odtamtud do Ameriky, kde koruna ustanovila tři přístavy, které je mohly přijímat: Veracruz, Cartagena de Indias a Portobelo. Později se k nim připojila také Havana a několik venezuelských přístavů.³⁷ Procenta dovezených otroků na Kubu postupně stoupala a v roce 1532 se na ostrově nacházelo 62,5 procent černých oproti 37,5 procentu bílých.³⁸ Z počátku koloniálního období měli hlavní slovo v obchodu s otroky Portugalci, brzy se však do hry dostali také Holanďané, Francouzi, Angličané, ale i Španělé. Španělská vláda navíc v roce 1770 povolila obchod s otroky i samostatným obchodníkům ze všech zemí.³⁹ Od té doby nabyl obchod s otroky skutečně výrazných rozměrů a Evropané vozili do Ameriky otroky nejen z Afriky, ale i z dalších evropských kolonií: z Brazílie, Curaçaa, Barbadosu a Jamajky.⁴⁰ V plantážnických zemích (Brazílie, Kuba) byla velká potřeba levné pracovní síly a s tím související vysoká poptávka po dovážených otrocích. Z počátku dávali majitelé plantáží přednost otrokům různé národnosti, aby zabránili možné komunikaci a plánování povstání proti majiteli, tato snaha však nebyla dlouhodobá, jelikož s rostoucí potřebou pracovní síly byli majitelé plantáží nuceni přijímat velké skupiny otroků, kteří patřili ke stejné etnické skupině.⁴¹

V průběhu 19. století se však situace začala proměňovat a začalo docházet k situacím, které zkomplikovaly využívání otrocké pracovní síly: prvním impulsem byl zákaz obchodu s otroky, který v roce 1807 jako první vydala Velká Británie; v roce 1808 ji následovaly Spojené státy americké.⁴² V roce 1824 se k zákazu obchodování s otroky přidaly státy střední Ameriky: Guatemala, Salvador, Honduras, Nikaragua a Kostarika, nicméně na Kubu byli černí otroci z Afriky dováženi i nadále. Ke změně došlo po roce 1843 v souvislosti s tzv. *povstání Escalera*. Podle dobového tisku měla černá část populace plánovat povstání, které mělo zničit kreolskou elitu po vzoru povstání na Saint Domingue. Ve skutečnosti však došlo pouze k několika izolovaným povstáním černých otroků, která byla označena za počátek velké

---

³⁵ LISPKI, John M., *El español de América*, s. 111.

³⁶ Tamtéž, s. 112.

³⁷ MARTÍNEZ MONTIEL, Luz María. Cit. d., s. 60.

³⁸ LÓPEZ MORALES, Humberto. *El supuesto "Africanismo" del español de Cuba*. Revista de la Facultad de Filología, 1964, Tomo 14, s. 203, [online]. [cit. 2015-10-28]. Dostupné: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=891142>.

³⁹ LISPKI, John M. *El español de América*, s. 113.

⁴⁰ Tamtéž, s. 113.

⁴¹ Tamtéž, s. 113.

⁴² Instituto de Ciencias Históricas, *La esclavitud en Cuba*. La Habana: Editorial Academia, 1986, s. 30-31.

konspirace proti koloniálnímu režimu. Následovalo velké vyšetřování, při kterém koloniální úřady mučily černochoy přivázané na žebříky (odtud název *Conspiración de Escalera*), dokud se nepřiznali ke všemu, co jim dávali za vinu. Ať už se skutečně plánovalo velké povstání ve stylu otrocké revolty na Saint Domingue anebo ne, tzv. povstání *Escalera* vedlo k přijetí zákonů, které omezovaly práva svobodných černochoů. Španělská koruna navíc ze strachu před podobným povstáním vydala zákon zakazující dovoz otroků,⁴³ v důsledku čehož dovoz černých otroků z Afriky skutečně poklesl a jejich cena výrazně vzrostla. Z tohoto důvodu byli Kubánci nuceni hledat pracovní sílu jinde.⁴⁴ Nejprve začali využívat na práci mayské indiány z Yucatánu: od roku 1848 do roku 1861 jich bylo na Kubu odesláno několik tisíc,⁴⁵ ale brzy se rozhodli zaměřit se na možnost dovozu čínských smluvních pracovníků. V roce 1854 byla vydána vyhláška stanovující podmínky práce, které byly ve výsledku totožné s životními a pracovními podmínkami černých otroků.⁴⁶ První čínští pracovníci se ale na Kubě objevili už v roce 1847 a od tohoto roku do roku 1874, kdy byl obchod s Číňany zakázán, jich bylo na Kubu dovezeno mezi 150 000 a 250 000.⁴⁷ Ve 20. století přišla na Kubu další vlna čínských migrantů, díky níž mohla vzniknout čínsko-kubánská komunita, ve které se mluvilo jak čínsky, tak španělsky. Po Kubánské revoluci většina z nich však zemi opustila a usadila se ve Spojených státech. V souvislosti se stylem života čínské komunity lze konstatovat, že vliv čínštiny nedosáhl takových rozměrů jako vliv angličtiny nebo afrických jazyků, ačkoliv někteří autoři tvrdí opak. Podrobněji se této problematice budeme věnovat v následujících kapitolách.

Kulturní a myšlenkový vývoj v 19. století ovlivnila v celé Americe Francie, francouzská politika a kultura. Hispanoameričané vnímali Francii jako kulturní vzor, jemuž se chtěli vyrovnat. Proto také velké množství spisovatelů, bohatých kreolů a intelektuálů odjíždělo do Francie studovat a načerpat kulturní inspiraci. Z tohoto důvodu se do americké španělštiny mohla dostat slova z francouzštiny.⁴⁸ V první polovině 20. století udržovala Kuba velmi dobré vztahy se Spojenými státy, které navazovaly na pevné společenské a ekonomické kontakty vytvořené na konci 19. století. V průběhu 20. století mnoho Američanů cestovalo na Kubu, američtí podnikatelé vlastnili na Kubě firmy a podniky a Kubánci z vyšších společenských vrstev, kteří s Američany obchodovali, měli alespoň minimální znalosti angličtiny. Fascinoval je také severoamerický sport, především baseball a box. Během tohoto období se do jazyka

---

⁴³ KRÍŽOVÁ, Markéta, Cit. d., s. 269.

⁴⁴ DESCHAMPS CHAPEAUX, Pedro, PÉREZ DE LA RIVA, Juan. *Contribución a la Historia de la gente sin historia*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1974, s. 121.

⁴⁵ Instituto de Ciencias Históricas. Cit. d., s. 37.

⁴⁶ Tamtéž, s. 38.

⁴⁷ Tamtéž, s. 40.

⁴⁸ WEINBERG, Fontanella. Cit. d., s. 171.

Kubánců zakořenilo mnoho anglicismů, které se používají dodnes.⁴⁹ Mnoho Kubánců také emigrovalo do Spojených států, kde stále používají svůj jazyk, který se však postupně adaptuje na angličtinu.

Ke změnám ve vztahu mezi Kubou a Spojenými státy došlo po Kubánské revoluci, během níž se k moci dostal Fidel Castro. Byl svržen Batistův režim, který se po dlouhou dobu těšil podpoře Spojených států. Tato podpora byla však po roce 1959 velmi brzy omezena, jelikož Spojené státy nesouhlasily s razantním vyšetřováním a trestáním Batistových přívrženců ani s pozemkovou reformou, která omezila majetek amerických občanů a společností.⁵⁰ Poté, co Spojené státy odmítly odebírat kubánský cukr a zastavily hospodářskou pomoc, Kuba znárodnila americké ropné rafinerie, průmyslové podniky a banky. Zhoršení vztahů mezi USA a Kubou využil Sovětský svaz, který nabídl Kubě hospodářskou pomoc: na Kubu dodával ropu a odebíral cukrovou třtinu.⁵¹ Tato skutečnost znamenala konec amerického vlivu na Kubě, která se začala velmi rychle socializovat: její politika se začala přibližovat socialistickému systému Sovětského svazu. V důsledku přátelských vztahů, které mezi Kubou a SSSR panovaly, rozhodl se Sovětský svaz na Kubě vystavět raketové základny.⁵² Toto rozhodnutí vedlo k tzv. Karibské krizi, během níž daly Spojené státy ultimátum Sovětskému svazu, který byl nakonec nucen rakety z Kuby stáhnout, a USA slíbily stažení svých raket z Turecka.⁵³ Castro se těchto dohod neúčastnil, v důsledku čehož v průběhu šedesátých let vztahy mezi Kubou a SSSR poněkud ochladly.⁵⁴ Nicméně po invazi vojsk Varšavské smlouvy v srpnu roku 1968 do Československa Castro vyjádřil sympatie k SSSR a souhlas s jejich postupy a vzájemné vztahy se urovnaly. Castro přijal Brežněvovu doktrínu omezené suverenity a sovětský vliv na Kubě začal výrazně stoupat.⁵⁵ Během druhé poloviny 20. století tak byla kubánská španělština ovlivňována ruštinou. Jak však bude později vysvětleno, její vliv nebyl tak výrazný jako například vliv indiánských jazyků nebo angličtiny.

---

⁴⁹ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 255.

⁵⁰ OPATRŇÝ, Josef., Cit. d., s. 73.

⁵¹ Tamtéž, s. 73.

⁵² Tamtéž, s. 76.

⁵³ Tamtéž, s. 76.

⁵⁴ Tamtéž, s. 77.

⁵⁵ Tamtéž, s. 78.

Kubánská lexikografie

První snahy o vytvoření slovníku kubánských slov a výrazů se začaly objevovat na konci 18. století, kdy José María Peñalver navrhl vytvoření slovníku, který by zahrnoval všechny kubánské kreolské výrazy.⁵⁶ V roce 1829 další Kubánec, Domingo del Monte, začal schraňovat všechny tzv. kubanismy, které se měly zahrnout do budoucího slovníku. Nicméně jeho pokusy zůstaly pouze pokusy a k uskutečnění tohoto cíle došlo až v roce 1836, během něhož bylo publikováno dílo *Diccionario provincial de voces cubanas*, jehož autorem je Esteban Pichardo.⁵⁷ Tento slovník obsahuje výrazy, které na Kubě vznikly nebo na ní nabyly nových významů. Jak již bylo vysvětleno, lexikum je jazyková rovina, která podléhá nejnázem a nejrychleji změnám a úzce souvisí s národní mentalitou a sebeuvědoměním. Je proto nutné brát v potaz období, v němž tento slovník vychází, jelikož v této době dochází k vytváření nových národů v téměř celé Latinské Americe a na Kubě, navzdory tomu, že zatím ještě nebyla osvobozena, se v této době poměrně silně projevuje nacionalismus a tendence k upevnění „toho kubánského, kreolského“.⁵⁸

Během Pichardova života vyšel slovník celkem čtyřikrát, každá verze byla propracovanější a doplněna autorovými komentáři. Dílo poprvé vyšlo v roce 1836 pod názvem *Diccionario provincial de voces cubanas*; v roce 1849 následovala druhá verze, *Diccionario casi razonado de voces cubanas*. Mezi lety 1861-1862 byla publikována další verze, *Diccionario provincial casi-razonado de voces cubanas* a v roce 1875 vyšla čtvrtá, poslední verze, *Diccionario provincial casi-razonado de voces y frases cubanas*.⁵⁹ Pichardovo dílo je významné především proto, že se jedná o první slovník slov a výrazů užívaných v Hispánské Americe; jeho autor se tak stal prvním lexikografem, který publikoval v ucelené a moderní podobě pojmenování fauny a flóry, zvyků a produktů vlastních Hispánské Americe.⁶⁰ V úvodu čtvrté verze autor uvádí, že tento slovník v sobě zahrnuje všechna slova charakteristická a typická pro Kubu, indigenismy i jiné výpůjčky a dokonce zahrnuje i ta slova, která se objevují

---

⁵⁶ GUERRERO RUIZ, Pedro, PASTOR PASTOR, Brígida, DEPESTRE CATONY, Leonardo, *Glosario popular cubano*, Lenguaje y textos, Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura. Universitat de València. 2002, No. 20, s. 140, [online].[2016-03-05], dostupné: http://ruc.udc.es/bitstream/2183/8201/1/LYT_20_2003_art_12.pdf.

⁵⁷ ORTIZ, Fernando, *Los afronegrismos de nuestra lengua*. In: Antología de lingüística cubana. Tomo I, La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1977, s. 357.

⁵⁸ GREGORI, Nuria, úvod k čtvrté verzi *Diccionario provincial casi razonado de voces y frases cubanas*, La Habana: Editorial de ciencias sociales, 1985.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ GUERRERO RUIZ, Pedro, PASTOR PASTOR, Brígida, DEPESTRE CATONY, Leonardo, Cit. d., s. 140, [online].[2016-03-05].

ve Slovníku Španělské královské akademie, jelikož na Kubě nabývají jiných významů.⁶¹ Ve druhé polovině 19. století vychází další lexikografické dílo, jeho autorem byl Andalusan José García de Arboleya. Toto dílo, *Índice Alfabético y Vocabulario Cubano*, vychází z Pichardova slovníku a postřehů.⁶² Dalšími významnými kubánskými lexikografy jsou Antonio Bachiller y Morales a Félix Ramos y Duarte. Přínosnou se stala i práce *Contribución al estudio de las voces que lo forman* Juana Manuela Dihiga, která výrazně přispěla k rozvoji studia kubánského lexika. Ve dvacátých letech 20. století byl publikován *Diccionario de Voces Cubanas*, jehož autorem je Constantino Suárez, přezdívaný „El Españolito“.⁶³

K rozvoji kubánské lingvistiky ve 20. století velkou měrou přispěl Fernando Ortiz, jehož nejvýznamnějším dílem v oblasti lexika je *Catauro de cubanismos* (1923) a *Glosario de afronegrismos* (1924). Ve stejném období vychází další významné dílo věnující se kubánské slovní zásobě, *Un guacalito de cubanismos* esejisty a právníka Juana Marinella. V tomto díle autor přináší kubanismy, které chybí v *Diccionario de Voces Cubanas* Constantina Suáreze a v *Catauro de cubanismos* Fernanda Ortize. V letech 1926 a 1928 časopis *Archivos del Folclore Cubano* publikoval ve čtyřech částech *Guacalito* Juana Marinella, autor se však dostal jen k písmenu P, jeho dílo je tedy nedokončené.⁶⁴ Ve 20. století docházelo k zakládání institucí, které podporují lingvistické a lexikografické studie: v roce 1926 byla založena *Academia Cubana de la Lengua*, a v roce 1965 byl zřízen *Instituto de Literatura y Lingüística*.⁶⁵ Mezi lingvisty, kteří se zabývali slovní zásobou kubánské španělštiny ve 20. století, je nutné zmínit Luise Bustamenteho, autora díla *Enciclopedia popular cubana* (1948-49), a především Estebana Rodríguez Herreru, jenž je autorem *Léxico Mayor de Cuba* (1958-1959), které se stalo základem pro studium kubánského lexika. Novější lexikografické studie se vyznačují tím, že se zabývají také lidovou a hovorovou slovní zásobou. Významnou prací tohoto typu je *El habla popular cubana de hoy* (1982), jejímž autorem je Argelio Santiesteban, již v roce 1988 následuje Carlos Paz Pérez, který publikuje dílo *De lo popular y lo vulgar en el habla cubana* (1988).⁶⁶ K dalším významným lexikografickým studiím z konce 20. století patří

---

⁶¹ PICHARDO, Esteban, *Diccionario provincial casi razonado de voces y frases cubanas*, La Habana: Editorial de ciencias sociales, 1985, s. 9-10.

⁶² GUERRERO RUIZ, Pedro, PASTOR PASTOR, Brígida, DEPESTRE CATONY, Leonardo, Cit. d., s. 141, [online].[2016-03-05].

⁶³ CAMACHO BARREIRO, Aurora M., *Diccionario e ideología: El Léxico mayor de Cuba de Esteban Rodríguez Herrera*, in *Estudios de lexicografía y léxico cubanos*, 2004, s. 12.

⁶⁴ GUANCHE, Jesús, úvod k *Guacalito de cubanismos*, [online].[2016-03-05] dostupné: http://www.lacult.unesco.org/docc/oralidad_10_4-18-un-guacalito-de-cubanisms.pdf.

⁶⁵ GUERRERO RUIZ, Pedro, PASTOR PASTOR, Brígida, DEPESTRE CATONY, Leonardo, Cit. d., s. 141, [online].[2016-03-05].

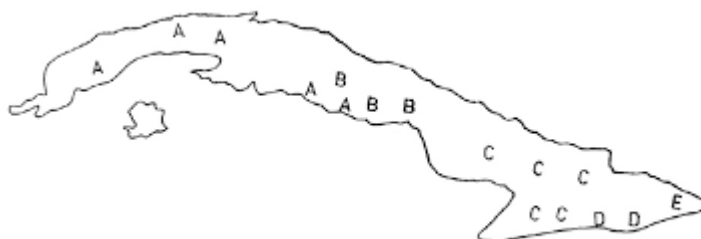
⁶⁶ GUERRERO RUIZ, Pedro, PASTOR PASTOR, Brígida, DEPESTRE CATONY, Leonardo, Cit. d., s. 142, [online].[2016-03-05].

Consideraciones acerca del Vocabulario cubano, jehož autorem je Leonardo Depestre Catony či *Diccionario mayor de cubanismos* Josého Sánchez-Boudyho. Kubánské španělštině se ve velké míře věnoval také Sergio Valdés Bernal, autor řady významných děl. Mezi nejnovější lexikografická díla patří *Diccionario del español de Cuba*, na jehož sestavení se podílel Günther Haensch a Reinhold Werner a který byl publikován v roce 2000. Dílo koordinovaly Gisela Cárdenas Molina a Antonia María Tristá Pérez, jež jsou zároveň autorkami mnoha významných děl pojednávajících o kubánské španělštině.

Diatopické rozdělení Kuby

Prvním kubánským lexikografem, který si uvědomoval rozdílnost kubánské mluvy v jednotlivých geografických oblastech Kuby, byl Esteban Pichardo. Na základě historického dělení Kuby zemi rozdělil na tři základní dialektální zóny, na východ, střed a západ.⁶⁷ Další lingvista, Néstor Almendros, zdůrazňoval rozdíl mezi mluvou ve východní a západní části ostrova a podle Daría Muñoz je rozdělení Kuby do dialektálních zón velmi obtížné, jelikož „lexikální izoglosy jsou příliš lokální a mají navíc nesystematický charakter“.⁶⁸ Luis Roberto Choy López na základě vlastních výzkumů rozděluje Kubu do pěti dialektálních zón podle výslovnosti konsonantů:

1. Zóna A – Pinar del Río, Ciudad de La Habana, Matanzas, Cienfuegos, Trinidad
2. Zóna B – Santa Clara, Sancti Spíritus, Ciego de Ávila
3. Zóna C – Camagüey, Las Tunas, Holguín, Manzanillo, Bayamo
4. Zóna D – Santiago de Cuba, Guantánamo
5. Zóna E - Baracoa⁶⁹

Zdroj: Zonas dialectales en Cuba (Choy López, 1989, str. 99)

América Menéndez ve své práci *Léxico de Cuba: panorama dialectal* z roku 2004 také rozděluje Kubu na pět dialektálních oblastí:

1. Zóna 1: Pinar del Río, La Habana, Matanzas, Cienfuegos, Trinidad
2. Zóna 2: Villa Clara, Sancti Spíritus, Ciego de Ávila
3. Zóna 3: Camagüey, Las Tunas, Holguín, severní a západní obce v provincii Granma
4. Zóna 4: Jihozápadní část provincie Granma, provincie Santiago de Cuba, Guantánamo

⁶⁷ CHOY LÓPEZ, Luis Roberto, *Zonas dialectales en Cuba*, Anuario L/L, Editorial Academia, La Habana, 1989, No. 20, s. 85.

⁶⁸ Tamtéž, s. 89-90.

⁶⁹ Tamtéž, s. 97-98.

5. Zóna 5: Baracoa, Maisí, Imías (z provincie Guantánamo), Moa, Sagua de Tánamo (z provincie Holguín)⁷⁰

Jak sama autorka uvádí, výsledky jejího výzkumu odpovídají závěrům, ke kterým došel v roce 1989 Choy López, jednotlivé zóny však mohly být určeny ještě přesněji díky zkoumání více jazykových jevů typických pro mluvu v těchto oblastech.⁷¹ Autorka považuje první zónu za nejvíce inovativní, jejímž středem je hlavní město Havana, které jazykově ovlivňuje téměř celou zemi. Opačným extrémem je dle Menéndez América třetí zóna, zóna naopak nejvíce konzervativní z fonetického i lexikálního hlediska. Třetí a čtvrtá zóna jsou také konzervativní, a navíc se vyznačují užitím takových výrazů, které se nevyskytují v jiných oblastech Kuby. Druhou zónu lze chápat jako přechodnou oblast mezi konzervativní zónou 3 a inovativní zónou 1.⁷²

S nejnovějším rozdělením přichází v roce 2009 Francisco Moreno Fernández, který rozlišuje na Kubě pět dialektálních zón: tři hlavní (východ, střed a západ) a dvě menší – zóna Santiago a Guantánama.⁷³ Jak je vidět, jeho rozdělení více méně odpovídá rozdělení Américy Fernández i Choye Lópeze.

---

⁷⁰ MENÉNDEZ, América, *Léxico de Cuba: panorama geolectal*, in: Estudios de lexicografía y léxico cubanos, 2004, s. 107-108.

⁷¹ Tamtéž, s. 108.

⁷² Tamtéž, s. 108.

⁷³ MORENO FERNÁNDEZ, Francisco: *La lengua española en su geografía*, Madrid: Arco/Libros, 2009, s. 240.

Stručná charakteristika dnešní kubánské španělštiny

Fonetické aspekty

Kubánská španělština představuje jazykovou variantu španělštiny, která bývá řazena do dialektálního bloku nazývaného *antilská španělština* (español antillano). Do této skupiny patří také dominikánská a portorikánská španělština.⁷⁴ Z tohoto důvodu kubánská varianta španělštiny sdílí řadu fonetických charakteristik s ostatními karibskými variantami španělštiny.⁷⁵ Jako hlavní a typický fonetický rys bývá uváděna aspirace nebo elize –s a velarizace -n na konci slova, pokud mu předchází vokál či pauza.⁷⁶ Další rysy, které zmiňuje Moreno de Alba, jsou neutralizace *r* a *l*, výslovnost okluzivy *ch* jako frikativní *š* a neznělá výslovnost vícekmitné vibranty. K těmto jevům však dochází jen u některých mluvčích.⁷⁷ Sergio Valdés Bernal a Antonia María Tristá Pérez také uvádějí jako typický rys pro kubánskou španělštinu neutralizaci *r* a *l*, obzvláště na konci slabiky či slova. Na druhou stranu, podle jejich názoru jen zřídka dochází k výslovnosti *ch* jako frikativní *š*⁷⁸ a výslovnost vícekmitné vibranty podle nich nevykazuje žádné zvláštní rysy.⁷⁹ Francisco Moreno Fernández jako nejtypičtější rys kubánského fonologického plánu uvádí tendenci k asimilaci výslovnosti konsonantů na konci slov, obzvláště *r*.⁸⁰ John Lipski kromě těchto charakteristik uvádí navíc tyto rysy:

- Silné *y*, v porovnání s ostatními karibskými variantami se málokdy aspiruje, nemizí
- Hltanová výslovnost *x* → [h], často dochází k úplné elizi
- Sonorizace *p*, *t*, *k* v intervokalizké pozici (především v Havaně)⁸¹
- Výslovnost likvid, po nichž následuje konsonant, je různá: u nižších sociálních skupin dochází ke glotalizaci nebo retroflexi prvního elementu, jinde dochází k geminaci následujícího konsonantu (*puerta* – *puetta*, *algo* – *aggo*).⁸²

Humberto López Morales zdůrazňuje také nazalizaci vokálů, k níž však dochází i v ostatních hispánských dialektech (*pãn*, *gẽnte*, *mãno*, *mãlo*). V případě karibských variant však dochází

⁷⁴ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, *El español hablado en Cuba: préstamos vigentes, lexicogénesis y variación lingüística*. Cuadernos de Investigación Filológica, Universidad de Rioja, 2007-2008, Núm. 33-34, s. 74. [online].[2015-09-03], dostupné: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3393490>

⁷⁵ LÓPEZ MORALES, Humberto, *El español del Caribe*, s. 26.

⁷⁶ MORENO DE ALBA, *El Español de América*, s. 166.

⁷⁷ Tamtéž, s. 166.

⁷⁸ S jejich názorem souhlasí i rodilý mluvčí.

⁷⁹ VALDÉS BERNAL, Sergio, TRISTÁ PÉREZ, Antonia María, *El consonantismo en el habla popular de La Habana*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1978, s. 24-26.

⁸⁰ MORENO FERNÁNDEZ, Francisco, Cít. d., s. 239-240.

⁸¹ Nicméně podle názoru rodilého mluvčího k tomuto jevu dochází pouze marginálně.

⁸² LISPKI, John M., *El español de América*, s. 256-258.

nejen k ovlivnění vokálu v těsné blízkosti nosového konsonantu, ale dokonce i k ovlivnění dalších vokálů ve slově (*ějěmplo, bānderā*), a to dokonce i v případě, že došlo k elizi nosovky (*ěntōce, cāsado*).⁸³ K takto výrazné nazalizace, která ovlivňuje i nesousedící fonémy, ovšem nedochází na Kubě v takové míře jako v Portoriku a Dominikánské republice.⁸⁴

Morfologické a syntaktické aspekty

Kubánská varianta španělštiny se od té poloostrovní liší i v morfologii. Ačkoliv se podle Johna Lipskiho v kubánské španělštině dříve objevovalo *voseo*, dnes se již využívá osobní zájmeno *tú*, které se užívá i namísto zájmena *usted* při komunikaci s právě poznanými lidmi (což je však jev, ke kterému dochází i v ostatních variantách španělštiny⁸⁵).⁸⁶ Dále Lipski zmiňuje preferenci španělského sufixu *-ico* pro tvoření deminutiv (*ratico, momentico, chiquitico*) a také sufixu *-ero*, který slouží k vytváření toponym (*habanero, santiaguero, guantanamero*).⁸⁷ V kubánské syntaxi lze zmínit otázky bez změny slovosledu, v nichž je podmětem osobní zájmeno (*¿Qué tú quieres? ¿Cómo usted se llama?*), užití adverbia *más* před záporným slovem (*más nunca, más nada, más nadie*) a také užití infinitních lexikálních podmětů (*al yo salir; ¿Qué tú me recomiendas para yo entender la lingüística?*).⁸⁸ López Morales v kapitole věnující se morfosyntaxi karibské španělštiny kromě již výše zmíněných rysů upozorňuje na rozdíly ve shodě v případě gramatických rodů (*el azúcar/la azúcar, el sartén/la sartén, el mar/la mar*) a lidové vytvoření tvaru feminina z substantiv zakončených na *-e* (*clienta, estudianta, tigre*).⁸⁹ K těmto jevům však dochází podle názoru našeho konzultanta jen sporadicky, a navíc se vyskytují i v jiných variantách španělštiny, nejsou tedy typickým rysem kubánské španělštiny. Ke odlišnostem dochází také v použití minulých časů (pretérito perfecto simple/compuesto), subjunktivu a budoucích časů: tyto rozdílnosti jsou však také typické i pro jiné oblasti Hispánské Ameriky, nejsou aplikovatelné jen na karibské varianty. Vzhledem k tomu, že morfosyntax není tématem naší práce, nebudeme se těmto změnám podrobněji věnovat.

---

⁸³ LÓPEZ MORALES, Humberto, *El español del Caribe*, s. 47.

⁸⁴ Tamtéž, s. 47.

⁸⁵ CARICABURRO, Norma, *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 10.

⁸⁶ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 258.

⁸⁷ Tamtéž, s. 258.

⁸⁸ Tamtéž, s. 259; ALBA, Alberto, *El español del Caribe: Unidad Frente a Diversidad Dialectal*, Revista de Filología Española, 2001, Vol. LXXII, núm. 3-4, s. 525-526, [online].[2016-02-27], dostupné: <http://xn--revistadefilologiaespaola-uoc.revistas.csic.es/index.php/rfe/article/viewFile/582/650>

⁸⁹ LÓPEZ MORALES, Humberto, *El español de Caribe*, s. 143.

Lexikální aspekty

Základem kubánské španělštiny se stala španělština poloostrovní, dovezená na ostrov conquistadory a kolonizátory v 16. století. Nicméně v důsledku historického vývoje, kterému jsme se stručně věnovali ve druhé kapitole, byla Kuba v průběhu několika století vystavena mnoha jazykovým vlivům, které její lexikum ovlivnily. Každému z těchto vlivů se budeme podrobně věnovat v následujících kapitolách: jedná se o vlivy indiánských jazyků a afrických jazyků, které umožnily přímé jazykové ovlivňování. Jak bude vysvětleno dále, ačkoliv bylo na Kubu v průběhu čtyř století dovezeno velké množství Afričanů, jejich vliv na kubánskou španělštinu nebyl tak významný, jak se dříve předpokládalo, a v kubánské variantě španělštiny lze najít větší počet indigenismů, než afronegrismů.⁹⁰ Další důležité vlivy představují evropské jazyky, především francouzština s angličtinou, a ruština a asijské jazyky, ačkoliv jejich vliv nebyl tak výrazný.

---

⁹⁰ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 75, [online].[2016-09-07].

Kubánská slovní zásoba

Lexikum americké španělštiny je velmi rozmanité a bohaté, ale je jisté, že nejvýznamnější místo zaujímá *základní lexikum*⁹¹ španělského původu, které je společné a srozumitelné v jednotlivých zemích španělské Ameriky.⁹² Druhá část španělského lexika, lexikum hovorové, lidové, se zakořenilo v americké španělštině především na regionální úrovni. Je proto logické, že v amerických variantách španělštiny, které získaly vyšší míru standardizace, se objevují především výrazy ze *základní španělské slovní zásoby*, zatímco ve venkovských oblastech nebo v méně významných městech se užívají tzv. regionalismy⁹³ a slova slangového charakteru, tedy výrazy typické pro mluvu určitých sociálních skupin.⁹⁴ V následujících kapitolách se budu věnovat obohacování kubánské slovní zásoby: výpůjčkám a interferencím umožněným jazykovými kontakty.

Vliv kastilštiny a andaluského dialektu 15. a 16. století

Karibská oblast byla relativně rychle dobytá a již od počátku 16. století byla kolonizována španělskými conquistadory. Jelikož však na konci 15. století bylo Španělsko diferenciováno nejen geograficky, ale i jazykově, je při studiu jazyka kolonizátorů nutné zohlednit jejich geografický a sociální původ. Někteří lingvisté tvrdili, že dobyvatelé pocházeli ze všech regionů a oblastí Iberského poloostrova, v důsledku čehož je možné v celé Hispánské Americe nalézt vlivy všech poloostrovních variant španělštiny.⁹⁵ Na druhou stranu, mnoho lingvistů zdůrazňovalo podobu mezi americkou a andaluskou variantou španělštiny.⁹⁶ Otázce vlivu andaluské varianty se věnovali především Pedro Henríquez Ureña a Max Leopold Wagner. Wagner patřil mezi ty, kteří zdůrazňovali vliv andaluské španělštiny, nicméně dospěl k závěru, že svou roli měla i varianta extremadurská, jelikož velká skupina conquistadorů pocházela podle jeho názoru také z Extremadury.⁹⁷ Tvrdil, že rysy andaluské a extremadurské

---

⁹¹ Tento výraz vysvětluje Fontanella de Weinberg jako: „vocabulario básico [es] el referido a ciertas cosas y situaciones o clases de cosas y situaciones que son recurrentes a para las que todos los seres humanos, sean cuales sean su cultura y su medio, disponen de términos que los designan.”, s. 167.

⁹² FONTANELLA DE WEINBERG, Cit. d., s. 166-167.

⁹³ Slova rozšířená ve větší oblasti, u nás nejčastěji slova užívaná jenom na Moravě nebo jenom v Čechách (Slovník cizích slov, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 644).

⁹⁴ FONTANELLA DE WEINBERG, Cit. d., s. 167.

⁹⁵ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992., s. 191.

⁹⁶ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz, Cit. d., s. 32.

⁹⁷ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 192.

španělštiny jsou patrné především v pobřežních oblastech Ameriky, které byly osídleny krátce po conquistě, což souvisí s tím, že tuto oblast dobývali právě lidé z jižního Španělska.⁹⁸

Pedro Henríquez Ureña a Amado Alonso se naopak domnívali, že americkou španělštinu ovlivnil jazyk conquistadorů pocházejících ze všech regionů poloostrova. Nepopírali existenci podobností mezi andaluskou a americkou španělštinou, ale přičítali je paralelnímu vývoji a ne vlivu andaluské varianty.⁹⁹ Henríquez Ureña dále tvrdil, že je třeba brát v potaz „rozdílnosti v klimatu a obyvatelstvu, kontakty s různými indiánskými jazyky, odlišné kulturní stupně, větší či menší izolaci,“ protože tyto elementy ovlivnily fonetiku, morfologii, syntax i lexikum.¹⁰⁰ Podle Amada Alonsa, „základem americké španělštiny byla lingvistická nivelizace, ke které došlo v průběhu 16. století.“¹⁰¹ Základem této nivelizace však nebyla andaluština, nýbrž kastilština.¹⁰²

Ve druhé polovině 20. století se však objevila skupina lingvistů, kteří se přikláněli k teorii andaluského vlivu na formování americké španělštiny a opírali se o nové demografické studie. Nejvýznamnějšími se staly práce Petera Boyd-Bowmana - v roce 1956 byla publikována práce *The Regional Origins of the Earliest Spanish Colonist of America*, kterou roku 1964 následoval text *Índice geobiográfico de cuarenta mil pobladores españoles de América*. Boyd-Bowman v těchto studiích dospěl k závěru, že v letech 1493-1508 60 % conquistadorů pocházelo z Andalusie; v následujících letech se toto číslo snížilo na 37 %, což nicméně i nadále představovalo výrazné procento z celkového počtu conquistadorů.¹⁰³ Lingvisté, kteří na základě těchto studií souhlasili s vlivem andaluské varianty, byli mimo jiné Rafael Lapesa, Ramón Menéndez Pidal a Diego Catalán. Ve svých studiích dospěli k potvrzení závěru, že andaluský dialekt měl největší vliv v pobřežních zónách Antil a Karibiku. Vzhledem k tomu, že se v těchto oblastech nenacházely žádné jiné silné vlivy, které by mohly vyrovnat vliv andaluské varianty, došlo k jejímu silnému zakořenění, které je patrné dodnes. Naopak v oblastech, ve kterých vliv andaluské varianty nebyl tak silný, nebo kde byl vyrovnán jinými jazykovými vlivy, se zachovaly jen ty rysy, které se staly typické pro celou americkou španělštinu.¹⁰⁴ Fontanella de Weinberg potvrzuje, že jazykové rysy užívané v Andalusii byly přeneseny do Ameriky již od

---

⁹⁸ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz, Cit. d., s. 32-33.

⁹⁹ Tamtéž, s. 33.

¹⁰⁰ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 192.

¹⁰¹ ALONSO, Amado, *Estudios lingüísticos. Temas hispanoamericanos*, Madrid, Editorial GREDOS, 1953, s. 53-54.

¹⁰² Tamtéž, s. 54.

¹⁰³ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz, Cit. d., s. 37.

¹⁰⁴ RIVAROLA, José Luis. *El español de América en su historia*, Valladolid: Universidad de Valladolid, 2001, s. 100-101.

počátku conquisty a Andalusané přispěli svým jazykem k fonologickým rysům americké španělštiny.¹⁰⁵

Dalším důležitým aspektem při zkoumání španělštiny přivezené conquistadory je otázka sociálního původu těchto conquistadorů. Velmi často bývá uváděno, že conquistadoři byli především osoby z nižších sociálních stavů, výtržníci a kriminálníci. S tím ovšem nesouhlasil Moreno de Alba, který zdůrazňoval, že na lodích plujících do Ameriky se nacházeli jak lidé z nižších sociálních vrstev, tak i lidé vzdělaní (duchovní, vzdělanci a budoucí místokrálové).¹⁰⁶ Ángel Rosenblat také popíral významnou roli, která je přičítána nižším vrstvám, a naopak tvrdil, že se conquisty účastnili lidé z vyšších společenských poměrů,¹⁰⁷ a upozorňoval, že právě během conquisty došlo k významným proměnám ve společnosti, v níž se vytvořila nová vyšší společenská vrstva, tvořená hidalgy.¹⁰⁸

Conquista byla převážně mužskou záležitostí a dobyvatelé odjížděli do Indií skoro vždy sami, bez svých žen, což podle některých mělo také vliv na jazyk, jelikož od mužské společnosti se mohla očekávat větší volnost vyjadřování v lexikální rovině spolu s užíváním hrubých a oplzlých výrazů.¹⁰⁹ Rosenblat nicméně vyzdvihuje roli španělských žen, které – ačkoliv jich bylo málo–, vytvořily kolem sebe jakási společenská jádra, čímž zabránily tomu, aby se španělština stala hrubým jazykem.¹¹⁰ Španělští dobyvatelé zanechali na poloostrově své ženy, rodiny a sociální skupiny a shromáždili se v přístavech, kde museli často čekat po dobu několika let, než vypluli do Ameriky a ostatní dobyvatelé se tak stali jejich novou sociální skupinou.¹¹¹ Tato skutečnost vedla k vzájemnému ovlivňování slovní zásoby conquistadorů, v důsledku čehož se do jednotlivých variant americké španělštiny dostaly poloostrovní dialektismy a *marinerismy*,¹¹² tedy slova z námořnické hantýrky. Podle řady autorů jich lze v americké španělštině nalézt velké množství. Některá si zachovala svůj původní odborný význam, a proto v dnešní americké španělštině existuje řada výrazů pro různé typy lodí, jejich stavbu, nástroje pro plavbu, námořnickou práci, rozdělení mořských oblastí, mořskou faunu, atd.¹¹³ Některá

---

¹⁰⁵ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 42.

¹⁰⁶ MORENO DE ALBA, José G., *Diferencias léxicas entre España y América*, s. 10.

¹⁰⁷ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 154.

¹⁰⁸ ROSENBLAT, A. *Bases del español de América: nivel social y cultural de los conquistadores y pobladores*, Actas de la Primera Reunión Latinoamericana de Lingüística y Filología, Bogotá: 1973, s. 353 podle BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 154.

¹⁰⁹ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 155.

¹¹⁰ ROSENBLAT, A, Cit. d., s. 364-365, podle BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 155.

¹¹¹ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 156.

¹¹² Tamtéž, s. 156.

¹¹³ Tamtéž, s. 182.

slova naopak ztratila svůj původní význam a přešla do běžné mluvy poté, co se rozšířila i do vnitrozemí.¹¹⁴

Při zkoumání jazyka, který do Ameriky conquistadoři dovezli, je nutné zamyslet se také nad tím, v jakém stavu se andaluská španělština na konci 15. století nacházela. Andalusie byla v této době ovlivňována Araby, z jejichž mluvy se do andaluské španělštiny dostala řada arabismů, které poté přešly i do španělštiny americké.¹¹⁵ Z tohoto důvodu je možné nalézt slova arabského původu i v kubánském lexiku, nelze je však považovat za kubanismy.¹¹⁶ Vzhledem k této historické okolnosti je nutné mít na zřeteli i fakt, že andaluská španělština se vyvíjela odlišným způsobem než ostatní dialekty, což souvisí s často uváděným archaickým charakterem lexika americké španělštiny.¹¹⁷ Moreno de Alba ovšem upozorňuje, že tento termín je problematický, jelikož nelze o určitém výrazu tvrdit, že je archaický, pokud se stále používá. Moreno de Alba rovněž připomíná, že slova, která se používají v amerických variantách španělštiny, mohou být chápána jako archaismy pouze ze strany poloostrovních uživatelů španělštiny. Nelze je však chápat jako archaismy celého španělského jazyka.¹¹⁸ Typickými „archaismy“ užívanými v Hispánské Americe, často uváděnými jako příklady, jsou *afligir* „preocupar“, *lindo* „hermoso“, *liviano* „ligero“, *pollera* „falda“¹¹⁹ a mnoho dalších.¹²⁰ Gisela Cárdenas Molino ve svém textu *Arcaísmos léxicos en el español de Cuba* zdůrazňuje, že v případě Kuby dobyvatelé a kolonizátoři nepřivezli španělštinu typickou pro celé Španělsko, nýbrž jen pro jednu jeho část: Andalusii. V důsledku dalších migračních vlivů došlo k vytvoření jakési primitivní andaluské *koiné*, pro niž bylo používání archaismů typické, a společenské, historické a hospodářské poměry v Karibské oblasti v průběhu 16. století napomohly zachování zastaralých lexikálních forem.¹²¹ Kuba byla v této době opuštěna, jelikož španělští dobyvatelé se vydali na výpravy na kontinent. Její obyvatelé se tak ocitli v izolaci, během níž se jen málokdy mohli dostat do kontaktu s již vyvíjející se poloostrovní španělštinou a jazykové inovace se tak na Kubu dostávaly se značným zpožděním.¹²²

---

¹¹⁴ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 179.

¹¹⁵ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 80, [online].[2015-09-15].

¹¹⁶ Tamtéž, s. 81.

¹¹⁷ Viz FONTANELLA DE WEINBERG, s. 167, MORENO DE ALBA, *Diferencias léxicas entre España y América*, s. 49, ZAMORA VICENTE, Alonso. *Dialectología española*. Madrid: Gredos, 1996, s. 378, LAPESA, Rafael, *Historia de la lengua española*. Madrid: Gredos, 1997, nota 16

¹¹⁸ MORENO DE ALBA, José G., *Diferencias léxicas entre España y América*, s. 49-51.

¹¹⁹ Podle názoru rodilého mluvčího se výraz *pollera* na Kubě neužívá.

¹²⁰ FONTANELLA DE WEINBERG, Cit. d., s. 167.

¹²¹ CÁRDENAS MOLINA, Gisela, *Arcaísmos léxicos en el español de Cuba*, in: ALEZA IZQUIERDA, Milagros, SANMARTÍN SÁEZ, Julia (eds.), *Estudios de lexicografía y léxico cubanos*, Valencia: Universitat de Valencia, 2004, s. 36-37.

¹²² CÁRDENAS MOLINA, Gisela, *Arcaísmos léxicos en el español de Cuba*, s. 38.

V prvních dvou stoletích na Kubu skutečně přicházeli kolonizátoři především z Andalusie, ale od 17. století se stává významným také procento kolonizátorů pocházejících z Kanárských ostrovů.¹²³ Příklady slov pocházejících z Kanárských ostrovů mohou být výrazy *ensopar* „empapar“, *botarate* „manirroto“, *cerrero* „inculto, brusco“.¹²⁴

Další důležitou skupinou lexikálních výpůjček, které se do kubánského lexika dostaly přes andaluskou a také přes kanárskou variantu španělštiny, jsou tzv. gitanismy.¹²⁵ Valdés Bernal zdůrazňuje, že cikánský jazykový vliv nelze v žádném případě přičítat cikánské imigraci na Kubu, jež byla nepatrná, nýbrž právě imigraci andaluské, jelikož v andaluské oblasti se většina cikánů usazovala.¹²⁶ Ke stejnému závěru dochází nakonec i Francisco M. Mota, ačkoliv ve svém textu *Gitanismos en el habla popular cubana* uvádí, že existují tři případy cikánské přítomnosti na Kubě. Ve všech třech případech se však jednalo pouze o malé kmeny, které se usadily v Havaně a neměly velký vliv.¹²⁷ Gitanismy se do kubánského lexika mohly dostat také prostřednictvím námořníků, jelikož v jejich mluvě se nachází mnoho slov cikánského původu. Nejvíce gitanismů však pochází z mluvy lidí žijících na okraji společnosti nebo ze zločinecké hantýrky.¹²⁸

Celkový počet gitanismů v kubánském lexiku dosahuje podle Francisca Moty více než dvě stě padesáti slov, z nichž více než sto padesát patří do zločineckého žargonu, osmdesát do námořnické hantýrky a skoro padesát gitanismů se objevuje v běžné, každodenní mluvě Kubánců.¹²⁹ Příklady gitanismů, které vstoupily do kubánské španělštiny jsou podle Fasly Fernández *belén* „amor“, *chalo* „loco“, *chaval* „muchacho, joven“, *jarana* „fiesta, diversión“, *menda* „yo mismo, uno mismo“, *postín* „importancia, rango, brillo, lujo“, *prajo* „cigarro“, *puró* „padre, el viejo“, *sandunga* „gracia, donaire, garbo“.¹³⁰ Všechny tyto výrazy uvádí ve své práci i Francisco M. Mota.¹³¹ Nicméně podle názoru našeho konzultanta se výrazy *chaval*, *jarana* a *postín* v kubánském lexiku v dnešní době nevyskytují.

Fasla Fernández vyjmenovává mezi dalšími poloostrovními vlivy také lusismy (*botar*, *cachalote*, *cachimba*, *chamuscarse*, *frijol*, *marejada*, *mojo*, *virar*), italianismy (*arlequín*,

¹²³ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 80-81, [online].[2015-09-21].

¹²⁴ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz, Cit. d., s. 167.

¹²⁵ DRAE [online].[2015-12-02], dostupné: <http://dle.rae.es/?id=JDsb6Bb> “Vocablo o giro propio de la lengua que hablan los gitanos”.

¹²⁶ VALDÉS BERNAL, Sergio, *El agitanado español de Cuba*, [online].[2015-12-02], Dostupné z: <http://www.futurodecuba.org/agitanado.htm>

¹²⁷ MOTA, Francisco M., *Gitanismos en el habla popular cubana*, Anuario L/L, 1975, núm. 6, s. 114-115.

¹²⁸ Tamtéž, s. 116.

¹²⁹ Tamtéž, s. 116-117.

¹³⁰ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 81, [online].[2015-09-21].

¹³¹ MOTA, Francisco M., Cit. d., s. 117-120.

contralto, dúo, espagueti), japonismy (*biombo, catana, judo, kimono, samurai, soya, sunami*), slova pocházející z čínštiny (*caolín, charol, té*), hebraismy (*alehuya, querubín*) a slova, která vznikla na Indickém subkontinentu (*avatár, bambú, lancha*).¹³² Žádné z těchto výrazů se však nedostaly do kubánské španělštiny přímým kontaktem jazyků a nachází se i v jiných variantách španělštiny, nelze je tedy považovat za kubanismy. Některé z lusismů (*botar, virar*) lze navíc podle názorů našeho konzultanta považovat za marinerismy, což se však podle našeho názoru vzájemně nevylučuje.

---

¹³² FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 81-82, [online].[2015-09-22].

Vliv indiánských jazyků

V době příchodu Španělů do Ameriky bylo na tomto území velké množství indiánských jazyků: Buesa uvádí existenci sto sedmdesáti velkých jazykových rodin, z nichž každá zahrnovala mnoho jazyků, které měly mnoho dialektů.¹³³ Jazyky, které zanechaly největší stopy v americké španělštině, jsou jazyky aravacké, jimiž se mluvilo na Kubě a Española, a jazyk *caribe*, rozšířený na Jižních Antilách, ve Venezuele a v Guyanách. Z jazyků používaných na kontinentu nelze opomenout *nahuatl* a *maya*, kterými se mluvilo v dnešním Mexiku a na Yucatánu a v Andách hrál důležitou roli jazyk *quechua* a *aymará*. V Paraguayi a v oblasti Paraná byl významný jazyk *guaraní*, v Kolumbii a v Panamě *chibcha* a v Chile *mapuche*.¹³⁴ Vliv indiánských jazyků nebyl všude stejný: v Karibské oblasti byly z autochtonních jazyků převzaty lexikální jednotky, ale větší vliv tyto jazyky neměly, jelikož jejich mluvčí brzy vymřeli a s nimi i jejich jazyk. K podobné situaci došlo v Argentině, Uruguayi, Chile a v části Střední Ameriky a v oblasti Amazonky.¹³⁵ Tato skutečnost kontrastuje se situací v mnoha částech Andské oblasti, v odlehlých oblastech Mexika a Guatemaly, kde španělská populace nikdy nebyla příliš početná, v důsledku čehož se španělština nikdy nestala hlavním jazykem.¹³⁶ Španělská koruna se snažila prosadit používání španělštiny na dobytých územích, někteří chtěli dokonce indiány nutit, aby zapomněli své jazyky a používali jen španělštinu, což bylo v podstatě nemožné, vzhledem k početné převaze indiánů nad Španěly.¹³⁷ Španělé navíc některé indiánské jazyky uznali za hodné používání a byly označeny jako *lenguas generales*. Těmito jazyky se poté dorozumívali i indiáni z menších indiánských jazykových rodin a někteří se dokonce naučili španělsky.¹³⁸ Většina výpůjček, které se dostaly do americké slovní zásoby, pochází z antilských jazyků nebo z již zmíněných *lenguas generales*, tedy z *nahuatl* a z kečujštiny.¹³⁹ Na většině území se používala španělština, kterou se indiáni postupně učili, ale existovala území, která nebyla ekonomicky ani strategicky významná, a proto se tam zachovalo používání pouze autochtonního jazyka.¹⁴⁰

V době, kdy došlo k objevení a dobytí Antil, na Kubě žily tři významné skupiny indiánů: Guanahatabejové, Cibonejové a Taínové. Guanahatabejové žili v jeskyních v západní části ostrova a živili se lovem, sběrem a rybolovem. Jejich původ není stoprocentně doložený, ale

---

¹³³ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 33.

¹³⁴ Tamtéž, s. 35.

¹³⁵ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 85.

¹³⁶ Tamtéž, s. 85.

¹³⁷ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 35.

¹³⁸ Tamtéž, s. 35.

¹³⁹ Tamtéž, s. 35.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 36.

někteří vědci se domnívali, že pocházejí ze Severní Ameriky. Tato hypotéza však nebyla potvrzena a je proto možné, že jsou potomky prvních vln indiánů přicházejících z Jižní Ameriky. Z jejich jazyka se nedochovala žádná slova, ale zdá se pravděpodobné, že existovala jazyková bariéra mezi Guanahatabeji a dalšími indiány na ostrově. Nicméně toponyma zachovaná v oblastech, které obývali, se neliší od těch na zbytku ostrova a samotný název této etnické skupiny také naznačuje jazykovou podobnost s ostatními jazyky: prefix *gua-* (*guanaraiba*, *guanábana*, *guanani*) a sufix *-ey* (*mamey*, *guararey*, *batey*) jsou typické pro indigenismy existující na Kubě.¹⁴¹ Cibonejové obývali téměř celý ostrov, soustředili se v Pinar del Río, na jižním pobřeží Havany, v centrálních provinciích, Golfo de Guanayabo, ale i v horských oblastech. Vyráběli keramiku, používali pazourek a další nástroje. Od další keramické kultury, Taínů, se lišili tím, že neprováděli deformaci lebky. Již zmínění Taínové obývali východní část Kubu a zbytek Velkých Antil. Měli ve zvyku provádět lebeční deformaci, stejně jako útoční Karibové, kteří žili na Malých Antilách. Aby si je Španělé nepletli s Kariby, měli Taínové ve zvyku křičet „*taíno*“, což znamenalo „*nosotros los nobles*“.¹⁴² Španělé proto tuto skupinu neútočných indiánů začali nazývat *Taínové*. Taínové představovali poslední aravackou vlnu, která přišla na Kubu, a stali se nejvyspělejší předkolumbovskou kulturou na ostrově.¹⁴³ Las Casas tvrdí, že pocházeli z *Españoly* a dorazili na Kubu padesát let před příchodem Evropanů.¹⁴⁴ Tuto skutečnost potvrzuje řada archeologických studií, které dokazují, že tito indiáni dorazili na Kubu mezi lety 1100 a 1200 našeho letopočtu.¹⁴⁵

Jazyk Taínů byl zařazen do aravacké jazykové rodiny (*aruaco*, *arauaco*, *arawak*, *arowak*). Jednalo se o velmi rozšířenou jazykovou rodinu, jejímiž jazyky se mluvilo na území mezi Jižní Floridou a severem dnešní Paraguaye. Původ této jazykové rodiny byl nejspíš mezi řekami Orinoko a Río Negro, podle některých ovšem pocházela z Antil a z Mezoameriky. Aravačtina, kterou se mluvilo na Kubě, *Españole*, Portoriku, Jamajce a dalších ostrovech se souhrnně začala označovat jako *taíno* (taínština) a indiáni, kteří tímto jazykem mluvili, začali být Španěly nazýváni Taínové.¹⁴⁶ Aravačtina se stala nejstarším zdrojem jazykových výpůjček a během prvních let conquisty se Španělé naučili celou řadu taínských výrazů, které poté rozšířili do dalších částí Ameriky. Ačkoliv tento jazyk zanechal ve španělštině spoustu

¹⁴¹ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, La Habana: Academia, 1991-1993, Tomo I, s. 8-10.

¹⁴² Tamtéž, s. 13.

¹⁴³ Tamtéž s. 13.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 14, podle LAS CASAS, Bartolomé de, *Historia de las Indias*. Madrid: Imprenta de M. Ginestra, 1875-76, cap. XXII.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 14, podle GUARCH DELMONTE, J. M., *El taíno de Cuba*. La Habana: Academia de Ciencias de Cuba, 1978, s. 131.

¹⁴⁶ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 51.

lexikálních památek, zanikl už v polovině 16. století, protože nebyl dostatečně silný, ale přežil setkání s jazykem kolonizátorů.¹⁴⁷

Dalším důležitým jazykem, kterým se mluvilo v Karibské oblasti, byl jazyk *caribe*. Mluvili jím Karibové, kteří podnikali útoky na Antily ještě před příchodem Španělů. Obývali část Malých Antil, britský Honduras, Guatemalu a malou část Floridy, část Kolumbie, Venezuely, Guyany a Brazílie. Důležitou variantou karibského jazyka je *caribe cumanagato*, kterým se mluvilo ve Venezuele u ústí řeky Orinoko, odkud se rozšířil do celé Ameriky a některé výrazy se dokonce dostaly i do evropské španělštiny.¹⁴⁸ Vzhledem k tomu, že Karibové pronikali na území Taínů jen chvíli před příchodem Evropanů, je těžké odlišit, které výrazy jsou karibského a které aravackého původu. Jistý je ovšem fakt, že mezi těmito dvěma jazyky není žádný příbuzenský vztah.¹⁴⁹

V době příchodu Španělů na Kubu většina obyvatel mluvila jedním jazykem, kromě indiánů v západním cípu ostrova.¹⁵⁰ Tento názor se poprvé objevil v roce 1871, kdy lingvista Brinton na základě srovnávání zachovaných slov antilských indiánů jako první prohlásil, že většina indiánských komunit Velkých Antil používala jazyk, který patří do aravacké jazykové rodiny.¹⁵¹ Aravacké jazyky jsou klasifikovány jako jazyky polysyntetické.¹⁵² Do této skupiny se řadí jazyky, které mají velký počet morfémů vzhledem k počtu slov. Příkladem může být sloveso, na nějž je navázáno mnoho afixů, které označují zájmena či substantiva. Výsledkem je velmi dlouhé slovo, které odpovídá celé rozvitě větě.¹⁵³ Většina aravackých výrazů zachovaných z doby conquisty Kuby jsou komplexní termíny, tvořené kompozicí: *manjuari* (název ryby: *manjua* „hodně“; *-ari* „zub“), *cacique* (*ca-* neurčitý posesivní prefix, *-siqua* „dům“).¹⁵⁴

V průběhu 20. století se mnoho lingvistů a odborníků věnovalo klasifikaci indiánských jazyků. Významnou klasifikací se stala ta, kterou v roce 1950 publikoval Alden Mason, podle něhož lze rozdělit jihoamerické jazyky do sedmnácti skupin.¹⁵⁵ Mason tvrdil, že aravacké jazyky jsou „nejrozsáhlejší a nejdůležitější jazykovou rodinou Jižní Ameriky, a to jak co do

---

¹⁴⁷ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 52.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 52-53.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 53.

¹⁵⁰ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo I, s. 14.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 14-15.

¹⁵² Tamtéž, s. 33.

¹⁵³ ČERNÝ, Jiří, *Úvod do studia jazyka*, Olomouc: Rubico, 2008, s. 61.

¹⁵⁴ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo I, s. 34.

¹⁵⁵ VRHEL, František, *Úvod do studia nativních jazyků Iberoameriky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, s. 45.

zaujímané oblasti, plochy, tak i do počtu.“¹⁵⁶ Klasifikaci jazyků se věnoval také Čestmír Loukotka a Paul Rivet, kteří v roce 1952 vydali klasifikaci jazyků Mexika, Střední Ameriky, Jižní Ameriky i Antil. Tato klasifikace je však kritizována za přílišnou členitost a nepřehlednost, jelikož autoři uvádí existenci sto dvaceti jedné rodiny.¹⁵⁷ Dalším lingvistou, který se věnoval klasifikaci nativních jazyků, byl Antonio Tovar, jenž v roce 1961 publikoval svou klasifikaci, vycházející z klasifikací Masona, Riveta i Loukotky. Tovar rozdělil jazyky Jižní Ameriky do dvaceti tří skupin na základě kombinace lingvistického a geografického hlediska.¹⁵⁸ Do aravacké jazykové rodiny patří více než sto jazyků¹⁵⁹ a lze ji proto považovat za „jednu z největších a nejdůležitějších jazykových rodin Jižní Ameriky“. ¹⁶⁰ Taínština, kterou se mluvilo na Velkých Antilách, se stala jazykem, který nejvíce ovlivnil španělštinu conquistadorů v oblasti slovní zásoby. Některé výrazy se dokonce přes conquistadory dostaly do jiných indiánských jazyků užívaných v Hispanoamerice, nicméně je logické, že například ve Venezuele je znatelný větší vliv karibštiny, v Mexiku zase mayštiny a nahuatlu a v Andské oblasti kečujštiny.¹⁶¹

Proces lingvistické transkultury, během níž došlo k obohacení slovní zásoby kubánské španělštiny výrazy z taínštiny, začal už na počátku 16. století, ačkoliv samotná inkorporace indiánských výrazů do španělštiny nebyla okamžitá: nejprve pravděpodobně docházelo ke komunikaci pomocí gest. Poté začalo docházet k pojmenovávání na základě podobnosti nebo k popisování nové reality. Vzhledem k tomu, že tento způsob neumožnil pojmenovat všechny aspekty a skutečnosti nové reality, podle Valdése Bernala se snažili využívat arabštinu, která pro ně byla nejbližší poznáním cizím jazykem.¹⁶² Ani to ovšem nestačilo, a proto začali inkorporovat do své mluvy výrazy z taínštiny, se kterou se setkali na Velkých Antilách. Vzhledem k tomu, že ke kolonizaci kontinentu došlo až v průběhu 16. století, v mluvě conquistadorů a kolonizátorů se již stihly uchytit indiánské výrazy. Jejich adaptace byla usnadněna snadnou výslovností, která se nelišila od výslovnosti španělské,¹⁶³ a proto „nebyla žádná nepřekonatelná překážka, která by zkomplikovala

---

¹⁵⁶ VRHEL, František, Cit. d., s. 48.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 68.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 52-53.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 49.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 57.

¹⁶¹ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo I, s. 44.

¹⁶² Tamtéž, s. 46.

¹⁶³ Tamtéž, s. 47.

španělsky mluvícím používat aravacká slova k popisu reality, která je obklopovala v americkém prostředí, ve kterém žili.“¹⁶⁴

Adaptace indiánských výrazů narůstala s postupem dobývání a velmi důležitou roli při lingvistické výměně hrálo míšení conquistadorů a kolonizátorů s indiánskými ženami, které napomáhalo inkorporaci indiánských slov do španělštiny.¹⁶⁵ Vzhledem k tomu, že mezi španělskými dobyvateli nebylo mnoho žen, indiánská žena sehrála při procesu adaptace indiánského lexika velmi důležitou roli. Indiánská žena se proto dostala velmi brzy do kontaktu se Španěly, ať už jako manželka, milenka či společnice, a stala se tedy velmi důležitým *mostem* mezi indiánskými jazyky a Španěly.¹⁶⁶ Významná byla také role španělských kronikářů a historiků, díky jejichž pracím se indiánské výrazy ustálily v konkrétní podobě a mohly se tak inkorporovat do španělštiny. Nejenže byla španělština obohacena novými výrazy, ale navíc začala od těchto nových výrazů vytvářet slova nová: například od slova *bija* (oreláník barvířský: keř, z něhož lze získat červené barvivo) se odvodilo *embijar* (nabarvit na červeně) či *embijado* (nabarvený na červeně).¹⁶⁷

První doklady inkorporace indiánských výrazů lze nalézt již v Kolumbových denících, v nichž zmiňuje například výrazy *ají* „paprika“, *bohío* „chýše“, *cacique* „kasik, vůdce kmene“, *canoa* „kánoe“, *hamaca* „visuté lůžko“ a *tiburón* „žralok“¹⁶⁸, přičemž slovíčko *canoa* bylo hned zahrnuto do Nebrijova slovníku *Vocabulario de romance en latín*.¹⁶⁹ Kolumbus toto slovo slyšel poprvé v roce 1492 od Aravaků na Bahamách a objevuje se v prvním dopise, který Kolumbus poslal kancléři Luisi de Santángelovi.¹⁷⁰ V tomto dopisu se objevuje i definice: *embarcación larga y estrecha, fabricada de un tronco de árbol labrado*.¹⁷¹ Z výše uvedených slov jasně vidíme povahu prvních indigenismů: jedná se o slova popisující rostliny, zvířata nebo předměty, které indiáni používali (*hamaca*, *canoa*) nebo které bylo možné v Indiích spatřit a jenž nepatřili do evropské znalosti. Po Kolumbovi následovala celá řada kronikářů, kteří tuto škálu slov rozšiřovali a v roce 1535 Gonzalo Fernández de Oviedo ve své *Historia general y natural de las Indias* použil 400 indigenismů.¹⁷² Důležité byly i spisy Bartolomé de las Casase,

---

¹⁶⁴ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo I, s. 47 („no hubo un obstáculo infranqueable que dificultase al hispanohablante apropiarse de palabras aruacas para describir la realidad objetiva circundante del medio americana en que vivía.“).

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 48.

¹⁶⁶ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., str. 29, LIPSKI, John, Cit. d., s. 84.

¹⁶⁷ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo I, s. 48.

¹⁶⁸ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., str. 30, MORENO DE ALBA, *Español de América*, s. 57.

¹⁶⁹ BUESA OLIVER, Tomás, ENGUITA UTRILLA, José María, Cit. d., s. 30.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 54.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 54.

¹⁷² Tamtéž, s. 30.

jehož texty, spolu s kronikami Fernándeze de Ovieda nejenže napomohly zaznamenat ony nové výrazy, ale především napomohly jejich rozšíření.¹⁷³

Sergio Valdés Bernal rozdělil slova pocházející z aravačtiny užívané na Kubě do sedmi skupin podle jejich sémantického významu a u každé skupiny uvádí velký počet příkladů.¹⁷⁴

- 1) Flóra (180) – *abey* „lysiloma (planě rostoucí strom)“, *ají* „paprika“, *batata* „batát“, *caoba* „mahagon“, *tararaco* „hvězdník (rostlina)“
- 2) Fauna (103) – *caimán* „kajman“, *chichiguaco* „vlhovec (pták)“, *guasasa* „malá muška“, *sesí* „typ ryby“
- 3) Materiální kultura kubánských indiánů (46) – *barbacoa* „rustikální obydlí“, *bohío* „chýše, chatrč“, *canoa* „kánoe (typ lodi)“, *cutara* „pantofle“, *maruga* „hudební nástroj“
- 4) Spirituální kultura kubánských indiánů (3) – *areíto* „indiánský tanec“, *jigüe* „postava z indokubánské mytologie“
- 5) Okolí (19) – *cayo* „ostrůvek“, *huracán* „hurikán“, *itabo* „malá laguna“
- 6) Kmenové rozdělení (4) – *cacique* „kasik, vůdce kmene“
- 7) Ostatní (20) – *caribe* „indián z Malých Antil“, *cimarrón* „divoký, primitivní“, *guajiro* „dříve sociální status, dnes sedlák“, *jíbaro* „divoký, primitivní“, *taíno* „vznešený, dobrý“

Studiu kubánských indigenismů se věnovala i Dalila Fasla Fernández, která mezi výrazy z ostrovní aravačtiny řadí:

ají „paprika“, *areíto* „indiánský tanec“, *barbacoa* „rustikální obydlí“, *batata* „batát“, *bohío* „chýše, chatrč“, *caimán* „kajman“, *canoa* „kánoe (typ lodi)“, *caoba* „mahagon“, *cayo* „ostrůvek“, *cazabe* „koláč z juky“, *chipoyo* „chameleon“, *conuco* „oseté území“, *curiel* „morče“, *enaguas* „indiánská zástěra“, *guacamayo* „papoušek ara“, *guanábana* „rostlina anona ostnitá“, *guaraguo* „krahujec“, *guayaba* „kvajáva hrušková“, *guayacán* „guajak léčivý“, *güiro* „rostlina, jejíž plody se využívají na výrobu hudebních nástrojů či nádob“, *hamaca* „visuté lůžko“, *huracán* „hurikán“, *iguana* „ještěrka“, *jíbaro*, *jicotea* „ještěrka“, *jutía* „malý savec“, *liana* „líána“, *magüey* „agáve“, *maíz* „kukuřice“, *majagua* „ibišek“, *mamey* „mamej, strom“, *mangle* „typ rostliny“, *maní* „podzemnice olejná“, *seboruco* „balvan“, *serensé* „pokrm z kukuřičné mouky“, *tiburón* „žralok“, *yuca* „juka“.¹⁷⁵

¹⁷³ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo I, s. 50.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 70-72.

¹⁷⁵ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 83-84, [online].[2015-10-12].

Všechna slova, která uvádí, zmiňuje i Valdés Bernal, kromě výrazu *liana*. Od klasifikace indigenismů Sergia Valdése Bernala se odlišuje také tím, že výraz *cacique* považuje za indigenismus pocházející z karibštiny.¹⁷⁶

Podle Sergia Valdése Bernala představují slova pocházející z ostrovní aravačtiny přibližně 78 % všech indigenismů užívaných na Kubě, což ukazuje, že lingvistická situace na Kubě byla velmi odlišná od jiných částí Ameriky, kde byla značná jazyková diverzita.¹⁷⁷ Z počtu uvedeného v závorce u každé kategorie vyplývá, že největší vliv měl jazyk indiánů na pojmenování fauny a flóry, což je logické, jelikož se jednalo o faunu a flóru Evropanům neznámou. Právě z těchto dvou skupin se řada výrazů rozšířila do dalších částí Hispánské Ameriky a dokonce i do Španělska, jako tomu bylo u následujících výrazů: *maíz* „kukuřice“, *papaya* „papája“, *tabaco* „tabák“, *caimán* „kajman“, *colibrí* „kolibřík“, *tiburón* „žralok“. ¹⁷⁸

Aravačtina nebyla jediným indiánským jazykem, který ovlivnil kubánskou mluvu, jelikož díky Španělům se v Karibské oblasti začaly používat výrazy z *kečujštiny*, *nahuatl*, *maya* a *tupí guaraní*. Jednalo se především o výrazy, které nebyly známy v tehdejší indiánské společnosti a byly tam inkorporovány Španěly.¹⁷⁹ Těmito jazyky dodnes mluví tisíce lidí, čímž se odlišují od aravačtiny, která zanikla stejně jako etnická skupina, která jí mluvila. Ačkoliv se během conquisty a kolonizace používala pro komunikaci mezi indiány a Evropany, nebyla studována, a proto se z ní zachovalo jen lexikum, lidová mluva a toponyma.¹⁸⁰

Valdés Bernal uvádí, že v kubánském lexiku lze nalézt 106 slov pocházejících z ostatních indiánských jazyků.¹⁸¹ Do kubánské španělštiny se mohly dostat různými způsoby: některé nahuatlismy a mayismy se do kubánské španělštiny dostaly kontaktem mezi Španěly a mluvčími daných jazyků. Také bylo možné, aby se dostaly do španělštiny přes jiný indiánský jazyk, jako tomu bylo v případě slovní zásoby yucatanských indiánů, jejichž výrazy se do španělštiny dostaly přes mayštinu, nebo v případě slov z karibských jazyků nebo z tupí-guaraní, které se do španělštiny dostaly přes aravačtinu. Dalším způsobem byla jazyková výměna přes španělské dobyvatele a kolonizátory, kteří během svých cest a výprav poznali řadu indigenismů a mohli je tak snadno začlenit do kubánské španělštiny. Posledním způsobem byl přenos přes evropské jazyky, portugalštinu a angličtinu: v tomto případě se výraz z portugalštiny dostal do

¹⁷⁶ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 84, [online].[2015-10-12].

¹⁷⁷ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo I, s. 73-74.

¹⁷⁸ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo I, s. 70-71.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 51.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 52.

¹⁸¹ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo II. La Habana: Academia, 1991-1993, s. 80.

španělštiny a z té pak do kubánské španělštiny, anebo se onen výraz mohl dostat do karibské španělštiny z americké angličtiny, aniž se předtím dostal do Španělska.¹⁸²

Karibské výrazy (22)

Od roku 1504 bylo královským výnosem povoleno zajímat a zotročovat tzv. Kanibaly, kteří se bránili přijetí křesťanské víry, což umožnilo přemísťování indiánů z ostrovů na ostrovy a následné jazykové a kulturní ovlivňování.¹⁸³ Tito indiáni, nazývaní Karibové, žili na Malých Antilách a mluvili jazykem nazývaným *caribe insular* (či *calínago*), který se odlišuje od karibských jazyků, jimiž se kromě části Malých Antil mluvilo také v Hondurasu, Guatemale, a v severní části jižní Ameriky. Odborné studie navíc ukázaly, že jazyk nazývaný *caribe insular* patří do aravacké jazykové rodiny.¹⁸⁴ V jejich mluvě se však nacházelo mnoho výpůjček z pravých karibských jazyků. Karibové byli ve velkém dováženi na Španělsko a také na Kubu, nejprve jen z Malých Antil a z Lucay, ale s rostoucím nedostatkem pracovní síly se začaly podnikat lovy na indiány v celé karibské oblasti, obzvláště na pobřeží Venezuely a na ostrovech Cubagua, Margarita a Trinidad.¹⁸⁵ Nejsou známy přesné počty „karibských indiánů“ (ať už z Malých Antil, anebo „pravých Karibů“ z kontinentu) na Kubě, ale jisté je, že již v polovině 16. století byl jejich počet významný natolik, aby mohl ovlivnit slovní zásobu.¹⁸⁶ Postavení Karibů se však výrazně lišilo od postavení kubánských indiánů: byli považováni za nepřátele Koruny, museli pracovat v dolech a žili ve společnosti dalších Karibů, stranou od španělské a taínské společnosti. Jejich jazykový přínos nemohl být proto přímý, jelikož neexistoval přímý a každodenní kontakt mezi španělsky mluvícím obyvatelstvem a Kariby.¹⁸⁷ Podle Sergia Valdése Bernala lze existenci karibských výrazů v kubánské španělštině vysvětlit na základě stejného původu jazyků aravackých a jazyků karibských, jelikož obě jazykové rodiny pocházejí z Jižní Ameriky. Valdés Bernal uvádí, že jejich mluvčí byli v kontaktu ještě před conquistou a před migračními vlnami do Karibské oblasti. Proto se domnívá, že je možné, aby karibské výrazy byly dříve používány mluvčími aravackých jazyků na Velkých Antilách a kolonizátoři je asimilovali spolu s výrazy aravackými.¹⁸⁸ Další možností byl přenos karibských výrazů

---

¹⁸² VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo II, s. 80-81.

¹⁸³ Tamtéž, s. 3-4.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 4.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 4.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 8.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 9.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 9.

z Venezuely, jelikož Kuba se stala místem, odkud vyrážely výpravy s cílem dobytí Venezuely a docházelo proto k častým kontaktům mezi mluvčími španělštiny na Kubě a ve Venezuele.¹⁸⁹

Valdés Bernal ve své práci uvádí, že v kubánské španělštině se nachází celkem 22 karibských slov, 11 z nich jsou výrazy botanické nebo zoologické. Příklady mohou být například následující výrazy:

- *Butaca* „rustikální sedátko“
- *Chaguala* „dříve měl tento výraz význam ozdoby karibských indiánů, dnes se používá pro starou botu, ale postupně se přestává používat“
- *Piragua* „typ lodi, podobný kánoi“

Fasla Fernández považuje za slova karibského původu například výrazy *arepa* „pokrm z kukuřice“, *bejuco* „líána“, *butaca*, *cabuya* „agáve“, *cacique*, *caguama* „mořská želva“, *canibal* „lidojed“, *colibrí* „kolibřík“, *loro* „papoušek“, *manatí* „kapustňák“, *mangle* „mangrovník“ a „trupiál (typ ptáka)“.¹⁹⁰

Indigenismy pocházející z Mexika a Střední Ameriky

V roce 1517 se španělští námořníci poprvé dostali k pobřeží Yucatánu a nedlouho poté se obrátili na krále s žádostí o povolení dovozu yucatanských indiánů na Kubu. Tato žádost byla zamítnuta, nicméně v roce 1522 král vydal rozkaz, ať ti mexičtí indiáni, kteří by měli být odvezeni na Española, jsou považováni za ztracené. Tento výnos vedl samozřejmě k tomu, že se počet indiánů odvezených na Española a na Kubu zvýšil.¹⁹¹ Mezi Kubou a Mexikem se vytvořily obchodní kontakty: na Kubu byli z Mexika dováženi indiáni výměnou za potraviny nebo jiné potřebné předměty. Tato obchodní výměna byla podporována koloniálními autoritami, a proto dovoz indiánů z různých částí Mexika, a převážně z Yucatánu, pokračoval.¹⁹² K dalším velkým vlnám dovozu yucatanských indiánů došlo v letech 1849-1861, během nichž se kubánské autority snažily „vybělit“¹⁹³ populaci v důsledku řady povstání černých otroků a strachu z opakování situace na Haiti.¹⁹⁴ Přítomnost yucatanských indiánů a jejich mayských jazyků se také odráží na kubánské slovní zásobě, ačkoliv jazyk *maya* ji neovlivnil tolik jako další mezoamerický jazyk, se kterým se Španělé dostali do kontaktu během dobývání Mexika, *nahuatl*. Nahuaská jazyková rodina je samozřejmě také značně velká, ale

¹⁸⁹ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo II, s. 9-10.

¹⁹⁰ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 84, [online].[2015-10-22].

¹⁹¹ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo II, s. 23.

¹⁹² Tamtéž, s. 23.

¹⁹³ V porovnání s černošskou či mulatskou populací byli totiž indiáni považováni za „bělochy“.

¹⁹⁴ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo II, s. 27.

v době příchodu Španělů byl nejvýznamnějším jazykem *nahuatl*, který se stal oficiálním jazykem aztécké říše.¹⁹⁵ *Nahuatl* se pak díky španělským dobyvatelům začal šířit do Mezoameriky a řada výrazů se dostala i do poloostrovní španělštiny. Valdés Bernal uvádí, že v kubánské španělštině se zachovalo 65 mayských nebo nahuatlských výrazů:

Výrazy z nahuatlu (57)

- *Aguacate* „avokádo“
- *Cacahuete* „arašíd, burák“
- *Cacao* „kakao“
- *Chicle* „žvýkačka“

Mayismy (3)

- *Cenote* „krasový jev“

Nahuatlismy/Mayismy (5)

- *Chamaco* „malý kluk, dítě“
- *Chapapote* „asfalt“
- *Chocolate* „čokoláda“

Výrazy z tupí-guaraní a z kečujštiny

Na druhou stranu, v kubánské španělštině se zachovalo jen velmi málo slov pocházejících z jazyků *tupí-guaraní* a z kečujštiny, což je dáno především pozdním kontaktem s tímto jazykem. K prvním kontaktům mezi španělskými dobyvateli a mluvčími *tupí-guaraní* a kečujštiny došlo v době, kdy už do španělštiny bylo asimilováno mnoho výrazů z aravačtiny. Kubánská španělština byla poté ještě obohacena výrazy z *nahuatlu* a z *maya*, a proto jen velmi málo slov z kečujštiny a *tupí-guaraní* se stalo součástí kubánské slovní zásoby.¹⁹⁶ Kečujské výrazy se jako první naučili vojáci, díky kterým byly začleněny do peruánské španělštiny a jelikož se dobývání a kolonizace Jižní Ameriky řídila z Panamy, stala se Panama šířitelem kečujismů. Z Panamy se přes námořníky kečujské výrazy mohly dostat na Antily a dokonce i do Evropy.¹⁹⁷

---

¹⁹⁵ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo II, s. 41.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 53.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 78.

Výrazy z Tupí-guaraní (6)

- *Maraca* „hudební nástroj“
- *Moquenque* „nejvyšší kvality“
- *Murichí* „typ palmy“

Výrazy z kečujštiny (14)

- *Cancha* „místo, na kterém se praktikuje sport ; pult, na kterém se servíruje jídlo“
- *Caucho* „kaučuk“
- *Guacarnaco* „hrubá, hloupá, nevychovaná osoba,,

Velké množství uvedených výrazů však nelze považovat za kubanismy, jelikož se nachází i v jiných variantách španělštiny a byly inkorporovány do standartní španělštiny, jako tomu bylo v případě slov *aguacate*, *cacahuete*, *cacao*, *chocolate*, *caucho* a dalších.

Vliv afrických jazyků

Další důležitý jazykový vliv představují africké jazyky. Jak již bylo vysvětleno v kapitole věnující se historicko-kulturním okolnostem, od 16. století bylo do Ameriky dovezeno velké množství černých otroků pocházejících z Afriky, v důsledku čehož španělština vstoupila do kontaktu s řadou afrických jazyků,¹⁹⁸ jejichž vliv je podle názorů některých lingvistů dodnes patrný v americké španělštině.¹⁹⁹

Jak bylo výše vysvětleno, v době zahájení conquisty a kolonizace byli Španělé zvyklí využívat otrockou pracovní sílu, jelikož v tomto období se již otroci dováželi na Pyrenejský poloostrov. Bylo také vysvětleno, že z počátku je dováželi Portugalci do Portugalska, odkud byli po nějaké době transportováni do Španělska. Tato skutečnost je velmi důležitá pro studium jazyků v kontaktu, vzhledem k tomu, že než se Afričané dostali do Španělska, byli vystaveni jazykovým vlivům portugalských černých otroků. Ti totiž začali své africké jazyky kombinovat s portugalštinou a vytvořili tak portugalskou variantu tzv. jazyka pidžin.²⁰⁰ Pidžin (pidgin) jazyk může být výsledkem dlouhodobého kontaktu dvou či více jazyků. Tento výraz se užívá pro dorozumívací jazyky, které vznikají při kontaktu více jazyků: většinou se jedná o jazyk kolonizátorů a jazyk podrobeného etnika, či o dva jazyky dvou obchodujících etnik. Jazyky pidžin mají zjednodušenou gramatiku a nestávají se mateřskými jazyky. Pokud by se pidžin jazyk vžil natolik, že by si ho začaly mezi sebou předávat jednotlivé generace, stal by se z něho jazyk kreolský. Samotný pidžin jazyk po nějaké době zmizí.²⁰¹

Byla napsána řada studií věnujících se otázce, zda existoval hispánský pidžin a řada lingvistů zkoumala možné kreolské rysy amerických variant španělštiny. Významným zastáncem teorie existence afro-hispánského jazyka je John Lipski, který zdůrazňuje, že v důsledku vlivu portugalského pidžinu, jemuž byli vystaveni španělští černí otroci, mohlo dojít ke kombinaci tohoto pidžin jazyku se španělštinou.²⁰² V průběhu 16. století podle jeho názoru postupně mizí portugalské rysy z mluvy Afričanů na španělském území a začíná se mluvit “autentickým afro-hispánským jazykem”.²⁰³ Nicméně, i Lipski dochází k závěru, že tento afro- hispánský pidžin se nestal kreolským jazykem a nevydržel příliš dlouho. Afričané se totiž integrovali do nižších tříd společnosti a jejich jazyk vymizel po jediné generaci, jelikož jeho mluvčí nežili v izolaci od ostatních společenských skupin. Afričtí otroci pracovali v Hispánské

¹⁹⁸ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz. Cit. d., s. 241.

¹⁹⁹ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 255.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 114.

²⁰¹ ČERMÁK, František, *Jazyk a jazykověda*, Praha: Karolinum, 2007, s. 61.

²⁰² LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 120.

²⁰³ Tamtéž, s. 115.

Americe především v domácnosti nebo v zemědělství, kde byli obklopeni Španěly a španělštinou.²⁰⁴ Ani na plantážích neexistovala šance k vytvoření kreolského jazyka, jelikož otroci nebyli zcela odděleni od Španělů. Navíc pracovali také s mestici, indiány a s bílými peony a mohli se tak začlenit do koloniální společnosti, ačkoliv samozřejmě vždy zaujímali nejnižší příčky ve společnosti.

Někteří lingvisté předpokládali, že existovala i kreolská španělština. Mezi ně patří Germán de Granda, který se věnoval studiu kreolských jazyků ve více oblastech Hispánské Ameriky a tvrdil, že v otrokářském období v Hispánské Americe existovaly kreolské jazyky stejně jako v jiných otrokářských oblastech v Karibiku.²⁰⁵ Granda dokonce zastával názor, že rysy kubánského kreolského jazyka lze nalézt v mluvě kubánského obyvatelstva afrického původu i ve 20. století.²⁰⁶ Formulaci těchto závěrů podkládal poznatky z díla Lydie Cabrery *El Monte*, v němž autorka shromáždila velké množství materiálů kubánské lidové kultury. Podle Grandy je možné v těchto textech nalézt rysy charakteristické pro kreolské jazyky.²⁰⁷ V dnešní době však většina lingvistů odmítá možnost existence hispánského kreolského jazyka. Mezi ně patří i Lipski, jehož lze však i přesto považovat za autora, jenž zdůrazňuje vlivy afrických jazyků na americkou španělštinu. Lipski se však domnívá, že kreolské rysy mohou být výpůjčkami z již existujících kreolských jazyků (kreolská angličtina z Jamajky, kreolská francouzština z Haiti, papiamentu z Aruby, Bonaire a Curaçaa, černá holandština z Panenských ostrovů), s nimiž kubánská španělština přicházela do kontaktu v průběhu 19. století.²⁰⁸ Dalším odpůrcem teorie o existenci španělského kreolského jazyka je Juan Antonio Frago Gracia, který říká, že existence slov afrického původu nesouvisí s existencí hispanoamerické kreolštiny.²⁰⁹ Vysvětluje to na příkladu slova *ñame*, které bývá považováno za afronegrismus. Frago Gracia tvrdí, že toto slovo poznal už Kolumbus v roce 1492, protože Španělé se ho naučili na svých obchodních cestách do Afriky.²¹⁰ Podle něj tito Španělé převzali některé africké výrazy do poloostrovní španělštiny, odkud se dostaly i do americké španělštiny.²¹¹ Existenci hispánského kreolského jazyka odmítá i María Beatriz Fontanella de Weinberg, která se domnívá, že bozalská španělština (španělština černochů narozených v Africe žijících v Americe) nemá

---

²⁰⁴ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 120.

²⁰⁵ GRANDA, Germán de, *Estudios lingüísticos hispánicos, afrohispanicos y criollos*, Madrid: Editorial Gredos, 1978, s. 315.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 318-319.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 484.

²⁰⁸ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 121-122.

²⁰⁹ FRAGO GRACIA, Juan Antonio. *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999, s. 179.

²¹⁰ Tamtéž, s. 179-180.

²¹¹ Tamtéž, s. 184.

žádné rysy kreolských jazyků.²¹² Dalším odpůrcem je lingvista Humberto López Morales, který tvrdil, že, že na Kubě nikdy žádný kreolský jazyk nevznikl a tzv. bozalský jazyk je variantou jazyka Afričanů, kteří se učili španělštinu jako druhý jazyk.²¹³ Rysy tohoto bozalského jazyka, jež jsou některými autory charakterizovány jako rysy kreolské, vymizely z mluvy Afričanů velmi rychle a ani jejich přímí potomci již neovládali jazyk svých předků.²¹⁴ V 19. století byly do Ameriky dovezeny obrovské masy černých otroků, kteří se usadili především v Brazílii a na Kubě, v důsledku čehož otroci mluvili mezi sebou svými africkými jazyky ve větší míře, než jejich předchůdci.²¹⁵ Nicméně ani v tomto případě nedošlo k vytvoření kreolského jazyka a africké jazyky byly nahrazeny španělštinou.

Brzy poté, co se začali černí otroci dovážet do Ameriky, jejich populace začala převyšovat populaci bílou, k čemuž ovšem přispělo i postupné vymírání indiánů a odchod Evropanů související s jejich zapojením do dobývání kontinentu.²¹⁶ Přesný počet otroků, kteří byli na Kubu dovezeni, není znám; a to samé lze říct i o počtu afrických jazyků a jejich klasifikaci.²¹⁷ Bernal Valdés tvrdí to samé, když zdůrazňuje, že „černoši přišli do Ameriky prakticky ze všech subsaharských regionů, nejen ze západního pobřeží, ale i z východního. S postupujícím obchodem s otroky se lov na ně začal ubírat i do středu kontinentu.“²¹⁸ Výzkumy ale nakonec dochází k závěru, že většina otroků dovezených do Ameriky pocházela ze západní Afriky (Guinea, Senegal, Kongo a Angola) a kulturami, které nejvíce ovlivnily Hispánskou Ameriku, byly kultury *yoruba* a *congo*.²¹⁹ S velkou etnickou diverzitou dovezených otroků souvisí i diverzita lingvistická: do Ameriky se dostalo kolem sta afrických jazyků, jen pár z nich však dokázalo skutečně ovlivnit španělštinu a ty, které to dokázaly, pocházely ze západní Afriky. Byly jimi jazyky *quicongo*, *quimbundú/umbundú*, *yoruba*, *calabar*, *igbo*, *efé/fon* a *acano*.²²⁰ Každý z nich měl navíc mnoho dialektů.²²¹ Ortiz dodává, že jednotlivé

---

²¹² FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz. Cit. d., s. 242.

²¹³ LÓPEZ MORALES, Humberto. *Sobre la pretendida existencia y pervivencia del criollo en Cuba*, Anuario de Letras, 1980, no. 18, s. 115-116.

²¹⁴ Tamtéž, s. 116.

²¹⁵ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 121.

²¹⁶ LÓPEZ MORALES, Humberto. *El supuesto "Africanismo" del español de Cuba*. Revista de la Facultad de Filología, 1964, Tomo 14, s. 203, [online].[2015-12-05]

Dostupné: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=891142>.

²¹⁷ ORTIZ, Fernando, *Los afronegrismos de nuestro lenguaje*, str. 353, LÓPEZ MORALES, Humberto, *El supuesto "Africanismo" del español de Cuba*, s. 203. [online].[2015-12-06]

²¹⁸ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas del África subsahariana y el español de Cuba*. La Habana: Academia, 1987, s. 11 (los negros han venido a América prácticamente de todas la regiones subsaharanas, no solo de la costa occidental, sino también de la oriental. Además, a medida que la trata negrera se fue desarrollando, las cacerías de esclavos fueron adentrándose en el continente.).

²¹⁹ Tamtéž, s. 11-12.

²²⁰ LIPSKI, John M., *El español de América*, s. 114.

²²¹ ORTIZ, Fernando, *Los afronegrismos de nuestro lenguaje*, s. 353.

africké jazyky a dialekty se od sebe výrazně liší a lze nalézt výrazné rozdíly i uvnitř jednotlivých afrických jazykových rodin: například mezi jednotlivými severními bantuskými jazyky jsou mnohem výraznější odlišnosti než mezi jižními bantuskými jazyky (Kongo, Angola a Kamerun), jejichž fonologie se navíc podobá fonologii španělské.²²² V této skutečnosti vidí Ortiz vysvětlení, proč se v kubánské španělštině zachovala spíše slova pocházející například z kongštiny, zatímco výrazy z mandingských či jiných jazyků ne, ačkoliv na Kubu byli dováženi ve stejné míře otroci z obou jazykových rodin.²²³ Navíc žádný z afrických kmenů na Kubě nebyl natolik silný, aby se mohl stát nadřazeným ostatním africkým kmenům. Na Kubě se navíc většinou nenacházely na jednom místě velké skupiny černochů z jednoho etnika, naopak, byly rozptýleny na celém území ostrova.²²⁴ V důsledku této velké jazykové diverzity spolu otroci z různých kmenů nemohli mluvit africkými jazyky a byli nuceni se naučit alespoň základy španělštiny.²²⁵ Poté, co se Afričané naučili základům španělštiny, začali ji předávat svým potomkům, kteří se ji dokázali naučit mnohem lépe než jejich předchůdci. Je proto možné nalézt odlišnosti v mluvě černých *bozalů* (narozených v Africe) a černých kreolů (narozených v Americe).²²⁶

Navzdory tomu, že není pravděpodobná existence afro-hispánského kreolského jazyka a že se africkými jazyky na Kubě mluvilo minimálně, jejich vliv v americké španělštině, a obzvláště v hovorovém jazyce, nelze popřít.²²⁷ Vlivy jsou patrné především v lexikální oblasti, hlavně v oblasti hudby, náboženství a folklóru. Tato skutečnost souvisí s tím, že Afričané, jakožto otroci, byli zbaveni svých lidských práv, a náboženství se pro ně stalo formou úniku, v níž se dorozumívali pomocí afrických jazyků. Často se k jejich užití obraceli také z důvodu snahy o zamezení tomu, aby jim rozuměla bílá populace.²²⁸ Ačkoliv se tedy uchýlovali k užití svých nativních jazyků při náboženských rituálech, v jiných případech pro komunikaci užívali španělštinu.²²⁹ Valdés Bernal navíc zdůrazňuje fakt, že kubánská španělština v době, kdy začali být na ostrov dováženi černí otroci, již inkorporovala do své slovní zásoby velké množství indigenismů a nezbývalo již mnoho oblastí, které by Afričané mohli lexikálně obohatit, kromě již zmíněných náboženských, rituálních a folklorních

---

²²² ORTIZ, Fernando, *Los afronegrismus de nuestro lenguaje*, s. 355.

²²³ Tamtéž, s. 355.

²²⁴ Tamtéž, s. 357.

²²⁵ LÓPEZ MORALES, Humberto, *El supuesto "Africanismo" del español de Cuba*, s. 204.

²²⁶ ORTIZ, Fernando, *Los afronegrismus de nuestro lenguaje*, s. 362.

²²⁷ Tamtéž, s. 351.

²²⁸ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1998, s. 102.

²²⁹ Tamtéž, s. 102.

oblastí.²³⁰ Přítomnosti afronegrismů v náboženské lexikální rovině se věnoval Fernando Ortiz, který tvrdil, že africký jazyk *lucumí* se používá při kultu tzv. *santeríe*, což je soubor synkretických náboženských systémů, které spojují katolickou víru a tradiční yorubskou kulturu. Nicméně i on dochází ke stejnému názoru jako Valdés Bernal, tedy že jeho vyznavači znají pouze výrazy potřebné k náboženským rituálům.²³¹ Podobná situace platí pro členy tzv. Tajné společnosti *abacua* (neboli *ñañiguismo*), jejíž členové – *ñañigos* – znají jen výrazy nutné pro jejich víru a rituály; zbytek jazyka se ztratil.²³² Valdés Bernal také podtrhoval vliv afrických jazyků na oblasti související s vírou, náboženstvím a rituály, vzhledem k tomu, že během nich černoši používali své původní jazyky i poté, co se naučili španělsky.²³³ Souhlasí s Fernandem Ortizem v tom, že nejvýznamnějšími synkretickými kubánskými skupinami jsou *santería* (jazyk yoruba) a *abakuá* (jazyky efik, ibibio, semibantů), navíc však zmiňuje synkretické skupiny *arará* (jazyk ewe-fon) a *palo* (bantuské jazyky).²³⁴ V kubánské španělštině se zachovala řada výrazů pocházejících z těchto synkretických kultů, nicméně nelze opomínat, že největší výskyt afronegrismů tohoto typu se vyskytuje u vyznavačů již zmíněných kultů a sekt. Tuto situaci lze vysvětlit tím, že když se africké jazyky dostaly do Ameriky, španělština dobyvatelů již byla obohacena indigenismy, které potřebovala pro popisování nové reality, a proto se afronegrismy neujaly v běžné mluvě.²³⁵ Tato skutečnost souvisí také s tím, že africká přítomnost na ostrově neznamenal nutně existenci výrazného množství nových skutečností, které by se staly každodenní realitou, pro něž by bylo nutné inkorporovat nový výraz. Jinak tomu však samozřejmě bylo v případě názvosloví fauny, flóry a kultury, jež byla do Karibiku dovezena. V dnešní kubánské španělštině se nenachází mnoho výrazů afrického původu, a to z důvodu již zmíněné velké rozmanitosti afrických jazyků černé populace v Americe.

Afronegrismy, které se zachovaly v kubánském lexiku, jsou podle Fernanda Ortize především výrazy pocházející z oblasti africké kultury (*bembé* „africký rituál kultu santería“, *bongó* „hudební nástroj“, *cumbé* „tanec pocházející z Guiney“), náboženství a čarodějnictví (*bilongo* „začarování, uřknutí“, *embó* „začarování, uřknutí“), potravin (*ecó* „pokrm z kvašené kukuřice a cukru“, *fufú* „pokrm z banánu, jamu a dýně“, *funche* „pokrm z kukuřičné mouky, vody, soli a tuku“), fauny a flóry (*macaco* „makak (opice)“, *sunsún* „malý pták, podobný kolibříkovi“).²³⁶ Fernando Ortiz vypracoval v roce 1924 *Glosario de afronegrismos*, v němž na

²³⁰ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 103.

²³¹ ORTIZ, Fernando, *Los afronegrismos de nuestra lengua*, s. 351.

²³² Tamtéž, s. 352.

²³³ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas del África subsaharana y el español de Cuba*, s. 64.

²³⁴ Tamtéž, s. 64.

²³⁵ Tamtéž, s. 65.

²³⁶ ORTIZ, Fernando, *Los afronegrismos de nuestra lengua*, s. 365.

pěti stech stranách vyjmenovává afronegrismy, které se uchovaly v americké španělštině. Většina z nich lze být považována přímo za tzv. *afrokubanismo*, jelikož se používají pouze na Kubě. V počtu afronegrismů v kubánské španělštině se však lingvisté značně rozcházejí, což souvisí také s tím, že někteří specialisté tvrdí, že ne všechna slova, která vypadají jako afronegrismy, jimi skutečně jsou. Fernando Ortiz uvádí velké množství kubánských afronegrismů, Sergio Valdés Bernal však namítá, že velké množství z nich jsou etnické výrazy z koloniálních dokumentů a specializované literatury, indigenismy, výrazy z *caló* a z *germanie*.²³⁷ Valdés Bernal za příklady afronegrismů považuje např. *ñame* „jam“, *malanga* „kolokázie jedlá (typ rostliny)“ a *quimbombó* „rostlina a pokrm z ní vytvořený“.²³⁸ V díle *Lengua nacional e identidad cultural del cubano* kromě těchto tří afronegrismů uvádí i další výrazy, mezi nimi můžeme zmínit například *abakuá* „členové tajné společnosti *Abakuá*, také nazývání *ñañigos*“, *babalao* „kněz synkretické skupiny *santería*“, *bemba* „rty“, *conga* „typ tance“, *cachimba* „dýmka“, *ecó* „pokrm z kvašené kukuřice a cukru“, *fufú* „pokrm z banánu, jamu a dýně“, *mambo* „kubánský tanec“, *tango* „latinskoamerický tanec“ a *tonga* „vrstva, několik věcí na sobě“.²³⁹

John Lipski se také domnívá, že se mezi afronegrismy²⁴⁰ často zahrnují slova, která jimi ve skutečnosti nejsou. Nejčastěji k tomu dochází v případě slov, která nebyla moc známá a pocházela z oblastí, ve kterých byla početně významná africká populace a která se vyslovovala se silnou nazalizací.²⁴¹ Lipski za afronegrismy považuje pouze následující slova:

banano/a „banán“²⁴², *batuque* „africký tanec populární v Buenos Aires a Montevideu“, *bunda* „hýždě“, *cachimbo/a* „dýmka“, *candombe* „africký tanec“, *dengue* „horečnaté onemocnění“, *gandul/guandul/guandú* „malá zelená fazolka“, *marimba* „africký hudební nástroj“, *milonga* „hudba typická pro oblast Río de la Plata“, *mucama* „služebná“, *ñame* „jam“.²⁴³

Humberto López Morales se věnoval studiu kubánské slovní zásoby v Havaně s pomocí dotazníků, na jejichž základu vytvořil jazykový korpus, v němž uvádí slova afrického původu:

²³⁷ VALDÉS BERNAL, Sergio. *Las lenguas del África subsahariana y el español de Cuba*, s. 65, VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 103.

²³⁸ VALDÉS BERNAL, Sergio. *Las lenguas del África subsahariana y el español de Cuba*, s. 66.

²³⁹ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 104.

²⁴⁰ Lipski nemluví pouze o afronegrismech užívaných na Kubě, ale v celé španělské Americe.

²⁴¹ LIPSKI, John M. *El español de América*, s. 143.

²⁴² Esteban Pichardo k tomuto slovu poznamenává, že není jisté, zda pochází z afrických či indiánských jazyků. Podle jeho názoru se užívá ve francouzské části původního ostrova Española, naopak na Kubě se preferuje výraz *plátano* (PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 79).

²⁴³ LIPSKI, John M. *El español de América*, s. 143-144.

bembón „osoba s výraznými rty“, *mambo* „kubánský tanec“, *malanga* „kolokázie jedlá (typ rostliny)“, *conga* „typ tance“, *Mozambique* „Mosambik“, *ñame* „jam“, *jubo* „malý had“, a *majá* „žlutý had“.²⁴⁴

Ve svém výzkumu nakonec došel k závěru, že afronegrismy představují pouze 0,14 % havanské slovní zásoby dotazovaných osob.²⁴⁵ V porovnání s procenty, jichž dosahují indigenismy (0,98 %) a anglicismy (1,42 %), se ukazuje, že africké jazyky neměly na havanské lexikum takový vliv, jak někteří očekávali. To se shoduje s názorem Johna Lipskiho a Maríi Beatriz Fontanelly de Weinberg, která za slova afrického původu považuje:

mambo „kubánský tanec“, *conga* „typ tance“, *samba* „typ tance“, *bongó* „hudební nástroj“, *banana* „banán“, *malanga* „kolokázie jedlá (typ rostliny)“, *matungo* „starý kůň“, *cachimbo* „dýmka“, *burundanga* „chaos, zmatek, změt“.²⁴⁶

Kromě výskytu afronegrismů v lexikální oblasti náboženství, kultury, fauny a flóry vyzdvihuje Valdés Bernal užití velkého množství slov pocházejících z afrokubánských synkretických kultů ve zločineckém a z části také ve studentském slangu.²⁴⁷ Problematice vlivu afrických jazyků na zločinecký slang se věnoval i Carlos Paz Pérez, který zdůrazňuje, že v kubánském lexiku je možné nalézt slova, jež vypadají jako slova pocházející z afrických jazyků, které jimi nejsou. Jako příklad uvádí slovo *asere*, které se užívá k oslovení kamaráda. Toto slovo se podle autorova názoru podobá slovům pocházejícím z jazyku *yoruba*, v němž se nachází výrazy jako *aseré*, *asiere*, *asieré*, nicméně, jak sám uvádí, jejich významy se vůbec nepřibližují významu kubánskému.²⁴⁸

---

²⁴⁴ LÓPEZ MORALES, Humberto, *Tres calas léxicas en el español de La Habana (indigenismos, afronegrismos, anglicismos)*, in: LOPE BLANCH, Juan Manuel. *Estudios sobre el español hablado en las principales ciudades de América*. México, D.F.: Universidad Autónoma de México, 1977, s. 53-54.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 55.

²⁴⁶ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz. Cit. d., s. 170.

²⁴⁷ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 104.

²⁴⁸ PAZ PÉREZ, Carlos, *De lo popular a lo vulgar en el habla cubana*, La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1988, s. 57.

Vliv francouzštiny

V 19. století ovlivňovala španělský jazyk v Americe především francouzština, a to nejen francouzština evropská, ale i její kreolská varianta, jíž se mluvilo na francouzských Antilách. K prvním kontaktům mezi obyvateli španělských karibských ostrovů a mluvčími francouzštiny začalo docházet již v 16. století, v důsledku útoků francouzských korzárů na španělské ostrovy. Tyto první kontakty vedly k rozvíjení vztahů mezi francouzskými piráty a pašeráky a obyvateli španělských kolonií. V 17. století začali tito piráti vytvářet zásobovací základny na malých karibských ostrovech, odkud vyráželi na loupeživé výpravy. Tyto kontakty byly však omezené na velmi malou část španělsky mluvících obyvatel, a proto neměly žádné vlivy na jazykovou situaci španělských ostrovů.²⁴⁹

První kontakty, které již mohly ovlivnit jazyk, souvisely s povstáními černých otroků na francouzských Antilách, které měly kořeny ve Velké francouzské revoluci. Nejvýznamnějším bylo již zmiňované povstání na Haiti, které vedlo k jeho osvobození a následnému vyhlášení nezávislosti. Během těchto povstání a především po jejich ukončení se mnoho bělochů i mulatů z francouzských Antil uchýlilo do Portorika, na severní pobřeží Jižní Ameriky, do francouzské Louisiany a obzvláště na Kubu. Právě na Kubě byli bílí osadníci přijímáni velmi dobře, jelikož se španělská koruna snažila zvýšit počet bílé populace na ostrově s cílem zamezit podobným povstáním černého obyvatelstva, k jakému došlo na sousedním ostrově. Další skupina francouzsky mluvících osadníků dorazila na Kubu po roce 1803, poté, co Napoleon Bonaparte prodal Louisianu Spojeným státům. Nelze proto opomíjet ani jazykové vlivy právě zmíněné Louisiany, s níž Kuba udržovala přátelské vztahy. V této době i nadále pokračoval příchod emigrantů z Haiti, Guadalupe a Martiniku. Francouzští osadníci se usazovali především v Havaně a v provincii Oriente, a ačkoliv jejich přesný počet není znám, historici předpokládají, že jich na Kubě bylo mezi dvaceti a třiceti tisíci.²⁵⁰

Francouzští osadníci začali brzy ovlivňovat kubánskou kulturu a ekonomiku, a to především v oblasti pěstování kávy a cukrové třtiny. V průběhu 19. století se jejich kultura a styl života staly jakýmsi vzorem pro vyšší vrstvy, které se naučily francouzsky, zajímaly se o francouzské umění, literaturu, divadlo, hudbu a vzdělávání. Nejvíce francouzských vlivů bylo patrných v období modernismu, jehož kubánští představitelé v mnoha případech žili v Paříži a psali francouzsky.²⁵¹ Tyto vyšší třídy brzy začaly začleňovat do své mluvy francouzské

---

²⁴⁹ PERL, Mathias, *La influencia del francés y del francés criollo en el español del Caribe*, 1981, Islas 68, s. 165.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 166; PAZ PÉREZ, Carlos, Cit. d., s. 24.

²⁵¹ PERL, Mathias, *La influencia del francés y del francés criollo en el español del Caribe*, s. 166-167.

výrazy, tzv. galicismy. Většina těchto galicismů pocházela z lexikální oblasti módy, divadla a umění.²⁵² Vliv francouzštiny na kubánské lexikum byl ukončen nástupem vlivu Spojených států na konci 19. století, ačkoliv je možné najít její vliv znovu ve 20. a 30. letech 20. století, během nichž byla řada Kubánců ovlivněna francouzským přístupem k výchově a vzdělávání.²⁵³ V této době posílaly bohaté rodiny své děti na studium do Francie a v kubánských periodikách se publikovaly francouzské romány a rozhovory s francouzskými autory a umělci.²⁵⁴ Jak již však bylo řečeno, vliv angličtiny Spojených států francouzštinu téměř zcela vytlačil a francouzština se na Kubě začala znovu objevovat až po Kubánské revoluci, kdy se začala vyučovat na univerzitách a v jazykových školách.²⁵⁵

Vedle vlivu klasické francouzštiny je také nutné zmínit vliv francouzské kreolštiny, kterou s sebou na Kubu přivezli francouzští osadníci na konci 18. století.²⁵⁶ Společně s bílými osadníky totiž přijela i řada svobodných černochů a mulatů, a také černých otroků, kteří mezi sebou mluvili kreolštinou. Pro komunikaci s Kubánci a Španěly byli však nuceni se naučit španělštinu, kvůli čemuž jsou vlivy kreolštiny patrné pouze v oblastech, kde její mluvčí žili. Ani v těchto oblastech se však nezachovalo mnoho slov pocházející z haitské kreolštiny a většina těch, co se zachovala, pochází z náboženské lexikální roviny.²⁵⁷ Podle Johna Lipskiho byla v 19. století a dokonce i na počátku 20. století v kubánské španělštině rozšířena řada frází a výrazů z haitské kreolštiny,²⁵⁸ dnes je však možné její vlivy nalézt pouze v malých oblastech na východě ostrova a je považována za jazyk menšiny.²⁵⁹

Galicismy byly relativně rychle adaptovány do karibské španělštiny. Prvními lingvisty, kteří se jimi zabývali, byli Esteban Pichardo a Esteban Rodríguez Herrera. Pichardo ve svém díle *Diccionario provincial* uvádí poměrně hodně galicismů, alespoň tedy v porovnání s anglicismy a afrikanismy. Zmiňuje například výrazy *bidet* „bidet“, *complot* „spiknutí, komplot“, *coñac* „koňak“, *creyon* „rtěnka“, *fuete* „bič“, *piqué* „piké (materiál vhodný k šití košil)“, *revancha* „odveta“, *roleta* „typ hry“, *soaré* „schůzka, dýchánek“ a mnoho dalších.²⁶⁰ Z díla Rodrígueza Herrery, *Léxico mayor de Cuba*, vychází při své studii Mathias Perl, který

²⁵² PERL, Mathias, *La influencia del francés y del francés criollo en el español del Caribe*, s. 168.

²⁵³ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 85, [online].[2016-02-21].

²⁵⁴ PERL, Mathias, *La influencia del francés y del francés criollo en el español del Caribe*, s. 169.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 169.

²⁵⁶ LIPSKI, John M., *El español de América en contacto con otras lenguas*, *Lingüística aplicada del español*, ed. Manel Lacorte (Madrid: Arco Libros, 2007), 309-345. s. 10, [online].[2016-02-20], Dostupné z: <http://personal.psu.edu/jml34/contacts.pdf>.

²⁵⁷ PERL, Mathias, *La influencia del francés y del francés criollo en el español del Caribe*, s. 174.

²⁵⁸ LIPSKI, John M., *El español de América en contacto con otras lenguas*, s. 10.

²⁵⁹ PERL, Mathias, *La influencia del francés y del francés criollo en el español del Caribe*, s. 174; FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, s. 75.

²⁶⁰ PICHARDO, Esteban, Cit. d.

mezi galicismy užívanými na Kubě uvádí mimo jiné *afer* „aféra“, *amateur* „amatér“, *avalancha* „lavina“, *biscuí* „piškot“, *buró* „psací stůl“, *comité* „výbor“, *fuete* „bič“, *jalea* „želé“, *panfleto* „pamflet“.²⁶¹ Vliv francouzštiny lze nalézt také v onomastice, tedy ve francouzských příjmeních často užívaných ve španělském Karibiku, například *Betancourt*, *Carpentier*, *Lacret*, *Vitier*. Některá z těchto francouzských příjmení se adaptovala na fonetickou španělskou formu.²⁶²

Fasla Fernández rozlišuje v kubánské slovní zásobě galicismy typické pro všechny varianty španělštiny (*bufet* „bufet“, *champán* „šampaňské“, *chimenea* „ krb, oheň“, *crema* „krém“, *garaje* „garáž“, *hotel* „hotel“, *taburete* „taburet“, *taxímetro* „taxametr“) a galicismy typické pro kubánskou variantu španělštiny (*afer* „aféra“, *afiche* „plakát, leták“, *bureo* „zábava“, *creyón* „rtěnka“, *chalana* „lod“, *bota*, *velká noha*“, *chambra* „halena“, *chofer* „šofér“, *matiné* „dopolední slavnost, oslava“, *pantuflas* „pantofle“, *rendiví* „schůzka, rande“).²⁶³ Autorka také upozorňuje na to, že kubánské lexikum bylo galicismy obohacováno dvěma cestami: přes pofrancouzštěné Španělsko a skrze francouzský kulturní vliv přímo na ostrově. Tato skutečnost nutně vede k existenci více variant jednoho slova: *bufet* – *buffet* – *bufé*²⁶⁴, *chofer* – *chófer*.²⁶⁵

Německý lingvista Stefan Barne také rozděluje galicismy do dvou skupin: galicismy mezinárodní a „ne mezinárodní“. Za mezinárodní galicismy považuje ta slova, jež existují – kromě poloostrovní španělštiny a jejích amerických variant – také v dalších jazycích. Jako příklady těchto mezinárodních galicismů uvádí Barne.

amateur „amatér“, *atelier* „ateliér“, *banquete* „banket, hostina“, *bicicleta* „kolo“, *bidel* „bidet“, *bulevar* „bulvár“, *buró* „psací stůl“, *burocracia* „byrokracie“, *cabaré* „kabaret“, *chauvinismo* „šovinismus“, *comandar* „velet, poroučet“, *comité* „výbor“, *debut* „debut“, *ducha* „sprcha“, *duque* „vévoda“, *élite* „elita“, *etiqueta* „etiketa“, *festival* „festival“, *film(e)* „film“, *garaje* „garáž“, *hotel* „hotel“, *jefe* „šéf“, *menú* „menu“, *paquete* „balíček“, *parque* „park“, *patriota* „patriot“, *restaurán* „restaurace“, *rutina* „rutina“.²⁶⁶

²⁶¹ PERL, Mathias, La influencia del francés y del francés criollo en el español del Caribe, s. 171-172.

²⁶² Tamtéž, s. 172; PAZ PÉREZ, Carlos, Cit. d., s. 24.

²⁶³ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 85-86, [online].[2016-02-22].

²⁶⁴ Nicméně, podle názoru rodilého mluvčího v tomto případě nedochází ve výslovnosti k variaci, jelikož nikdo nevyslovuje koncové –t..

²⁶⁵ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 86., [online].[2016-02-22].

²⁶⁶ BARNE, Stefan, Los galicismos léxicos y sintácticos de la variedad cubana del español, in: Leonel Ruiz Miyares et al. (edd.): Actas del X Simposio Internacional de Comunicación Social (Santiago de Cuba, 22-26 de enero del 2007), vol. 1, Santiago de Cuba: Centro de Lingüística Aplicada, s. 394.

Některé z těchto výrazů mají v kubánské mluvě stejný význam jako ve francouzštině (*hotel, restaurán, ducha, bicicleta*), zatímco u jiných se projevily sémantické změny. Barne uvádí jako příklad slovo *etiqueta*, které se v kubánské hovorové španělštině používá s významem „alkoholik“, což lze považovat za metonymické rozšíření významu: ten, kdo pije alkohol, se zajímá o etikety lahví alkoholu.^{267 268} Od některých výpůjček došlo podle autora dokonce k odvození dalších slov (od slova *bicicleta* například *bicicletear* ve významu „jezdit na kole“)²⁶⁹ a některé galicismy se staly součástí idiomatických frazeologismů, které se nevyskytují ani ve francouzštině, ani ve španělštině (*darse banquete* „velmi si něco užít“, *ser un banquete* „být velmi sympatický a zábavný“).²⁷⁰ Je také důležité zmínit, že některé z galicismů se do kubánské španělštiny nedostaly přímo, nýbrž přes angličtinu, jako tomu bylo v případě slova *turista*, které se dostalo do španělštiny přes anglické *tour*, které ovšem pochází z francouzského výrazu *tour*. V kubánském lexiku lze nalézt i případy opačné, tedy slova, která pochází z angličtiny, odkud se dostala do francouzštiny a odtud pak do kubánské španělštiny. Příkladem tohoto druhého procesu může být slovo *entrenamiento*, které pochází z francouzského *entraînement*, jež má ovšem původ v anglickém *training*.²⁷¹

Dále se ve své práci Barne věnuje galicismům „ne mezinárodním“, tedy těm, které jsou vlastní kubánské variantě španělštiny. Považuje za ně následující výrazy: *plus(-café)* „malý doušek alkoholu, který se pije po kávě“, *petit pois* „konzervovaný hrášek“, *creyón / crayón (de labios)* „rtěnka“, *brassiere* „podprsenka“, *fuete* „bič“, *caró* „čtverečný (míra)“.²⁷²

Lingvista Carlos Paz Pérez se také stručně zabýval francouzským vlivem na kubánské lexikum a vyjmenovává galicismy, z nichž většina se objevila v již zmíněných citovaných dílech: *bidel*, *caró*, *creyón*, *premier* „premiér“, *chemise*, *vedet*, *amateur*, *restaurant*.²⁷³ Slova *chemise* a *vedet* se nevyskytují v žádném z konzultovaných slovníků.

²⁶⁷ BARME, Stefan, Cit. d., s. 394.

²⁶⁸ Podle názoru rodilého mluvčího je toto sémantické rozšíření významu, pokud skutečně existuje, marginální a pouze lokální.

²⁶⁹ Podle názoru rodilého mluvčího je však tato odvozenina užívána na Kubě jen velmi sporadicky a navíc je tento typ derivace slovesa od podstatného jména typická i v ostatních variantách španělštiny, nejedná se tedy proto o typické kubánské užití.

²⁷⁰ BARME, Stefan, Cit. d., s. 394.

²⁷¹ Tamtéž, s. 395.

²⁷² Tamtéž, s. 395.

²⁷³ PAZ PÉREZ, Carlos, Cit. d., s. 24.

Vliv angličtiny

Vliv angličtiny na ostatní jazyky je v dnešní době nepopíratelný a je to právě angličtina, z níž existuje nejvíce lexikálních výpůjček.²⁷⁴ Výpůjčky a kalky pocházející z angličtiny bývají nazývány *anglicismy*. Důvodů, proč zrovna angličtina ovlivňuje téměř všechny oblasti života, je mnoho a souvisí s aktuální ekonomickou i politickou převahou Spojených států amerických ve světě. Angličtina má velký vliv prostřednictvím žurnalistiky, rádia a televize, a také díky převaze USA ve světovém průmyslu, obchodu, sportu, vědě a technice, což je oblast, do níž Španělsko nepřispělo velkou měrou svými objevy.²⁷⁵ Je proto logické, že existuje tolik lexikálních anglicismů, které byly přejaty nejen do španělštiny, ale i do mnoha dalších jazyků světa. V Hispánské Americe měla a má angličtina vliv především v Mexiku, Střední Americe a Karibiku. V těchto oblastech angličtina nahradila francouzštinu, jejíž vliv byl významný obzvláště v 19. století a na počátku 20. století. Je také zajímavé, že vlivy těchto dvou jazyků se od sebe značně liší, jelikož francouzský jazyk převládal hlavně v mluvě literátů a intelektuálů, zatímco vliv angličtiny je patrný v mluvě mluvčích téměř všech sociálních tříd, ovlivňuje mnohem více sémantických oblastí a proniká do jazyka nejen skrze knihy, ale mnoha dalšími cestami, jak již bylo vysvětleno.²⁷⁶

Anglicismy se nevyskytují ve všech lexikálních oblastech, ale lze je nalézt ve velké míře především v lexiku vědeckém, technologickém a odborném, a také v dopravní a sportovní terminologii.²⁷⁷ V rámci projektu „*Proyecto Coordinado de Estudio del habla culta de las principales ciudades de Hispanoamérica y de España*“ se při výzkumu bogotské slovní zásoby došlo k závěru, že většina anglicismů pochází právě z oblasti sportu, dopravy, kultury a potravy, zatímco v oblasti lidského těla, počasí, chronologického času či terénu nejsou anglicismy žádné.²⁷⁸ V souvislosti s užíváním anglicismů zdůrazňuje Fontanella de Weinberg situaci posledních desetiletí, během nichž došlo k transformaci některých hispanoamerických hlavních měst v metropole, což sebou přineslo i změnu společnosti: vytvořily se nové společenské třídy, jejichž životní styl se výrazně odlišoval od stylu tříd tradičních. Tyto nové sociální skupiny vyhledávaly v angličtině lexikální inovace, jejichž prostřednictvím se ještě více odlišily od zbytku tradiční společnosti.²⁷⁹ Tyto anglické lexikální inovace se začaly objevovat v tisku a byly přijímány v několika různých podobách: mohlo se jednat o přímé

²⁷⁴ BUESA OLIVER, Tomás; ENGUITA UTRILLA, José María. Cit. d., s. 196.

²⁷⁵ MORENO DE ALBA, José G, *El español de América*, s. 101.

²⁷⁶ MORENO DE ALBA, José G, *Diferencias léxicas entre España y América*, s. 199-200.

²⁷⁷ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz. Cit. d., s. 174.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 174.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 174-175.

výpůjčky (*off the record* „mimo záznam“, *advertising* „reklama, inzerce“, *marketing* „marketing“, *management* „management“, *public relations* „vztahy s veřejností“, *weekend* „víkend“, *country club* „venkovský sportovní a společenský klub“), adaptace slov (*tipear* „psát na počítači“, *reportar* „podat zprávu“), kalky (*mercado de dinero* „finanční trh“, *relaciones públicas* „vztahy s veřejností“) či o sémantická rozšíření významu (*ejecutivos* ve významu „vedoucí firmy“ či *posición* ve významu „pozice, funkce“).²⁸⁰

Při studiu anglicismů v Hispánské Americe je však nutné zmínit, že je možné nalézt rozdíly v adaptaci anglicismů v různých zemích, jelikož v oblastech, které měly či mají menší kontakt se Spojenými státy, dochází ke grafické a morfologické adaptaci na španělský systém, zatímco v zónách, které jsou silněji ovlivňovány – tedy Střední Amerika, Mexiko a Karibik – se podoba výpůjček více blíží anglické podobě slova. Günther Haensch, který se na základě dotazníků věnoval anglicismům v celé Hispánské Americe, uvádí jako příklad anglické slovo *lunch* „oběd“, které se na Kubě používá ve stejné podobě, zatímco v Kolumbii se transformovalo na *lonche*.²⁸¹

Kubánská španělština se poprvé dostala do významného kontaktu s angličtinou během tzv. Šestileté války, během níž Angličané v roce 1762 obsadili Havanu. K dalším vlivům došlo ve 20. století: imigrace ze Severní Ameriky, Kanady, Velké Británie i Jamajky napomohla šíření angličtiny, k němuž docházelo z počátku především v Karibské oblasti, která byla těmto vlivům nejbližší.²⁸² Jamajští dělníci, tzv. *braceros*, se začali na Kubě vyskytovat již od poloviny 19. století, jejich přítomnost však dosáhla nejvyšší míry v prvních desetiletích 20. století. Tito dělníci tak na Kubu mohly dovézt nejen jamajskou angličtinu, ale i afro-anglickou kreolštinu.²⁸³ Kuba byla tedy vystavena vlivům angličtiny v poměrně velké míře, což souvisí nejen s její geografickou blízkostí anglicky mluvícím oblastem, ale také se společenskými a ekonomickými důvody. Již na konci 19. století se postupně začal omezovat vliv francouzštiny, která byla nahrazena angličtinou, jejíž nástup souvisel s účastí Spojených států amerických ve válce za nezávislost Kuby (1895-1898). Ta vedla k následné severoamerické okupaci Kuby, během níž se začala angličtina výrazně šířit, její znalost se stala povinností a od roku 1900 byli kubánští učitelé povinni být schopni angličtinu vyučovat.²⁸⁴ USA začaly ovlivňovat ekonomiku, která hrála hlavní roli v pronikání anglicismů do kubánské španělštiny, jelikož Severoameričané ve

---

²⁸⁰ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz. Cit. d., s. 175.

²⁸¹ HAENSCH, Günther, *Anglicismos en el español de América*, Estudios de lingüística, n.º 19, 2005, s. 243, [online]. [2016-02-13] dostupné z http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/6105/1/ELUA_19_12.pdf.

²⁸² FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 76, [online]. [2016-02-13].

²⁸³ LIPSKI, John M., *El español de América en contacto con otras lenguas*, s. 9.

²⁸⁴ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 151.

velké míře investovali do kubánské ekonomiky, která, na druhou stranu, byla závislá na exportu a importu.²⁸⁵ Angličtina se tak stala druhým nejrozšířenějším jazykem na ostrově, ačkoliv jím nemluvily všechny sociální vrstvy stejnou měrou: vyšší a střední vrstva podporovaly severoamerický vliv, naopak nižší vrstvy a kubánští intelektuálové tento vliv nepřijímali s nadšením.²⁸⁶ Nejvýraznější byl vliv USA a angličtiny v první polovině 20. století, především po druhé světové válce. Ve velkých městech se inkorporovala nejen nová pojmenování pro nové produkty a skutečnosti, ale také způsob myšlení a styl života. Tato „amerikanizace“ kubánské společnosti se nutně musela projevit i v jazyce.²⁸⁷

Ke změně dochází po roce 1959, po němž se z politických důvodů začíná oslabovat vliv USA na kubánskou ekonomiku, politiku a kulturu.²⁸⁸ Navzdory tomu, že od Kubánské revoluce došlo k omezení přímého kontaktu se Spojenými státy, lingvistický kontakt stále existuje, jelikož angličtina představuje jazyk světový, který ovlivňuje téměř všechny oblasti života.²⁸⁹ Z tohoto důvodu lze v dnešní kubánské španělštině nalézt velké množství anglicismů, ačkoliv jejich užívání dnešní kubánský režim odmítá.²⁹⁰ Günther Haensch to vysvětluje tím, že tyto dnes užívané anglicismy byly inkorporovány do kubánského lexika ještě před Kubánskou revolucí.²⁹¹

Většina anglicismů, na rozdíl od galicismů, se do kubánské španělštiny dostaly přímou cestou ze Spojených států. Podle J. J. Montese se anglicismy mohly dostat do americké španělštiny čtyřmi způsoby:

- Překlady novinových článků, odborných textů i knih a dabováním filmů
- Prostřednictvím nových vynálezů, s nimiž se adaptuje i jejich název (*chip* „čip“)
- Prostřednictvím osob, které strávili v USA delší dobu studiem či prací
- Prostřednictvím nových sociálních skupin (*high life* „vyšší vrstva společnosti“).²⁹²

Po Kubánské revoluce však podle Sergia Valdése Bernala anglicismy pronikají do kubánské španělštiny jen jednou cestou, jelikož Kubánci již nejezdili za prací ani za studium do USA a sociální skupiny podporující severoamerický vliv byly nahrazeny intelektuály a dělníky. Také se začala více propagovat španělština jako národní jazyk s hlubokou tradicí, což vedlo ke snaze

²⁸⁵ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 149-153.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 154.

²⁸⁷ CÁRDENAS MOLINA, Gisela, *Los anglicismos en la norma léxica habana*, in: Quaderns de filologia. Estudis lingüístics, 1999, N° 4, fasc. 2, s. 16.

²⁸⁸ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 155-156.

²⁸⁹ CÁRDENAS MOLINA, Gisela, *Los anglicismos en la norma léxica habana*, s. 16.

²⁹⁰ HAENSCH, Günther, Cit. d., str. 250, [online].[2016-02-13].

²⁹¹ Tamtéž, s. 250.

²⁹² VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 155.

eliminovat zbytečné anglicismy, popřípadě pošpanělštit ty již adaptované, pro něž neexistoval španělský ekvivalent. Jedinou cestou, kterou se nyní mohly do kubánské španělštiny adaptovat anglicismy, bylo přijetí nového pojmenování spolu s novou realitou či novým vynálezem, tedy přirozenou cestou obohacování slovní zásoby.²⁹³

První anglicismy v kubánském lexiku zmiňuje Pichardo ve svém *Diccionario provincial casi razonado*, nicméně jejich počet však v porovnání s galicismy není příliš výrazný: Podle Sergia Valdése Pichardo uvádí jen 6 anglicismů: *bifteq* „biftek“, *bloque* „blok (materiálu)“, *brandi* „brandy“, *bul-dog* „buldok“, *yin* „gin“.²⁹⁴ Nicméně, ve čtvrté verzi Pichardova slovníku z roku 1875 lze nalézt anglicismů více: *bifteq* „biftek“, *bloque* „blok (materiálu)“, *brandi* „brandy“, *bul-dog* „buldok“, *check* „zkontrolovat“, *güito / güite* „bílé skvrny“, *hotel* „hotel“²⁹⁵, *jalfnajalf* „opilý“, *pipermína* „pepermint“, *raque* „hledání věcí ze ztroskotaných lodí“, *yin* „gin“. Pichardo navíc uvádí výrazy *chapi-chapi* (to chap x chapear), *guasi-guasi* (to wash), *luculucu* (to look), *llari-llari* (to yearn x llorar), *napinapi* (to nap), *pisipisi* (to piss). Tyto výrazy se podle Picharda užívaly jen při komunikaci s černochy a u některých z nich, jak je naznačeno v závorce, není zcela jistý jejich původ.²⁹⁶

Angličtina ovlivňuje především slovní zásobu, její vlivy lze však nalézt i v rovině morfosyntaktické. Gisela Cárdenas Molina, která se věnovala studiu užívání lexikálních anglicismů na Kubě, uvádí mimo jiné například nesprávné užívání předložek, spojek a vztažného zájmena *quien*, nevhodné kolokace a výběr lexika, nesprávný slovosled a v neposlední řadě také nesprávné užívání slovesných časů a způsobů.²⁹⁷

Cárdenas Molina rozděluje lexikální anglicismy do čtyř skupin: slova přejatá, lexikální kalky, sémantické kalky a frazeologismy. Za slova přejatá považuje ty výpůjčky, které si zachovávají svůj anglický pravopis, ale postupně se adaptují na španělskou výslovnost: jsou to tedy anglicismy v průběhu své adaptace do cizího jazyka. Jsou jimi například: *cloche* „spojka“, *elevador* „výtah“, *gol* „gól“, *pai* „koláč“, *pulóver* „svetr“.²⁹⁸ Lexikální kalky jsou ta slova, která se dostala do jiného jazyka doslovným přeložením výrazu původního: *aeromoza* „letuška“, *calentador* „topení“, *tiempo completo* „plný úvazek“.²⁹⁹ Třetí skupinu anglicismů tvoří sémantické kalky, které představují taková slova, jež jsou formálně podobná výrazu v jazyce,

²⁹³ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 156-158.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 150.

²⁹⁵ Tento výraz jsme v předchozí kapitole zařadili mezi galicismy, s čímž souhlasí i DRAE.

²⁹⁶ PICHARDO, Esteban, Cit. d.

²⁹⁷ CÁRDENAS MOLINA, Gisela, *Los anglicismos en la norma léxica habana*, s. 15.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 17-41.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 41.

jež výpůjčku přijímá: španělské slovo získá nový význam, ačkoliv s danou výpůjčkou nemělo původně nic společného, kromě formální podobnosti. Příklady sémantických kalků mohou být například slova *bola* „míč“, *carro* „automobil“, *plomero* „instalatér“.³⁰⁰ S postupem času se některé přejaté výrazy tak silně zakořenily ve španělštině, že se začaly využívat s metaforickými významy, což vedlo k vytvoření frazeologismů. K tomuto jevu velmi často docházelo především ve sportovní hantýrce, je však možné nalézt frazeologismy i v jiných oblastech. Cárdenas Molina uvádí jako příklady frazeologických anglicismů mimo jiné *comerse un cake* „ošidit někoho“, *al cash* „hotově (platit)“, *dar un chance* „dát šanci“, *pasársela de strike* „zatajit někomu potřebnou informaci“.³⁰¹

Anglicismům v americké španělštině se věnoval i Günther Haensch, který ve své studii jako příklady kubánských anglicismů uvádí například:

all around “schopnost zastávat jakoukoli pracovní pozici”, *apartamento* “byt”, *cloche* „spojka“, *closet* “vestavěná skříň”, *cocoa* „kakao“, *elevador* “výtah”, *fólder* “desky na papíry”, *lunch* „lehké jídlo, které se jí mezi hlavními jídly“, *pantry* „spíž, špajz“, *payama* „pyžamo“, *ranquear* “hodnotit, být hodnocen”, *récord* „rekord“, *shopping* „obchod, v němž lze nakupovat pouze prostřednictvím deviz a dolarů“, *spike* kopačky (sportovní boty), *straple* “tričko bez rukávů”, *straight* „čistý, silný (ohledně pálenky)“, *tanquero* „cisterna, nádrž“, *zipper* “zip”.³⁰²

Pro účel této práce jsme uvedli jen ty výrazy, které se užívají v kubánské španělštině a nejsou typické pro všechny varianty americké španělštině, nicméně neznamená to, že by tato slova existovala pouze v kubánském lexiku, lze je totiž nalézt i v jiných variantách americké španělštiny. Výrazy, které se podle Haenscheho užívají výhradně na Kubě, a ne v jiných variantách jsou *all around*, *cocoa*, *lunch*, *pantry*, *ranquear*, *récord*, *shopping*, *spike*, *straight*, *tanquero*.³⁰³ Nicméně je možné, že se i tato slova vyskytují v jiných variantách americké španělštiny, jejich užití však ještě není zdokumentováno.³⁰⁴

Dalila Fasla Fernández rozlišuje anglicismy užívané ve všech oblastech a všemi sociálními vrstvami a anglicismy užívané menšími skupinami mluvčích. Do první skupiny řadí autorka výrazy, které se staly základem pro pojmenování každodenní reality, jako tomu bylo v případě slov *chance* „šance“, *closet* „skříň“, *elevador* „výtah“, *parquear* „parkovat“.³⁰⁵ Do

³⁰⁰ CÁRDENAS MOLINA, Gisela, *Los anglicismos en la norma léxica habana*, s. 43-47.

³⁰¹ Tamtéž, s. 47-51.

³⁰² HAENSCH, Günther, Cit. d., s. 245-250, [online].[2016-02-13].

³⁰³ HAENSCH, Günther, Cit. d., s. 245-250, [online].[2016-02-13]

³⁰⁴ Tamtéž, s. 243.

³⁰⁵ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 86, [online].[2016-02-14].

druhé skupiny řadí Fasla Fernández především ty výrazy, které odkazují na oblast sportu a nových technologií: *béisbol* „baseball“, *computadora* „počítač“, *escáner* „skener“, *fotosop* „fotoshop“³⁰⁶, *internet* „internet“, *jonrón* „moment baseballové hry, během něhož protivník hodí míč mimo hřiště a hráč je tak schopen proběhnout všechny mety.“³⁰⁷ Kromě těchto slov se však na Kubě využívají i další anglicismy, které jsou ze sociálních a kulturních důvodů rozšířené i v jiných variantách španělštiny, a které se mezi sebou mohou někdy foneticky lišit: *beicon* „slanina“, *bisté* biftek“, *champú* šampon“, *fútbol* „fotbal“, *estrés* „stres“, *mitin* „veřejná schůze“, *poliéster* „polyester“, *rosbif* „rostbíf“,³⁰⁸ *suéter* „svetr“, *zapin*^{309 310}.

Používání anglicismů v kubánské společnosti není rozprostřeno rovnoměrně, lze totiž konstatovat, že je v mnohem větší míře využívá mladší generace a lze také vypožorovat jejich větší užití u populace mužského pohlaví.³¹¹ Nejčastějšími anglicismy v kubánské španělštině jsou substantiva, naopak méně častá jsou adjektiva, z nichž některá přejala španělskou grafickou podobu (*turístico*, *boxístico*), zatímco jiná si zachovala grafickou podobu anglickou (*record*). Slovesné anglicismy se v anglické podobě nezachovaly a všechna slovesa přejatá z angličtiny adaptovala španělskou strukturu, jsou pravidelná a patří do první časovací třídy sloves zakončených nejčastěji na –ear (*chequear*, *parquear*).³¹² V případě některých anglicismů dochází k užívání jejich zkrácené formy, například namísto *kindergarten* se používá *kinder* nebo namísto *shopping centre* se užívá jen *shopping*.³¹³

³⁰⁶ Podle názoru našeho konzultanta toto slovo není běžné v kubánské španělštině, a určitě ne v této podobě: navrhuje variantu *fotoshop*.

³⁰⁷ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 86., [online].[2016-02-14].

³⁰⁸ Podle názoru rodilého mluvčího toto slovo není běžné v kubánské španělštině.

³⁰⁹ Podle názoru rodilého mluvčího toto slovo není běžné v kubánské španělštině. Toto slovo se nám nepovedlo najít v žádném z konzultovaných slovníků.

³¹⁰ FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, Cit. d., s. 86., [online].[2016-02-14].

³¹¹ Tamtéž, s. 87.

³¹² CÁRDENAS MOLINA, Gisela, *Los anglicismos en la norma léxica habana*, s. 51-52.

³¹³ Podle názoru rodilého mluvčí se tento jev nevyskytuje ve velké míře v kubánské španělštině. Pokud ho však někdo užívá, uchyluje se k nezkrácené variantě.

Vliv čínštiny

Ke kontaktu kubánské španělštiny s čínštinou došlo v souvislosti s dovozem čínské pracovní síly v 19. století. Historické okolnosti této skutečnosti již byly vysvětleny ve druhé kapitole, a proto se jim nebudu znovu podrobně věnovat.

Přesný počet dovezených Číňanů není znám, ačkoliv se odhaduje, že jich bylo mezi 150 000 a 250 000.³¹⁴ Podle Johna Lipskiho bylo na Kubu celkem dovezeno 150 000 čínských smluvních dělníků, jejichž pracovní síla byla potřebná především na cukrových plantážích z důvodu již zmíněného poklesu dovozu otroků z Afriky, častých povstání otroků či jejich útěků³¹⁵ a také v souvislosti s pozdějším zrušením otroctví. Ačkoliv většina čínských smluvních dělníků, tzv. kulíů³¹⁶, byla do Karibiku dovážena z portugalské kolonie Macao či z Kantonu prostřednictvím portugalských obchodníků, první Číňané byli na Kubu dovezeni prostřednictvím obchodníků z Manil, byli proto nazýváni *chino manila*.³¹⁷ Kromě Portugalců se na obchodu s čínskou pracovní silou podíleli také Angličané, kteří v roce 1842 získali pod svou správou Hong Kong spolu s přístupem k řadě čínských přístavů. Angličané dováželi většinu Číňanů na britské karibské ostrovy (Jamajka, Trinidad, Barbados), je však možné, že někteří skončili i na Kubě.³¹⁸

Pracovní podmínky kulíů ani zacházení s nimi nebyly ideální, v důsledku čehož začalo poměrně brzy docházet k rebeliím a povstáním: k prvnímu došlo již v roce 1847. Povstání vedla k zpřísnění podmínek a k ještě tvrdšímu zacházení a situace čínských smluvních dělníků mohla být srovnávána se situací opravdových otroků.³¹⁹ Číňané před cestou podepsali pracovní smlouvu, podle níž měli po dobu osmi let vykonávat jakoukoli práci, ať už na poli, plantáži, v průmyslových továrnách nebo v domácnostech.³²⁰ Z počátku pracovali především na cukrových plantážích, ale díky své pracovitosti a pečlivosti začali být více umisťováni také do tabákových továren nebo do jiných pracovních pozic ve městě.³²¹ Po odpracování osmi let byli často nuceni podepisovat nové smlouvy.³²² Pokud odmítli podepsat novou smlouvu, museli

---

³¹⁴ Instituto de Ciencias Históricas, Cit. d., s. 40.

³¹⁵ LIPSKI, John M., *El español de los braceros chinos y la problemática del lenguaje bozal*, s. 106-107, Revista Montalbán, 1998, no. 31, [online].[2016-03-05], dostupné z: <http://www.personal.psu.edu/jml34/chino.pdf>.

³¹⁶ Kulíové, z angličtiny *coolies*, a toto z hindštiny „služebník“.

³¹⁷ LIPSKI, John M., *El español de los braceros chinos y la problemática del lenguaje bozal*, s. 107, [online].[2016-03-05].

³¹⁸ Tamtéž, s. 107.

³¹⁹ Tamtéž, s. 107.

³²⁰ HUNG HUI, Juan, *Los chinos en América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992, s. 84.

³²¹ LIPSKI, John M., *El español de los braceros chinos y la problemática del lenguaje bozal*, s. 108, [online].[2016-03-05].

³²² *The Cuba Comission Report: a hidden history of the Chinese in Cuba*: introduction by Denise Helly. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1993, s. 22.

do dvou měsíců ostrov opustit na své vlastní náklady.³²³ Z těchto důvodů docházelo často k rebeliím, povstáním, útekům, ale i k sebevraždám, k zapalování plantáží nebo k vraždám vedoucích.³²⁴ Před rokem 1874 se jen velmi malému počtu Číňanů podařilo vrátit domů, vzhledem k tomu, že za pas a cestu museli zaplatit vysoký obnos peněz. Většina svobodných pracovníků proto tvořila pracovní skupiny, které nabízeli své služby farmářům, malým plantážníkům či pracovníkům v přístavech. Tam napomáhali těm, kteří se snažili utéct, proto v roce 1871 tyto skupiny byly rozpuštěny.³²⁵ Další začali provozovat malé živnosti: otevírali si obchody se zbožím z druhé ruky, pracovali jako květináři, ve vetešnictví, otevírali si krejčířství, uklízení firmy, pekařství. Mezi roky 1870 a 1880 přišla na Kubu řada kantonských obchodníků, ale i přesto zůstala čínská komunita na Kubě relativně nevýznamnou.³²⁶ Podle sčítání lidu z roku 1899 byl celkový počet populace ostrova 1 572 797 osob, z čehož 14 863 byli Číňané. Nicméně do tohoto čísla byli zahrnuti jen ti Číňané, kteří se na Kubě narodili. Naopak ti, kteří mluvili i nadále čínsky a žili podle čínských tradic, představovali číslo mnohem vyšší.³²⁷ Během severoamerické intervence na Kubě (1898-1902) byla čínská imigrace zakázána, a ačkoliv v následujících letech jí nebylo bráněno, už nikdy nedosáhla tak výrazného rozměru jako v 19. století.³²⁸ Naopak, počet Číňanů na ostrově soustavně klesal: ve výše uvedeném roce 1899 představovala čínská populace 0,94 % celkového počtu obyvatelstva Kuby a v roce 1953 toto číslo kleslo na 0,29 %.³²⁹

Číňané, kteří byli na Kubu dovezeni v letech 1847-1853 pocházeli především z oblasti Kantonu a Macaa, a je proto podle Sergia Valdése možné odvodit, že se jednalo o mluvčí třech dialektálních souborů: *jakka*, *min* a *yue*.³³⁰ Pro Číňany bylo velmi náročné naučit se španělštinu, která se od jejich řeči výrazně lišila, a jelikož žili v čínské komunitě, většinou si zachovali své kulturní zvyky a jazyk. Na plantážích byli navíc v kontaktu především s černými otroky, od nichž se mohli naučit jejich variantu kubánské španělštiny, jež se od té normativní v mnohém lišila, jak bylo vysvětleno v kapitole věnující se vlivu afrických jazyků.³³¹ Také nelze opomíjet fakt, že Číňané trávili před odjezdem na Kubu nějakou dobu v portugalských

---

³²³ *The Cuba Comission Report: a hidden history of the Chinese in Cuba*, s. 23.

³²⁴ Tamtéž, s. 24.

³²⁵ Tamtéž, s. 25.

³²⁶ Tamtéž, s. 26.

³²⁷ LIPSKI, John M., *El español de los braceros chinos y la problemática del lenguaje bozal*, s. 108, [online].[2016-05-06].

³²⁸ Tamtéž, s. 108.

³²⁹ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 119.

³³⁰ Tamtéž, s. 111.

³³¹ LIPSKI, John M., *El español de los braceros chinos y la problemática del lenguaje bozal*, s. 105, [online].[2015-03-06].

koloniích, kde byli vystaveni vlivu portugalské kreolštiny.³³² Vzájemný vliv portugalské kreolštiny, kterou znali kulíové dovezení na Kubu a mluvy černých otroků je však minimální.³³³ Valdés Bernal zdůrazňuje, že ti, kteří pocházeli z Filipín, Tchaj-wanu a Číny se nikdy nenaučili španělsky v takové míře, aby ji mohli používat bez chyb; v některých případech to dokonce ani nepotřebovali. Všichni však měli alespoň minimální povědomí o tomto jazyce.³³⁴ K odlišné situaci však docházelo u těch Číňanů, kteří se již narodili na Kubě. Ti, kteří se narodili do čínských rodin, byli ve většině případů bilingvní, zatímco ti ze smíšených čínsko-španělských rodin mluvili většinou pouze španělsky a čínštinu znali jen velmi povrchně nebo vůbec. Čínští potomci ze třetí generace už většinou neuměli čínsky vůbec.³³⁵

Čínština v kubánské španělštině nezanechala velké stopy, vzhledem k tomu, že v době, kdy došlo k tomuto jazykovému kontaktu, již byla národním jazykem Kubánců španělština. Ta se v průběhu několika století obohatila řadou výpůjček z jiných jazyků a již nepotřebovala další obohacení v takové míře, jako tomu bylo například při střetu jazyků evropských a indiánských. Hlavním důvodem však bylo to, že čínština se v kubánském prostředí stala jazykem izolovaným, jímž se mluvilo pouze v uzavřené čínské společnosti a který měl za cíl udržet čínskou kulturu a tradice v čínské komunitě.³³⁶ Těch několik málo výrazů čínského původu užívaných na Kubě (*caolín*, *charol*, *té*) nebyly dovezeny Číňany v 19. století, nýbrž se podle Valdése Bernala i Carlose Paz Péreze dostaly na Kubu prostřednictvím poloostrovní španělštiny.³³⁷ Do té byly inkorporovány z portugalštiny, do níž se tyto orientalismy dostaly díky kontaktům, které Portugalci navázali s Indií a Dálným východem.³³⁸ Navzdory tomu je však v dnešní kubánské španělštině možné nalézt řadu výrazů či frází, které vznikly v důsledku soužití s čínskou populací. Valdés Bernal uvádí následující:

- *Buscarse un chino que le ponga un cuarto* „odmítnutí, ukončení vztahu se ženou, která si nyní musí najít nového partnera; najít si partnera, který zajistí ženino živobytí“
- *No creer ni en velorio chino* „vyjádření rozhodnutí ohledně něčeho nebo nedůvěry vůči někomu či něčemu“
- *Tener un chino detrás / tener un chino pegado* „mít smůlu“
- *No lo salva ni el médico chino* „něco je nevyhnutelné, nenapravitelné“

³³² LIPSKI, John M., *El español de los braceros china y la problemática del lenguaje bozal*, s. 122, [online].[2015-03-06].

³³³ Tamtéž, s. 126.

³³⁴ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 117.

³³⁵ Tamtéž, s. 118.

³³⁶ Tamtéž, s. 118

³³⁷ Tamtéž, s. 119; PAZ PÉREZ, Carlos, Cit. d., s. 23.

³³⁸ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 119.

- *Ponérsela a alguien en China* „dostat někoho do trapné situace“
- *Quedarse en la China* „nerozumět“
- *Llevarle a uno la china* „někomu se stane neštěstí“
- *Lo engañaron como a un chino* „někoho napálit“³³⁹

Zajímavé jsou také výrazy odvozené z obyvatelského jména *chino* „Číňan“, které se začalo užívat jako kvalitativní adjektivum s významem „hladký, holý, holohlavý“. Kromě toho, uvádí Valdés Bernal, se toto adjektivum užívá pro označení všech osob olivové pleti, jejichž kůže a oči naznačují asijský původ.³⁴⁰ Dříve se výraz *chino* užíval pro potomky černochů a mulatů a v dnešní době se navíc často užívá jako neformální láskyplné oslovení „*Mi china, ven acá*“.³⁴¹ Toto adjektivum se ve velké míře užívá pro pojmenovávání všeho, co pochází z Číny, ať to jsou rostliny, potraviny, nemoci či hry. Valdés Bernal uvádí jako příklady *naranja china* „typ citrusu“, *frijolito chino* „typ fazolí“, *la china* „plané neštovice“, *damas chinas* „typ hry“, *palitos chinos* „typ dětské hry“ a další.³⁴² Studiu her čínského původu se věnoval také Esteban Rodríguez Herrera, podle jehož názoru byly právě hry tím, čemu se Číňané věnovali kdykoliv nemuseli pracovat. Považuje je za zvyky škodlivé, které se však od nich Kubánci velmi brzy naučili. Jako příklad uvádí hru *Chifá/Charada* neboli čínskou šarádu, jejíž hraní je na Kubě zakázáno. S touto hrou souvisí i slovo *bicho*, které v této hře získává nový význam: označuje každý ze třiceti šesti symbolů, které tvoří tuto hru.³⁴³ Nový význam nabývá i slovo *botones*, které označuje další hru, jež na Kubu uvedli Číňané.³⁴⁴

Dalším slovem čínského původu je slovo *chulampín*, které kombinací se slovem *chulo* vzniklo ze slova *chilampín*. Dnes se výraz *chulampín* užívá ve významu „ten, který využívá či zneužívá někoho jiného“, ale původní výraz *chilampín* se užíval ve významu „Číňan“ a vznikl ze jména Chin-Lam-Pim, významného člena výpravy, jež byla vyslána čínským císařem s cílem prozkoumat pracovní podmínky čínských smluvních dělníků.³⁴⁵ Jako další vliv čínského jazyka a kultury zmiňuje ještě Valdés Bernal existenci čínského božstva, *San Fan Kon*, které je však ovlivněno kubánským náboženstvím yorubského původu.³⁴⁶

³³⁹ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 119-120; VALDÉS BERNAL, Sergio, *La huella china en el español de Cuba*, [online].[2016-03-05], dostupné z: http://www.todoole.net/noticiasarchivo/NoticiasEs_maint.asp?%3BNoticia_id=3203&NoticiasEspPage=85&Noticia_id=1522.

³⁴⁰ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 120.

³⁴¹ Tamtéž, s. 120.

³⁴² Tamtéž, s. 120-121.

³⁴³ RODRÍGUEZ HERRERA, Esteban, *Nuestro lenguaje criollo*, in Antología de lingüística cubana. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1977, Tomo II, s. 257.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 258.

³⁴⁵ VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*, s. 121.

³⁴⁶ Valdés Bernal, *La huella china en el español de Cuba*, [online].[2016-03-05].

Vliv ruštiny

Vliv ruštiny lze na Kubě nejvýrazněji spatřit po Kubánské revoluci, její vlivy jsou však patrné již v dřívějších obdobích. Vladimir Smith-Mesa rozlišuje dvě základní období, během nichž ruština ovlivňovala kubánské lexikum, období před rokem 1961 a období po něm. Tento rok tak vnímá jako klíčový bod ve vlivu Sovětského svazu na kubánskou politiku, ekonomiku, kulturu, jazyk i běžný život, jelikož v tomto roce dochází k označení Kubánské revoluce za revoluci socialistickou.³⁴⁷

K prvním kontaktům mezi kubánskou španělštinou a ruštinou však došlo mnohem dříve: již v první polovině 16. století existovalo v Rusku povědomí o existenci Kubu. K přímým kontaktům však nedošlo dříve než ve druhé polovině 18. století, během něhož začali na Kubu jezdit ruští cestovatelé a zahájily se i obchodní vztahy mezi Kubou a Ruskem, díky čemuž se do kubánské španělštiny mohly dostat výrazy související právě s obchodem a obchodními komoditami jako například *versta* „zastaralá ruská délková míra“, *archín* „zastaralá ruská jednotka vzdálenosti“, *rublo* „rubl“ a *kopek* „kopějka (setina rublu)“.³⁴⁸ Díky cestování a obchodu mohla být postupně kubánská slovní zásoba obohacována dalšími výrazy, které obchodníci a cestovatelé poznali spolu s ruským stylem života. Příklady těchto slov mohou být *caftán* „kaftan“, *estepa* „step“, *mamut* „mamut“, *samovar* „samovar“ či *balalajka* „balalajka“. Jak vyplývá z uvedených příkladů, jedná se o konkrétní výrazy, které odkazují ke konkrétním objektům.³⁴⁹ V následujícím století Kubu navštívila řada ruských umělců a větší příliv Rusů souvisel s válkami za nezávislost Kubu, jichž se někteří Rusové účastnili.³⁵⁰ První jazykové vlivy lze v kubánské španělštině však spatřit až během období napoleonských válek (1804-1815), během nichž se kubánský lid poprvé setkává s ruskými výrazy jako *Rusia* „Rusko“, *Zar* „Car“, *mujik* „muž“³⁵¹ či *decembrista* „děkabrista (stoupenec Ludvíka Napoleona)“, *nihilista* „nihilista“, *inteligentsya* „inteligence“.³⁵² Všechny tyto výrazy lze podle Ruana Faxase považovat za rusismy, zatímco výrazy, které se inkorporovaly do španělštiny

³⁴⁷ SMITH-MESA, Vladimir, *Slovo Cubano: el vocablo soviético en el español de Cuba*, Kamchatka: Revista del análisis cultural, 2015, núm. 5, s. 124, [online].[2016-02-28], dostupné z:

<https://ojs.uv.es/index.php/kamchatka/article/view/4610/6581>; OPATRŇY, Josef, Cit. d., s. 75.

³⁴⁸ RUANO FAXAS, Fernando Antonio, *Sociolingüística y traducción: presencia de rusismos y soviatismos en el léxico cubano*, Revista Ciencias de la Información, 1988, Vol. 19, No. 3, s. 132-150, [online].[2016-02-28], Dostupné: <http://www.bibliociencias.cu/gsd/cgi-bin/library?e=d-000-00---0revistas--00-0-0--0prompt-10---4----0-11-1-es-50---20-about---00031-001-1-0utfZz-8-00&cl=CL2.784&d=HASH01a9b109db2d65fd8bb60d29&x=1>

³⁴⁹ RUANO FAXAS, Fernando Antonio, Cit. d., [online].[2016-02-28].

³⁵⁰ SMITH-MESA, Vladimir, Cit. d., s. 124., [online].[2016-02-27].

³⁵¹ Tamtéž, s. 125.

³⁵² RUANO FAXAS, Fernando Antonio, Cit. d., [online].[2016-02-27].

po roce 1917, bychom měli považovat za tzv. sovětismy.³⁵³ Tato skutečnost souvisí s Velkou říjnovou revolucí roku 1917, během níž došlo k vývoji lexika v samotném Rusku a která zahájila výraznější jazykové ovlivňování. Ruština byla obohacena novými výrazy souvisejícími s novou politickou situací (vytvoření Sovětského svazu) a s novou socialistickou kulturou. Mnoho již existujících ruských výrazů změnilo význam či nabylo význam nový.³⁵⁴ Tyto změny se pak nutně projeví i v těch oblastech, kde ruština byla v kontaktu s jinými jazyky. Ruská slova, která byla inkorporována do kubánského lexika dříve, pocházela ve většině případů z oblasti fauny či geografie (*Siberia* „Sibérie“, *taigá* „taiga“, *Volga* „Volha“), zatímco nyní začínají do kubánské španělštiny pronikat jiné výrazy související s novou ruskou realitou (*kolhoz* „kolchoz“, *gulag* „gulag“, *sputnik* „sputnik“).³⁵⁵

Ideály Velké říjnové revoluce měly velký vliv, jelikož řada lidí – především mezi umělci a intelektuály – věřila, že socialismus je řešením sociální nerovnosti. Stejně tak tomu bylo i na Kubě, kde se malé skupiny radikálních politiků a intelektuálů snažily vymanit z ekonomické a politické nadvlády Spojených států. Z tohoto důvodu se na Kubě brzy rozšířily marxistické myšlenky a v roce 1925 byla založena komunistická strana. Ta, později nazývána Lidová komunistická strana (PSP), se stala hlavním šířitelem sovětské kultury a myšlení až do roku 1959.³⁵⁶ Dalším významným šířitelem sovětské kultury byl, v této práci již několikrát citovaný, Fernando Ortiz, který byl dokonce prezidentem Institutu kubánsko-sovětské kulturní výměny³⁵⁷ a publikoval řadu prací zaměřených na vztahy Kuby a Sovětského svazu.

Z hlediska obohacování kubánského lexika rusismy a především tzv. sovětismy je významnější druhé období, tedy období po Kubánské revoluci. Jak již bylo vysvětleno, sovětské výrazy začínají do kubánské španělštiny pronikat po roce 1961, jelikož od tohoto data se upevňují vzájemné vztahy mezi SSSR a Kubou.³⁵⁸ Zakládají se instituce a centra, jejichž cílem je šířit sovětskou kulturu a vznikají také centra, v nichž se bude vyučovat ruština. Mnoho Kubánců v této době odjíždělo za studiem do Sovětského svazu a začala se proměňovat struktura školství: v šedesátých a sedmdesátých letech byla ruština (stejně jako angličtina) volitelným předmětem, ale v osmdesátých letech se stala předmětem povinným na univerzitách.³⁵⁹ Kromě výuky ruštiny ve specializovaných centrech a na univerzitách je také

³⁵³ RUANO FAXAS, Fernando Antonio, Cit. d., [online].[2016-02-27].

³⁵⁴ SMITH-MESA, Vladimir, Cit. d., s. 128., [online].[2016-02-28].

³⁵⁵ Tamtéž, s. 128.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 129.

³⁵⁷ Instituto de Intercambio Cultural Cubano-Soviético.

³⁵⁸ ANZARDO, Jorge C., *Influencia de la lengua rusa en el léxico del español en Cuba (1959-1963)*, Islas, 1979, núm. 64, s. 67.

³⁵⁹ SMITH-MESA, Vladimir, Cit. d., str. 131, [online].[2016-02-28].

třeba zmínit sdělovací prostředky, především tisk, kino a televizi, které sloužily k šíření sovětské kultury, ideologie a samozřejmě také jazyka. Nebyla ovlivňována pouze kubánské kultura a politika, ale také i kubánská ekonomika, která byla od roku 1961 závislá na sovětské materiální pomoci.³⁶⁰ S touto skutečností souvisí právě inkorporace sovětské terminologie, jež se stala součástí jak jazyka politického, tak jazyka každodenního. Sdělovací prostředky byly velmi brzy znárodněny a prostřednictvím filmů a později televize se začala šířit sovětská komunistická propaganda, která měla úplně eliminovat severoamerické vlivy. Je tedy patrné, jak zdůrazňuje Smith-Mesa, že každá oblast kubánského života byla ovlivňována sovětským lexikem a nyní jazykem budoucnosti již nebyla angličtina, nýbrž ruština.³⁶¹

Lexikální adaptace ruských a sovětských výrazů lze klasifikovat různými způsoby, ovšem nejčastější je klasifikace na základě stupně inkorporace do jazyka, který výpůjčku přijímá. Smith-Mesa za první skupinu inkorporovaných slov považuje lexikální adaptaci, během níž dochází k přiblížení ke španělské ortografii a výslovnosti. Jako příklad uvádí slova *zar* „car“, *perestroika* „perestrojka“. V mnoha případech došlo k zachování původní ortografie i výslovnosti, jako tomu bylo v případě slov *kino*, *Tatiana*, *Boris*, *Volga*, *Lada*, *Sputnik*. Jak je vidět z uvedených příkladů, jedná se především o vlastní jména nebo o názvy konkrétních objektů.³⁶² Dalším možným způsobem obohacování kubánské španělštiny ruštinou jsou sémantické adaptace, tedy adaptace slova do druhého jazyka, v němž nabývá jiného významu (např. slovo *pioneros* již ve španělštině existovalo, ale ne v marxistickém významu), popřípadě sémantické kalky (*casa de cultura* „dům kultury“, *plan quinquenal* „patnáctiletý plán“). Posledním způsobem jsou tzv. akronymy, tedy zkratky, které se vyslovují jako běžné slovo a které se v takovéto podobě dostávají do lexika obyvatel. Jako příklady akronymů uvádí Smith-Mesa například FAR (Fuerzas Armadas Revolucionarias) či MININT (Ministerio del Interior).³⁶³ Řadu akronymů zmiňuje ve své práci i Ruano Faxas, který upozorňuje na to, že velká skupina ruských slov je ve skutečnosti akronymem, jako je tomu v případě slov *koljós* (**k**ollektivnoje **ch**ozjajstvo), *konsomol* (**k**omunističeskij **s**ojuz **m**oloděži) nebo *sovnarjós* (**s**ovetskoje **ch**ozjajstvo).³⁶⁴

Vlivu ruštiny na kubánské lexikum se věnoval také Jorge Anzardo. Zaměřil se na rozmezí let 1959-1963 a zabýval se především literárním jazykem, jelikož jeho výzkum vychází

---

³⁶⁰ SMITH-MESA, Vladimir, Cit. d., s. 131-132, [online].[2016-02-28].

³⁶¹ Tamtéž, s. 132-133.

³⁶² Tamtéž, s. 134.

³⁶³ Tamtéž, s. 134.

³⁶⁴ RUANO FAXAS, Fernando Antonio, Cit. d., [online].[2016-02-28].

z užití rusismů a sovětismů v kubánském tisku. V tomto pětiletém období registruje v kubánském tisku celkem padesát dva slov pocházejících z ruštiny, které ve své analýze rozděluje do několika skupin:

První skupinu tvoří cizí slova, jež si zachovala svou původní formu. Do této skupiny autor řadí slova *bolshevik* „bolševik“, *bolschoi* „velký“, *cristiani* „sedlák, rolník“, *katiushkas* „typ raketometů“, *kulak* „bohatý sedlák, rolník“, *lunik* „sovětská umělá družice odeslaná na Měsíc“, *mig/MIG* „M.I.G. – letadlo, které postavili A. I. Mikoyán a M. I. Guriévich“, *mujik* „muž, ruský sedlák“, *pud* „ruská středověká jednotka hmotnosti“, *soviet* „sovět, rada“, *sputnik* „sovětská umělá družice“, *vostok* „východ (geogr.)“.³⁶⁵ Fernando A. Ruano Faxas jako příklady výpůjček v původní podobě uvádí *bolschoi*, *bolshevik*, *lunik*, *soviet* a *sputnik*.³⁶⁶

Druhá skupina zahrnuje slova částečně adaptovaná nebo slova v procesu adaptace na španělštinu. Z tohoto důvodu je u těchto slov možné najít kolísání v pravopisu, odvozování. Patří sem *koljos* (*koljós* / *koljosiano* / *koljosianos*) „kolchoz, kolektivní hospodářství“, *konsomol* „Komunistický svaz mládeže“, *kopec* (*kopek*, *kopeks*, *kopecs*) „ruská měna“, *sovjós* (*sovjó* / *soljós* / *soljó* / *sovjoses* / *soljoses* / *sovjosianos*) „sovchoz, sovětské hospodářství, státem vlastněný zemědělský podnik“.³⁶⁷ Za slova částečně adaptovaná považuje Ruano Faxas *koljos*, *konsomol*, *sovjos* a *kopec*.³⁶⁸

Do třetí skupiny Anzardo zahrnul slova plně adaptovaná a přizpůsobená španělské ortografii, morfologii i syntaxi. Autor do této skupiny řadí *bolchevique* „bolševik“, *bolchevismo* „bolševismus“, *cosaco* „kozák“, *dacha* „dača, chata“, *duma* „legislativní zastupitelstvo“, *estepa* „step“, *gosplan* „Státní plánovací komise“, *menchevique* „člen umírněné frakce ruské sociální demokracie“, *rublo* „rubl“, *soviet* „sovět, rada“, *sovjos* „sovchoz, státem vlastněný zemědělský podnik“, *sovnarjos* „sovnarchoz, územně-hospodářská jednotka“, *taigá* „taiga“, *tundra* „tundra“, *vodka* „vodka“.³⁶⁹ Ruano Faxas zmiňuje výpůjčky *bolchevique*, *cosaco*, *dacha*, *menchevique*, *rublo*, *sovnarjós*.³⁷⁰

Další skupinu tvoří slova se specializovaným sémantickým významem: do této skupiny autor řadí ty výrazy, u nichž došlo k sémantickým změnám v důsledku kontaktů dvou jazyků. Jsou to slova, jejichž význam se zúžil, či rozšířil. Příklady pro zúžení, tedy specializace, mohou

³⁶⁵ ANZARDO, Jorge C., Cit. d., st. 73-79.

³⁶⁶ RUANO FAXAS, Fernando A., Cit. d., [online].[2016-02-28].

³⁶⁷ ANZARDO, Jorge C., Cit. d., s. 80-82.

³⁶⁸ RUANO FAXAS, Fernando A., Cit. d., [online].[2016-02-28].

³⁶⁹ ANZARDO, Jorge C., Cit. d., s. 82-91.

³⁷⁰ RUANO FAXAS, Fernando A., Cit. d., [online].[2016-02-28].

být například slova *combinado* „průmyslový kombinát“, *profesor* „vyšší učitelská kategorie“, *combinada* „zařízení užívané v zemědělství“, *candidato* „vědecký titul“, *doctor* „akademický titul“, *aspirante* „osoba, která se připravuje k vědecké činnosti“, *cosmonauta* „kosmonaut“. Opačným procesem je sémantické rozšíření významu, ke kterému dochází mimo jiné u slov *académico* „člen vyšší vědecké instituce“, *camarada* „soudruh, obyvatel socialistické země“. Tato slova kromě svého běžného významu (akademik, přítel)³⁷¹ získaly pod vlivem ruštiny další, výše zmíněné, významy.³⁷² Za slova, která rozšířila či zúžila svůj význam, považuje Ruano Faxas například *aspirante*, *candidato*, *clase*, *competencia* a *doctor*.³⁷³

Do poslední skupiny řadí Anzardo názvy časopisů, novin a institucí, které si zachovaly ruskou formu, ačkoliv existuje jejich španělský ekvivalent. Většina z příkladů jsou právě tituly periodik (*Economicheskaya gazeta*, *Izvestia*, *Komsomolskaya pravda*, *Krasnaya zvezda*, *Sovietskaya Rossia*, *Trud*), jména institucí, dopravních prostředků či geografické názvy (*Bolshevik (jméno statku)*, *Druzhba, (jméno lodi)*, „*Electrosila (jméno továrny)*, *Golodnaia (jméno stepi)*, *Pravda (orgán Komunistické strany)*).³⁷⁴

V případě studia rusismů a sovětismů v kubánském lexiku je však nutné zdůraznit, že většina z těchto výrazů úzce souvisí s historickými a politickými souvislostmi a po rozpadu Sovětského svazu řada fenoménů zmizela z běžného života, a proto se dnes neužívají ani jim odpovídající lingvistické ekvivalenty. Je nutné odlišit užití těchto politických termínů, stejně jako výrazů historických, kulturních či biologických od skutečného použití slov pocházejících v ruštině v běžné komunikaci. Rusismy a sovětismy jsou totiž v naprosté většině případů užívané pouze při promluvě o ruské historii, politice a společnosti. V porovnání s již analyzovanými jazykovými vlivy, nezanechala proto ruština výrazné stopy v kubánské slovní zásobě.

---

³⁷¹ V tomto případě náš konzultant namítá, že užití slova *camarada* ve významu „soudruh“ nelze považovat za kubanismus, jelikož se podle jeho názoru tento výraz vyskytoval dříve v poloostrovní španělštině.

³⁷² ANZARDO, Jorge C., Cit. d., s. 91-100.

³⁷³ RUANO FAXAS, Fernando A., Cit. d., [online].[2016-02-28].

³⁷⁴ ANZARDO, Jorge C., Cit. d., s. 100-102.

Sociolingvistická situace na Kubě

V každém jazyce existuje oficiální, národní, normativní varianta jazyka, která koexistuje s diatopickými a diastratickými a diafasickými variantami. V případě některých diatopických variant můžeme mluvit o dialektech, či pouze o regionálních variantách. Příkladem regionální varianty na Kubě může být mluva v provincii Oriente, která se odlišuje od normativní literární mluvy, avšak nezamezuje vzájemnému porozumění mezi mluvčími z různých provincií.³⁷⁵ V případě diastratických variant je třeba brát v potaz sociální rozdělení obyvatelstva. Do diastratických variant jazyka tedy řadíme nejen mluvu jednotlivých sociálních skupin, ale také profesní, studentské, vojenské, sportovní a zločinecké žargony. Diafasické varianty se často řadí k variantám diastratickým, jedná se totiž o varianty promluvy z hlediska stylistického. Tyto varianty se od sebe liší v souvislosti s tím, v jaké situaci a společnosti se mluvčí nachází, jelikož bude volit jiné výrazy, pokud bude mluvit s manželkou, se synem, na úřadě, v hospodě, s dětmi či s dospělými, atd.

Carlos Paz Pérez rozděluje kubánské lexikum na dvě velké skupiny: na lexikum základní, obecné, a lexikum úzce zaměřené. Do první skupiny řadí všechny regionální varianty, dialekty, spisovný i lidový jazyk, zatímco do druhé skupiny podle jeho názoru patří úzce zaměřený lidový jazyk, tedy mluva zločinců a osob na okraji společnosti, ale i slangy studentské, vojenské, sportovní a další.³⁷⁶ Moreno de Alba zdůrazňuje odlišnost slovní zásoby spisovného a lidového jazyka a tvrdí, že lidová slovní zásoba, užívaná na venkově a v regionálních variantách, podléhá nejvíce změnám a alternacím.³⁷⁷ Vytváření slangů, a s tím i související jejich zánik, je dnes považováno za přirozený lingvistický vývoj, který někdy souvisí s konkrétní sociální situací. Paz Pérez jako příklad uvádí například otrokářský slang, který byl v dřívějších staletích velmi rozšířený, v souvislosti s velkým počtem otroků na Kubě.³⁷⁸

Hlavním důvodem vzniku slangů je snaha o vzájemné dorozumění mezi mluvčími, kteří se zabývají stejnou aktivitou, aniž by jim rozuměli mluvčí jiných skupin. V případě studentského či pracovního žargonu však požadavek, aby jim nebylo rozumět, není tak nutný, jako v případě slangu zločineckého, jelikož hlavní cíl při vytváření zločinecké hantýrky je vytvořit tajný jazyk, kterému by nerozuměli ani policisté, ani případné oběti zločinců.³⁷⁹

³⁷⁵ PAZ PÉREZ, Carlos, Cit. d., s. 31.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 38-39.

³⁷⁷ MORENO DE ALBA, José G., *Diferencias léxicas entre España y América*, s. 163.

³⁷⁸ PAZ PÉREZ, Carlos, Cit. d., s. 43-44.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 44-46.

Nicméně je nutné brát v potaz fakt, že ne všichni, kteří užívají zločinecké hantýrky, jsou skutečně zločinci, a naopak, existují i zločinci, kteří tento žargon nepoužívají vůbec.³⁸⁰ V kubánském zločineckém žargonu lze kromě tajných výrazů nalézt i výrazy typické pro jazyk, v jehož vlivu zločinci vyrostli. Základem této hantýrky je samozřejmě španělština, velká část slov však pochází z afrických jazyků, především ze sekty *abakuá*.³⁸¹ Tato slova prošla morfologickými, fonetickými i sémantickými změnami, a proto v mnoha případech není možné určit, zda slovo užívané zločinci skutečně pochází z jazyků afrických či ne. Mnoho slov, která zločinci užívají, existují i v běžné mluvě Kubánců, v případě zločineckého žargonu však dochází ke změně významu a k metaforickému užití těchto slov. Paz Pérez jako příklad uvádí slova *gallo* a *romper*, která kubánští zločinci užívají ve významu *muž* a *zabít*: *A ese gallo hay que romperlo. (A ese hombre hay que matarlo. „Tohoto muže je nutné zabít“.)*³⁸²

V kubánské lidové mluvě velmi často dochází ke změně významů i tvarů slov a k vytváření frazeologismů. Paz Pérez jako uvádí mnoho příkladů změn morfologických. Prvním z nich je morfologické rozšíření (*cepillardo* – *cepillo* „kartáček“, *galletarda* – *galleta* „sušenka“, *calleja* – *calle* „ulice“). Dalším je redukce, která je podle jeho názoru v kubánské slovo tvorbě velmi častá (*compa* – *compañero* „přítel, kolega, druh“, *chama* – *chamaco* „chlapeček“). Dalšími dvěma metodami jsou substituce, u níž dochází k nahrazení jak elementů fonických tak morfologických (*chample* – *chanfle* „homosexuál“, *títiri* – *títire* „nafoukaný, domýšlivý“) a permutace, která spočívá v slabičné inverzi (*calo* – *loca* „homosexuál“, *choma* – *macho* „macho, chlap, drsňák“, *tapu* – *puta* „prostitutka“). V některých případech také dochází k reduplikaci fonémů či slabik (*bachèche* „dobrý člověk“, či k personifikaci, která spočívá v užití vlastních jmen, jež se zvukově podobají slovům, jejichž význam vyjadřují (*Federico* – *feo* „ošklivý“, *Roberto* – *robo* „krádež“).³⁸³

Způsoby, jimiž lze měnit význam slova, jsou metafora, eufemismus, synekdocha, metonymie a hyperbola. Užití metafor a metonymií v kubánské lidové španělštině zdůrazňuje také Argelio Santiesteban.³⁸⁴ Nejčastějšími typy metafor jsou metafory podle tvaru, barvy či charakteristických rysů. Příklady metafor podle tvaru mohou být například slova *bala* „cigareta“ či *melones* „prsa“. Metaforické užití barev souvisí ve většině případů s barvou uniformy jednotlivých školních institucí, například žáci vojenské školy nosí zelené uniformy,

³⁸⁰ PAZ PÉREZ, Carlos, Cit. d., s. 50.

³⁸¹ Tamtéž, s. 55.

³⁸² Tamtéž, s. 57-58.

³⁸³ Tamtéž, s. 64-68.

³⁸⁴ SANTIESTEBAN, Argelio. *El habla popular cubana de hoy: Una tonga de cubichismos que le oí a mi pueblo*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1982, s. 16.

říká se jim proto *aguacates* „avokáda“, zatímco žáci z technologického institutu jsou podle barvy uniformy nazýváni *café con leche* „káva s mlékem“. Metaforou vytvořenou na základě charakteristických rysů může být například slovo *la sinhueso* ve významu „jazyk“. ³⁸⁵

Pro zjemnění významu něčeho tabuizovaného, nepříjemného či osobního se využívají eufemismy, ve většině případů se však užívají k označování sexuálních orgánů, vylučovacích procesů, věznění či smrti: *cambiar el agua a los peces* „močit“, *cosa* „pohlavní orgán“, *mudarse para el reparto bocarriba* „zemřít“. ³⁸⁶ Podle Argelia Santiestebana má kubánská španělština dokonce dvacet sedm možností, jak pojmenovat mužský pohlavní orgán, mezi nimi i například *aquello*, či již zmíněný výraz *cosa*. ³⁸⁷ Existuje také mnoho eufemistických výrazů pro pojmenování homosexuálů, Santiesteban jich uvádí celkem devět (např. *flojo*, *bandito*, *loca*, *ganso*, *pájaro*), ale jak sám říká, je jich mnohem víc. ³⁸⁸

Metonymie spočívá v přeneseném pojmenování objektu na základě vnitřní věcné nebo logické souvislosti, zatímco synekdocha, která bývá považována za typ metonymie, vyjadřuje věcný či logický vztah mezi celkem a částí. Příklady metonymií užívaných na Kubě jsou *la fría* „pivo“, *la grande* „Havana“ či *los viejos* „rodiče“. ³⁸⁹

Posledním způsobem, jak měnit význam, je hyperbola, tedy nadsázka. *Tener el estómago pegao al espinazo* „být velmi hladový“, *venir a paso de tortuga* „kráčet velmi pomalu“. ³⁹⁰

---

³⁸⁵ PAZ PÉREZ, Carlos, Cit. d., s. 72-74.

³⁸⁶ Tamtéž, s. 75-76.

³⁸⁷ SANTIESTEBAN, Argelio, Cit. d., s. 17.

³⁸⁸ Tamtéž, s. 17.

³⁸⁹ PAZ PÉREZ, Carlos, Cit. d., s. 76-77.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 77.

Analýza

V předchozích kapitolách bylo objasněno, že základem kubánské mluvy je španělština dobytých a kolonizátorů, ale že v ní lze nalézt i velké množství slov cizího původu. Nejvýraznější skupinu představují slova indiánského původu, nicméně nelze opomíjet ani afronegrismy, anglicismy a galicismy. Na druhou stranu bylo ukázáno, že ruština ani čínština nezanechaly v kubánském lexiku příliš výrazné stopy.

Vzhledem k tomu, že tato diplomová práce byla až do tohoto momentu zaměřena více teoreticky, rozhodli jsme se provést analýzu kubánského lexika, jež nepochází ze španělštiny. Pro tuto analýzu jsme vybrali ta slova, která jsou podle tvrzení nejvíce lingvistů typická pro kubánskou slovní zásobu. Následně jsme zjistili, zda jsou tato slova zahrnuta v *Diccionario del español de Cuba*, tedy zda se skutečně považují za kubanismy. Následující definice slov užívaných na Kubě jsou proto převzaty právě z tohoto slovníku. Pokud se v něm nenachází, vycházeli jsme z *Diccionario de americanismos*, popřípadě z *Diccionario de Real Academia Española*. Aby bylo jasné, ze kterého slovníku jsme definici převzali, uvádíme u každého slova zkratku *DECu*, *DAmé* či *DRAE*. Hlavní část této analýzy však spočívá v konzultaci daných slov s korpusy CREA³⁹¹, CORPES XXI³⁹² a Araneum Hispanicum Maius³⁹³, tedy konzultace jejich užití v kubánské mluvě. Korpus CREA (Corpus de Referencia del Español Actual) obsahuje více než sto šedesát milionů slovních forem a zahrnuje dokumenty od roku 1975 do roku 2004. Korpus CORPES XXI (Corpus del Español del Siglo XXI) registruje 25 milionů forem od roku 2001 do roku 2012. Korpus Araneum Hispanicum Maius zachycuje texty pocházející z webových stránek. Tento korpus je relativně nový, lze v něm proto najít texty, které odrážejí skutečně aktuální užití zkoumaných výrazů.

Při konzultaci korpusu CREA³⁹⁴ jsme vždy zkoumali výskyt daného slova jak v singuláru, tak v plurálu (popřípadě v maskulinu i femeninu) a v případě, že se v korpusu vyskytovalo více forem zkoumaného výrazu v jednom dokumentu, počítali jsme tento dokument jen jednou. V některých případech jsme dospěli k poměrně vysokému počtu výskytů daného slova, jelikož se ale většinou jednalo o velký počet užití slova ve velmi malém počtu dokumentů, rozhodli jsme se pro vyvozování závěrů vycházet z toho, v kolika dokumentech se zkoumané slovo vyskytuje. V korpusu Araneum Hispanicum Maius jsme si při vyhledávání

---

³⁹¹ Dostupné: <http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/crea>.

³⁹² Dostupné: <http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/corpes-xxi>.

³⁹³ Dostupné: <https://kontext.korpus.cz>

³⁹⁴ Pracovali jsme s neanotovanou verzí korpusu CREA.

nastavili, aby se zobrazovala pouze slova pocházející z domény .cu, tedy z čistě kubánských stránek a blogů. Většina slov pochází z webových stránek *cubaperiodistas.cu*, *adelante.cu*, *cubarte.cult.cu*, *trabajadores.cu*, *admin.cubarte.cult.cu*. Zkoumaná slova jsme také konzultovali s *Diccionario provincial casi razonado de voces y frases cubanas* Estebana Picharda a *Nuevo catauro de cubanismos* Fernanda Ortize. Analýze jsme podrobili slova pocházející z indiánských a afrických jazyků, angličtiny a francouzštiny. Slova pocházející z ruštiny a čínštiny jsme také konzultovali s korpusem, jejich výskyt byl však natolik nevýrazný, že v jejich případě nebylo možné provést analýzu ve stejném rozměru jako u výše uvedených jazyků.

Jsme si vědomi toho, že zkoumaný vzorek je velmi malý a výsledek nemusí být nutně reprezentativní. Nekladli jsme si proto za cíl dospět k závěrům stoprocentně platným pro celé kubánské lexikum, ani jsme se nesnažili vymezit užití slov cizího původu v kubánské španělštině vůči jejich užití v jiných variantách americké španělštiny. Proto jsme zkoumaná slova nepodrobovali analýze výskytu v jiných variantách americké španělštiny. Naopak, cílem této analýzy bylo ověření teoretických stanovisek prezentovaných v první části této práce a dokázat, že v kubánské slovní zásobě lze skutečně nalézt relativně vysoký počet slov pocházejících z cizího jazyka. Při analýze tohoto typu je také třeba rozlišit mezi tzv. relevantním a nerelevantním výskytem slova. V mnoha případech lze totiž v korpusech dané slovo najít, jedná se však o termínové užití slova, což souvisí i se samotnou podstatou slova. Nejčastěji k termínovému užití slova dochází u indigenismů a afronegrismů, které nejčastěji popisují faunu, flóru či prvky, které se objevují především v etnologických či lingvistických textech, ve kterých tvoří pouze výčet jevů, které jsou typické pro daný indiánský či africký kmen, nebo výčet slov, jež pochází z daného indiánského či afrického jazyka. Z tohoto důvodu bude vždy toto hledisko v analýze zohledněno.

Indiánské jazyky

ají *DECu* 1. Nombre de varias especies de plantas herbáceas cultivadas. Tienen frutos comestibles que son bayas huecas, de color amarillo, rojo o verde, según la variedad, con semillas aplanadas, amarillentas; 2. Fruto del ají.

Podle *DECu* se jedná o slovo, které se nevyskytuje v poloostrovní španělštině.³⁹⁵ Nevyskytuje se ani ve slovníku Picharda, ani Ortize. Nicméně, v korpusu CREA lze nalézt celkem 26 výskytů v pěti dokumentech a v korpusu CORPES XXI dokonce 66 výskytů v 19 dokumentech. Téměř všechny výskyty lze považovat za relevantní užití slova, jelikož se jedná o texty popisující postup přípravy pokrmů. V korpusu Araneum Hispanicum Maius (dále jen AHM) lze toto slovo nalézt sedmkrát. Téměř všechny výskyty lze považovat za relevantní užití slova, jelikož se jedná o texty popisující postup přípravy pokrmů.

areíto / areito *DECu* canto y baile de los indios que poblaban la isla de Cuba.

Tento výraz je podle *DECu* považován za historický, nevyskytuje se v evropské španělštině.³⁹⁶ Je ovšem důležité nezapomínat, že se objevuje v poměrně velké míře v odborných historických a etnologických textech pojednávajících o historii, zvycích a životě indiánů. Nejedná se tedy o archaismus v pravém slova smyslu, nýbrž o slovo historického charakteru. Lze ho nalézt i v Pichardově slovníku, kde ho definuje takto “según Pedro Mártir y Oviedo, eran las rimas o romances que cantaban los naturales de esta Isla: según las Casas, sus fiestas y danzas”³⁹⁷ V korpusu CREA se nachází poměrně velké množství výskytů tohoto slova: ačkoliv forma *areito* se v něm vyskytuje jen dvakrát v jednom dokumentu, formu *areíto* v něm lze nalézt celkem 120 krát, ve čtyřech dokumentech, a formu *areítos* dokonce 119 krát ve dvou dokumentech. Nicméně naprostá většina všech výskytů pochází z díla Fernanda Ortize, proto je nutné tento výskyt nepovažovat za relevantní. V korpusu CORPES XXI je možné nalézt celkem 13 výskytů všech forem slova ve třech dokumentech. V korpusu AHM se nachází pouze čtyři výskyty varianty *areíto*, tři z nich jsou však součástí názvu a poslední je etnologickým termínem. V tomto korpusu lze také nalézt pětkrát formu *areito* a třikrát formu *areitos*. I tady ale platí, že toto slovo se vyskytuje spíše v etnologických textech a ne v textech zachycující každodenní kubánskou mluvu.

³⁹⁵ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España / Günther Haensch, Reinhold Werner. Madrid: Gredos, 2000. s. 19.

³⁹⁶ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 38.

³⁹⁷ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 59.

barbacoa *DECu* 1. Habitación o conjunto de habitaciones que se construye, dentro de una casa de puntal alto, a modo de primer piso. 2. Conjunto de palos que se ponen sobre un hoyo en la tierra, a manera de parilla, para asar la carne. 3. Parrilla usada para asar la carne al aire libre.

Toto slovo se vyskytuje v poloostrovní variantě španělštiny, ale pouze ve významu „parrilla usada para asar la carne al aire libre“, zatímco na Kubě je užíváno i v jiném významu.³⁹⁸ Tento výraz se vyskytuje jak u Picharda, tak u Ortize. Pichardo ho definuje jako „lugar en alto inmediato al techo de algunas casas rústicas, cuyo piso le forma un tablado tosco, sin puerta regularmente, y destinado por lo común a guardar granos, frutos..“³⁹⁹ Ortiz toto slovo definuje jako „especie de parrilla de palos para asar la carne“⁴⁰⁰ Výraz *barbacoa* lze také nalézt v korpusech: v CREA celkem pětkrát v pěti různých dokumentech a v korpusu CORPES XXI ho lze nalézt celkem jedenáctkrát v deseti dokumentech. Většina výskytů odpovídá kubánskému výrazu „pokoje či ubytování“. V korpusu AHC se toto slovo nachází pětkrát: dvakrát však jako součást názvu, jednou jako termín ve výčtu prvních indigenismů inkorporovaných do španělštiny.

bohío *DECu* vivienda rústica de paredes de yagua o de tablas de madera de palma y techo de guano.

Bohío je případ dalšího slova, které se nevyskytuje v evropské španělštině.⁴⁰¹ Podle Picharda se jedná o “la casa de figura elíptica o cuadrada”.⁴⁰² Má poměrně široké zastoupení v obou korpusech: v korpusu CREA se vyskytuje v singuláru čtrnáctkrát v deseti dokumentech, v plurálu sedmkrát v sedmi různých dokumentech. V korpusu CORPES XXI je jeho výskyt ještě výraznější: lze v něm nalézt celkem padesát osm výskytů všech forem tohoto slova ve dvaceti pěti dokumentech. Většina z těchto výskytů lze být považována za relevantní, jelikož jsou využívány ve svém skutečném významu a jen malé množství lze považovat za termíny. To samé lze konstatovat u třiceti výskytů tohoto slova v korpusu AHM. Je však také možné nalézt toto slovo jakou část výčtu indigenismů.

canoas *DECu* 1. Zapato ancho y grande, 2. Tronco ahuecado de un árbol que se emplea para poner el agua o el alimento al ganado. 3. Recipiente de hormigón en forma de canoa, destinado a poner el agua o el alimento al ganado.

³⁹⁸ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 60.

³⁹⁹ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 80.

⁴⁰⁰ ORTIZ, Fernando, Nuevo Catauro de cubanismos, La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1974, s. 68.

⁴⁰¹ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 78.

⁴⁰² PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 97.

Slovo *canoa* se vyskytuje v evropské španělštině, ovšem v jiném významu.⁴⁰³ Španělská královská akademie význam tohoto slova definuje jako:

canoa *DRAE* 1. Embarcación de remo muy estrecha, ordinariamente de una pieza, sin quilla y sin diferencia de forma entre proa y popa. 2. Bote muy ligero que llevaban algunos buques, generalmente para uso del capitán o comandante.⁴⁰⁴

Vyskytuje se v obou slovnících zmiňovaných kubánských lexikografů. Pichardo uvádí, že „además de su acepción común, se entiende cualquiera especie de canal gruesa de madera enteriza con cabezas“⁴⁰⁵, zatímco Ortiz význam tohoto slova vysvětluje jako „recipientes de agua hechos de un tronco de árbol“.⁴⁰⁶ Toto slovo lze také nalézt v obou korpusech, v CREA ve formě singuláru jedenáctkrát v sedmi dokumentech a ve formě plurálu šestkrát ve třech dokumentech, v CORPES XXI celkem dvacet šestkrát v devatenácti dokumentech. V korpusu AHM se nachází osmnáctkrát. Většinou se jedná o užití slova s námořnickým významem.

guajiro/a *DECu* 1. Persona que vive y trabaja en el campo o que procede de una zona rural de Cuba. 2. Persona que se comporta con timidez e inhibición.

Existuje i v evropské španělštině, tam je ovšem užíváno jako jméno obyvatelské, označující obyvatele žijící v La Guajira v Kolumbii.⁴⁰⁷ Pichardo toto slovo definuje jako „sinónimo de campesino, esto es, la persona dedicada al campo con absoluta residencia en él“.⁴⁰⁸ Ortiz vysvětluje, že v souvislosti se zrušením otroctví lze toto slovo užívat pro označení nejen bílých sedláků, jak navrhuje RAE, ale i k označení sedláků černých.⁴⁰⁹ V korpusech se vyskytuje poměrně hodně výskytů tohoto výrazu: v CREA ve formě singuláru lze nalézt šedesát výskytů v devíti dokumentech, ve formě plurálu padesát výskytů v šestnácti dokumentech. V korpusu CORPES XXI se nachází dokonce sto šedesát výskytů tohoto slova v celkem padesáti osmi různých dokumentech. Vysoký počet výskytů se nachází i v AHM, kde lze nalézt sto třicet jedna výskytů tohoto slova. V tomto případě je nutné konstatovat, že v naprosté většině případů je slovo užito ve významu „sedlák“, což dokazuje vysoké užití slova v dnešní kubánské španělštině.

⁴⁰³ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 109.

⁴⁰⁴ DRAE [online],[2016-03-12], dostupné: <http://dle.rae.es/?id=79xMcQ9>.

⁴⁰⁵ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 134-135.

⁴⁰⁶ ORTIZ, Fernando, Nuevo Catauro de Cubanismos, s. 120.

⁴⁰⁷ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 282, DRAE, [online].[2016-03-12], dostupné: <http://dle.rae.es/?id=Je4ekL6JJe5plah>.

⁴⁰⁸ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 295.

⁴⁰⁹ ORTIZ, Fernando, Nuevo Catauro de Cubanismos, s. 273.

iguana / higuana *DAme* Lagarto de hasta 40 cm de longitud, de dorso castaño oscuro, con cuatro hileras de puntos negros bordeados de blanco, vientre rojizo en los machos, y blanco amarillento en las hembras.⁴¹⁰

Pichardo k tomuto výrazu dodává, že se jedná o “reptil o lagarto grande que describe el Diccionario de la Academia sin H, y como indígena de la América Meridional; pero la es también de esta Isla.”⁴¹¹ V korpusech lze nalézt jen formu tohoto slova začínající na i. V CREA se nachází šest forem singuláru ve čtyřech dokumentech, ve formě plurálu jich lze nalézt více: třináct v sedmi dokumentech. V CORPES XXI je celkem třináct výskytů tohoto slova v sedmi dokumentech. V AHM se vyskytuje čtyřikrát, tyto výskyty však nelze považovat za relevantní, jelikož dva z příkladů jsou výčty indigenismů. To samé lze konstatovat i o výskytech v korpusech CREA a CORPES XXI, tedy že ve většině případů se toto slovo v korpusech nachází jako termín.

jíbaro *DECu* 1. Persona arisca y huraña. 2. Ref. a un animal, especialmente doméstico: que se ha vuelto montaraz.

Ani jeden z významů se nevyskytuje v evropské španělštině.⁴¹² Toto slovo se vyskytuje jak u Ortize, tak u Picharda, podle něhož je jeho význam „montaraz, rústico, indomable. Pero en la Isla se ha reducido la aplicación de esta palabra a mui raro animal, el Perro por antonomasia, y algunas veces al hombre de modales o costumbres agrestes en la parte oriental.”⁴¹³ Stejnou definici podává i Ortiz: “el perro jíbaro o montaraz”.⁴¹⁴ V korpusu CREA se nenachází ani jeden výskyt tohoto slova ve formě singuláru, zatímco ve formě plurálu lze nalézt celkem čtyři výskyty ve čtyřech různých dokumentech. V korpusu CORPES XXI se tento výraz nachází desetkrát v sedmi dokumentech. V těchto korpusech se nachází nejčastěji ve druhém význam uvedeném v *DECu*. V korpusu AHM se nachází sedmkrát, naprostá většina výskytů je však součástí geografických názvů.

⁴¹⁰ Diccionario de americanismos, Asociación de Academias de la Lengua Española. Madrid : Santillana, 2010, s. 1175.

⁴¹¹ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 327.

⁴¹² Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 316.

⁴¹³ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 354.

⁴¹⁴ ORTIZ, Fernando, Nuevo Catauro de cubanismos, s. 304.

Z výzkumu vyplývá, že ve většině případů lze větší množství textů obsahujících indigenismy nalézt v korpusu CORPES XXI. Většímu počtu užití se těší výrazy, které je možno i v dnešní době aplikovat na realitu, která Kubánce obklopuje. Z tohoto důvodu je častější užití například výrazu *guajiro* “sedlák” či *ají* “paprika”, než například výrazu *areíto*, který se užíval k označení tanců a zpěvů indiánské populace Kuby.

Africké jazyky

bembo *DECu* 1. Labio de la boca. 2. Labio de la vulva.⁴¹⁵

Pichardo uvádí jako definici “el labio grueso y tosco: por antonomasia el del Negro Bozal.”⁴¹⁶ Nicméně, užití tohoto slova není registrováno v žádném z konzultovaných korpusů. Jiná situace však nastává v případě odvozeného slova *bembón*:

bembón *DECu* Persona de labios muy gruesos y pronunciados.⁴¹⁷

Stejnou definici uvádí i Pichardo “la persona que tiene mui pronunciados los bembos”.⁴¹⁸ Tento výraz lze také nalézt v korpusu, ačkoliv jeho výskyt není nijak významný: v CREA se nachází jednou, v CORPES XXI čtyřikrát, ačkoliv ve dvou případech se jedná o název díla Nicoláse Guilléna. Zbylé dva příklady jsou ve tvaru feminina, z čehož vyplývá, že v korpusu nelze nalézt žádný relevantní výskyt formy maskulina. V korpusu AHM se nachází čtyřikrát, nejedná se však o relevantní výskyty tohoto slova, jelikož všechny pochází nebo odkazují na Quillénovo dílo.

malanga *DECu* 1. Planta de hojas grandes, acorazonadas, con largos pecíolos 2. Tubérculo de la malanga 3. Malanga de jardín 4. Miembro viril.

Toto slovo se také nevyskytuje v poloostrovní variantě španělštiny.⁴¹⁹ Lze ho také nalézt v textech Ortize i Picharda: definice obou autorů odpovídají prvnímu významu uvedenému v *Diccionario del español de Cuba*.⁴²⁰ V korpusu CREA se vyskytuje celkem osmnáctkrát ve formě singuláru a čtyřikrát ve formě plurálu. V korpusu CORPES XXI se nachází čtyřicet šest výskytů v dvaceti pěti dokumentech. V korpusu AHM se vyskytuje 13 výskytů. V naprosté většině výskytů se jedná o význam „rostlina“ či pokrm z ní vytvořený.

Slovo **mambo**, které mnoho autorů uvádí jako slovo afrického původu užívané na Kubě, není registrováno v žádném z konzultovaných slovníků. Jen *Diccionario del español de Cuba* uvádí frazeologismus *estar duro el mambo* ve významu “estar muy difícil una situación,

⁴¹⁵ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 70.

⁴¹⁶ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 89.

⁴¹⁷ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 70.

⁴¹⁸ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 89.

⁴¹⁹ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 342.

⁴²⁰ PICHARDO, Esteban, Cit. d., str. 398, ORTIZ, Fernando, Nuevo Catauro de cubanismos, s. 334.

especialmente en el aspecto político o económico”.⁴²¹ Nicméně, v korpusech lze nalézt relativně vysoký počet výskytu tohoto slova, označujícího tanec mambo.

ñame *DECu* 1. Pie grande de una persona 2. Miembro viril 3. Persona que da muestras de escasa inteligencia, cultura o instrucción.

Tento výraz se nevyskytuje v evropské španělštině,⁴²² a ačkoliv ho lze nalézt ve slovníku Estebana Picharda, je nutné konstatovat, že jeho význam se výrazně odlišuje od významu uvedeného v *DECu*. Nicméně i dnes se tento výraz na Kubě užívá ve svém původním botanickém významu, ačkoliv ho *DECu* z nějakého důvodu neuvádí a zmiňuje jen významy metaforické. Pichardo definuje slovo *ñame* jako “bejuco de hojas opuestas, cordiformes, verdes y lisas flores pequeñas amarillosas; el tallo herbáceo, que se enreda, cuadrangular, orilladas las esquinas de colorado,... utilísimo y apreciado entre nuestras viandas, de que se hace un gran consumo salcochado, frito, en masa, en dulce.”⁴²³ Se stejnou definicí vystupuje Ortiz: “tubérculo comestible, muy difundido en Cuba”.⁴²⁴ V korpusu CREA se však toto slovo nevyskytuje ani jednou. V korpusu CORPES XXI lze nalézt sedm výskytů v šesti dokumentech, ve všech případech jsou však užity ve významu, který uvádí Pichardo a Ortiz. Ke stejné situaci dochází v dvou výskytech v korpusu AHM.

quimbombó *DECu* 1. Hierba anual que crece hasta 2 m de altura. Tiene hojas acorazonadas y dentadas, y flores solitarias de color amarillo vivo. 2. Fruto del quimbombó. 3. Guiso preparado con rodajas de quimbombó al que se le agrega carne o jamón y condimentos.

Toto slovo se, stejně jako slova výše uvedená, nevyskytuje v evropské variantě španělštiny.⁴²⁵ Lze ho nalézt i v Pichardově slovníku, kde je definováno jako “planta comunísima”.⁴²⁶ Lze ho však nalézt ve všech korpusech: v korpusu CREA třináctkrát ve třech dokumentech, v korpusu CORPES XXI lze nalézt dokonce třicet dva výskytů v 11 dokumentech, v korpusu AHM se však nachází pouze jedenkrát. Stejně jako v předchozích případech se vyskytuje ve významu uvedeném ve slovníku kubanismy *DECu*, tedy jako rostlina či pokrm z ní.

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že vliv afrických jazyků nebyl výrazný v takové míře, jako vliv jazyků indiánských. Tento fakt souvisí se skutečnostmi, které byly vysvětleny v

⁴²¹ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 344.

⁴²² Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 384.

⁴²³ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 447.

⁴²⁴ ORTIZ, Fernando, Nuevo Catauro de cubanismos, s. 371.

⁴²⁵ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 446.

⁴²⁶ PICHARDO, Esteban, s. 511.

kapitole pojednávající o vlivu afrických jazyků. Na Kubu byli dovezeni otroci z různých částí Afriky, které mluvili různými africkými jazyky. Z tohoto důvodu nemohli ani mezi sebou komunikovat v afrických jazycích a byli nuceni se naučit španělsky a během několika generací ztráceli znalosti svých původních jazyků. Z tohoto důvodu jsou v kubánské španělštině jejich vlivy patrné zejména v oblastech fauny a flóry.

Francouzština

amateur < *fr. amateur* *DRAE* Aficionado (que practica sin ser profesional un arte, deporte, etc.)⁴²⁷.

Toto slovo se v korpusu CREA nachází čtrnáctkrát v devíti dokumentech a čtyřikrát ho v těchto dokumentech lze nalézt ve formě plurálu (*amateurs*). Ve většině případů se jedná o zaznamenaný ústní projev; v korpusu CORPES XXI se nachází celkem dvanáct výskytů obou forem slova ve dvanácti různých dokumentech. V korpusu AHM lze nalézt patnáct výskytů tohoto slova.

bidel *DECu* En el cuarto de baño, pieza sanitaria, generalmente de forma ovalada, sobre la que una persona se sienta a horcajadas para lavarse.

Toto slovo se nevyskytuje v evropské španělštině.⁴²⁸ Nenachází se ani v jednom z korpusů. Je však možné v korpusu nalézt jeho variantu *bidé* či *bidet*: v korpusu CREA se každá z těchto variant nachází jednou, nicméně obě v jednom dokumentu a dokonce v jedné větě:

„Con todos los azares del viaje estábamos en un apartamento amueblado, con teléfono y, sobre todo, baño propio, lo que después del colectivismo forzado del solar era un lujo aseado: un baño para nosotros solos. "Y con bidé", completó mi madre el anuncio, añadiendo la palabra *bidet* a mi vocabulario habanero, aunque no especificó nunca la naturaleza o la historia de su uso.“
(Guillermo Cabrera Infante, *La Habana para un infante difunto*).⁴²⁹

V korpusu CORPES XXI lze nalézt variantu *bidé* jednou, a *bidet* dvakrát v jednom dokumentu. V korpusu AHM se nenachází žádná z konzultovaných variant tohoto slova.

caró *DECu* Medida de superficie que equivale a la décima parte de una caballería.

Toto slovo se podle autorů *DECu* užívá především ve východní oblasti Kuby a neužívá se v poloostrovní variantě španělštiny.⁴³⁰ Nevyskytuje se však v žádném z konzultovaných korpusů.

⁴²⁷ *DRAE*, [online]. [2016-03-13], dostupné: <http://dle.rae.es/?id=2GebkGB>.

⁴²⁸ *Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España*, s. 73.

⁴²⁹ *REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA)* [en línea]. Corpus de referencia del español actual. <<http://www.rae.es>> [2016-03-19].

⁴³⁰ *Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España*, s. 119.

creyón/crayón < fr. crayon *DECu* Barrita especial para colorear los labios. Jedná se o slovo, jež se neužívá v poloostrovní variantě.⁴³¹

Tento výraz se v podobě *creyón* nachází v korpusu CREA sedmkrát ve čtyřech dokumentech, v CORPES XXI lze nalézt dvacet dva výskytů v šestnácti dokumentech. Naopak varianta *crayón*, která je registrovaná v *DRAE*, se nenachází ani v jednom z korpusů. V korpusu AHM se toto slovo nenachází ani jednou v žádné variantě. Toto slovo zmiňuje i Esteban Pichardo a definuje ho jako “lápiz negro, colorado, para dibujar en su estilo hecho de pintura molida con agua y goma arábica...”⁴³²

fuate < fr. fouet *DECu* Látigo largo, delgado y flexible, de cuero, cuerda u otro material.

Tento výraz se neužívá v evropské španělštině.⁴³³ Nachází se v CREA jen jednou, v CORPES XXI pouze dvakrát a v AHM ani jednou. Jako slovo francouzského původu tento výraz uvádí i Pichardo, který vysvětluje, že “algunos aplican este nombre a todo instrumento de azotar; pero otros le concretan al que tiene la figura del Chucho y a los largos usados para andar a Cordones, que tambien llaman Látigos indistintamente: otros, más rigurosos en las diferencias, especialmente en la Vueltarriba, dicen Fuate al último y Fuetecito al otro.”⁴³⁴

restaurant < fr. restaurant

Toto slovo se nenachází v žádném z konzultovaných slovníků, je však možné ho nalézt v korpusu CREA, a to dokonce šestnáctkrát ve třech dokumentech, v CORPES se nachází desetkrát v osmi dokumentech a pětkrát v korpusu AHM. Varianta *restaurán*, kterou zmiňoval ve své práci Stefan Barne, se nenachází ani jednou v žádném z korpusů.

Všechna konzultovaná slova, pokud se v korpusech vyskytují, lze vnímat jako relevantní výskyty, jelikož se jedná o skutečná použití v textu či mluvě a nejedná se o termíny, které by byly součástí výčtů či odborných prací. Z analýzy vyplývá, že se v korpusu nereflexuje příliš velké užití galicismů. Jiná situace ovšem samozřejmě nastává v případě tzv. mezinárodních galicismů (*bufet (buffet)*, *chofer (chófer⁴³⁵) crema, hotel*), jež lze v obou korpusech nalézt v poměrně širokém zastoupení. Tyto výpůjčky se ve většině případů adaptovaly na španělskou grafickou i fonetickou podobu, byly registrovány RAE a staly se nedílnou součástí všech variant španělštiny. Dalším důvodem, proč se podle našeho názoru

⁴³¹ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 166.

⁴³² PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 190.

⁴³³ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 267.

⁴³⁴ PICHARDO, Esteban, Cit. d., s. 265.

⁴³⁵ Tato varianta slova chofer se podle názoru rodilého mluvčího užívá pouze ve vokativu, často však bez koncového -r.

v korpusech nevyskytují galicismy ve velké míře, je fakt, že jazykem, který má v dnešní době největší vliv, je angličtina, která nahradila téměř všechny jazykové vlivy v současnosti. Lze však také konstatovat, že k častějšímu výskytu galicismů dochází v korpusu CORPES XXI, z čehož by se teoreticky dalo usuzovat, že v 21. století je jejich užití častější než ve 20. století, je však třeba mít na vědomí fakt, že studovaný vzorek slov je příliš malý na to, abychom mohli vznášet takovéto závěry.

Angličtina

cloche < ingl. clutch *DECu* 1. Dispositivo mecánico por el cual dos ejes que giran pueden acoplarse y desacoplarse para transmitir fuerza desde el motor hasta las ruedas de un vehículo 2. Pedal con que se acciona el cloche.

Tento výraz se nevyskytuje v poloostrovní španělštině,⁴³⁶ a jeho výskyt v korpusech je velmi nízký: v korpusu CREA lze nalézt jen jeden výskyt tohoto výrazu, v článku kubánského deníku *Granma*. Ke stejnému výsledku jsme došli i v korpusu CORPES XXI. Nicméně v tomto korpusu se jedná o větu ve francouzštině v románu kubánské autorky Zoé Valdés, nelze tedy tento výskyt brát jako relevantní. V korpusu AHM se toto slovo nenachází ani jednou.

clóset < ingl. closet *DECu* Armario construido aprovechando el grosor de un muro o una oquedad en éste.

Toto slovo se neuvžívá se v evropské variantě španělštiny.⁴³⁷ V CREA se nachází jen jeden výskyt výrazu „clóset“ v projevu Fidela Castra. Varianta „closet“ má čtrnáct výskytů v pěti dokumentech, z nichž většina pochází z díla autorů Virgilia Piñery, Heberta Padilly a Héctora Quintera. Jediná varianta slova *closet* či *clóset* v plurálu pochází z díla *La Habana para un infante difunto* Guillerma Cabrery Infanta. Na druhou stranu, v korpusu CORPES XXI se nachází celkem 24 výskytů obou variant tohoto slova v 18 dokumentech. V korpusu AHM se nachází 9 výskytů varianty *closet* a žádná varianty *clóset*.

elevador < ingl. elevator *DECu* En un edificio, aparato para trasladar personas de un piso a otro.

Tento výraz je možné nalézt i v poloostrovní španělštině, ovšem s jiným významem.⁴³⁸ Španělská královská akademie toto slovo definuje jako “que eleva o sirve para elevar”⁴³⁹. Slovo *elevador* má v korpusu CREA celkem 34 výskytů v 7 dokumentech, a jeho varianta *elevadores* 6 výskytů ve 4 dokumentech. V korpusu CORPES XXI lze nalézt celkem 22 výskytů ve 14 dokumentech tohoto slova jak v singuláru, tak v plurálu. V AHM se nachází sedm výskytů tohoto slova.

⁴³⁶ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 146.

⁴³⁷ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 147.

⁴³⁸ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 226.

⁴³⁹ DRAE, [online].[2016-03-13], dostupné: <http://dle.rae.es/?id=EX9uBda>

lunch / lonche < ingl. lunch *DECu* Plato ligero que se toma entre las comidas.⁴⁴⁰

Toto slovo má v CREA jen jeden výskyt a v CORPES XXI dva, z nichž jeden je totožný s výskytem z korpusu CREA. V obou případech se však jedná o součást názvu v angličtině. V korpusu AHM se toto slovo nachází jednou, avšak ve významu, který uvádí *DECu*.

ranquear < ingl. to rank *DECu* Dar a un deportista en una escala de clasificación un lugar determinado, según su rendimiento.⁴⁴¹

Ačkoliv je tento výraz uveden v *DECu*, nelze ho nalézt ani jednou v žádném z konzultovaných korpusů.

scotch tape *DECu* Cinta transparente, con una sustancia adhesiva en una de sus caras, que se emplea, p. ej., para sujetar un papel en otra superficie.⁴⁴²

Výraz **Scotch (tape)** lze v korpusu CREA nalézt šestkrát, nicméně jen jeden z těchto výskytů odpovídá významu „cinta adhesiva“, jak tento výraz vysvětluje Haensch, Cárdenas Molina a *DECu*. V případě ostatních výskytů se jedná o slovní spojení „skotská whisky“, což ovšem není spojení slov typické pouze pro kubánskou španělštinu, naopak, jedná se o ustálené spojení, které se vyskytuje ve velkém množství jazyků. Žádný ze čtyř výskytů v CORPES XXI také neodpovídá významu uvedenému ve zmíněných výzkumech. V korpusu AHM se nevyskytuje ani jednou.

shopping *DECu* local comercial en el que sólo puede comprarse la mercancía con divisa extranjera, especialmente con dólares estadounidenses.

Toto slovo lze podle *DECu* nalézt i v poloostrovní variantě španělštiny, ovšem s jiným významem.⁴⁴³ Ačkoliv Španělská královská akademie toto slovo ve svém slovníku neuvádí, je možné jeho poloostrovní užití ho nalézt v korpusu CREA ve významu nákupy, nákupní (*amantes del shopping, bolsas de shopping, shopping center*)⁴⁴⁴. Kubánský úzus není registrován v korpusu CREA, ale v korpusu CORPES XXI lze nalézt celkem 10 výskytů v 9 dokumentech. Většina z nich skutečně odpovídá významu „obchod“. V korpusu AHM se nachází pouze dvakrát a je zajímavé, že jeden z výskytů pojednává o vytvoření slova *trapichopi*,

⁴⁴⁰ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 336.

⁴⁴¹ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 456.

⁴⁴² Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 478.

⁴⁴³ Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España, s. 481.

⁴⁴⁴ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. Corpus de referencia del español actual. <<http://www.rae.es>> [2015-03-26]

složeného ze slov *trapo* a *shopping*, které se užívá pro second handy.⁴⁴⁵ Kromě tohoto výskytu se však tato složenina nevyskytuje v žádném z konzultovaných korpusů.

spike *DECu* tipo de calzado, con piezas metálicas puntiagudas, que se usa en determinadas disciplinas deportivas para evitar resbalones.

Výraz *spike* se nenachází v evropské španělštině.⁴⁴⁶ V korpusu CREA se nevyskytuje ani jednou, zatímco v CORPES XXI lze zaznamenat celkem tři výskyty, relevantní jsou však jen dva, jelikož třetí z nich je součástí jména. V korpusu AHM se nenachází ani jednou.

Žádný z těchto anglicismů se nenachází v *Diccionario provincial* Estebana Picharda, a v *Nuevo Catauro de cubanismos* lze nalézt jenom výraz *elevador*, jež autor definuje jako “ascensor. Del inglés elevator”.⁴⁴⁷ Nicméně v tomto případě nelze považovat tyto slovníky za relevantní zdroj informací, jelikož byly publikovány dříve, než angličtina začala ve větší míře působit na kubánské lexikum. Tuto skutečnost dokazuje to, že v Pichardově slovníku není ani jeden z těchto anglicismů, ačkoliv se v něm nachází jiná slova pocházející z angličtiny. Vždy se ale jedná o výrazy, které pojmenovávají skutečnosti v té době známé na ostrově (bifteq, brandi), zatímco zkoumané anglicismy pochází až z 20. století.

Z daných příkladů jasně vyplývá, že lze nalézt nejvíce anglicismů z různých zdrojů v korpusu CORPES XXI. Naopak, korpusy AHM a CREA zachycují relativně podobný počet výskytů zkoumaných slov.

---

⁴⁴⁵ Benko, V.: Srovnatelné webové korpusy Aranea. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

⁴⁴⁶ *Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España*, s. 488.

⁴⁴⁷ ORTIZ, Fernando, *Nuevo Catauro de cubanismos*, s. 231.

Čínština

Vzhledem k tomu, že čínština nezanechala téměř žádné stopy v kubánském lexiku, neprováděli jsme analýzu v korpusech jako v předcházejících kapitolách. V korpusu CREA lze však nalézt poměrně hodně výskytů adjektiva *chino/a*, téměř ve všech případech se však jedná o obyvatelské jméno. V korpusu je však také možné nalézt frázi *engañar a alguien como a un chino* v románu *La piel y la máscara* Jesúse Díaze a také substantivum *chino*, které bylo použito pro vyjádření toho, že o dané věci toho mluvčí mnoho neví: „Y como no tenía creencias, para mí era chino lo que se hablaba allí de religión.“⁴⁴⁸

Ruština

Žádné ze slov ruského původu, která jsou podle Ruana Faxase a Jorgeho Anzarda typická pro kubánskou španělštinu, se nenachází v žádném z konzultovaných slovníků. Některá z nich lze však nalézt v korpusech: jsou jimi slova *bolchevique* či *dacha*. Slovo *bolchevique*, které můžeme považovat za pošpanělštěnou verzi slova *bolshevik*, má devět výskytů v pěti dokumentech v korpusu CREA a padesát dva výskytů v deseti dokumentech v korpusu CORPES XXI a dvanáct v AHM. Slovo *dacha* se vyskytuje jen jednou v CREA, v CORPES XXI sice pětkrát, ale jen v jednom dokumentu. V korpusu AHM se nevyskytuje ani jednou. Dalším příkladem může být výraz *cosaco*, jež se vyskytuje čtyřikrát v korpusu CREA ve dvou různých dokumentech, třikrát ve třech různých dokumentech v CORPES XXI a jednou v AHM. Zajímavý je také výskyt slova *cosmonauta*. Jorge Anzardo tvrdí, že se na Kubě používá jako alternativa proti americkému výrazu *astronauta*.⁴⁴⁹ Toto tvrzení potvrzuje korpus CREA i AHM. V CREA se slovo *cosmonauta* ve formě singuláru i plurálu nachází osmkrát, zatímco výraz *astronauta* jen třikrát. V korpusu AHM se nachází celkem devatenáctkrát, zatímco slovo *astronauta* jen osmkrát. Na druhou stranu v korpusu CORPES XXI převládá výraz *astronauta*. Tento fakt by mohl souviset se zánikem Sovětského svazu a s dnešním vlivem Spojených států ve světě.

---

⁴⁴⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. Corpus de referencia del español actual. <<http://www.rae.es>> [2016-02-28].

⁴⁴⁹ ANZARDO, Jorge, Cit. d., s. 97.

Závěr

Kubánská španělština je jednou z mnoha variant americké španělštiny, která se od španělštiny poloostrovní odlišuje v mnoha rovinách: foneticko-fonologické, morfosyntaktické a lexikální. Právě rovina lexikální je tématem této diplomové práce, jejímž cílem bylo dokázat, že v kubánském lexiku lze, kromě poloostrovní španělštiny, jež se stala základem pro dnešní kubánskou španělštinu, nalézt vlivy dalších jazyků. Z důvodu omezených prostředků na výzkum bylo našim záměrem podložit teoretickou část práce výzkumy významných lingvistů a odborníků, naopak praktická část vychází z prací se španělskými korpusy CREA, CORPES XXI a Araneum Hispanicum Maius.

Základem kubánské slovní zásoby je poloostrovní španělština, ostatní vlivy však nelze opomíjet. Na základě studia sekundární literatury i korpusů jsme dospěli k závěru, že skutečně významnou roli hráli při obohacování kubánského lexika indigenismy. Největší počet indigenismů, jež jsou dnes nedílnou součástí nejen kubánské španělštiny, jsou aravakismy. Celá řada z nich se rozšířila i do ostatních oblastí Hispánské Ameriky a odtud také do Španělska. V kubánském lexiku je však možné nalézt i výrazy z ostatních indiánských jazyků, v naprosté většině případů se však jedná o slova, jež byla inkorporována i do ostatních variant španělštiny, včetně té poloostrovní, nelze je tedy považovat za kubanismy. Dalším jazykovým vlivem, který mnoho autorů zveličovalo, je vliv jazyků afrických. Výzkumy však ukázaly, že kontakt afrických jazyků se španělštinou neumožnil vytvoření kreolského jazyku a že rysy charakteristické pro mluvu Afričanů na kubánském území lze považovat pouze za mluvu osob, jež se nenaučili daný jazyk perfektně. Typické jazykové rysy, které byly některými lingvisty považovány za rysy kreolských jazyků, brzy vymizely a potomci tzv. bozalských černochů již ovládali španělštinu bez větších problémů. Je však nesporné, že existují lexikální jednotky pocházející z těchto jazyků. Většina z nich však spadá do oblasti fauny, flóry, náboženství a specifických kulturních výdobytků. V porovnání s indigenismy je jejich počet v kubánském lexiku menší. Tato práce také objasnila, že je možné v kubánském lexiku nalézt slova pocházející z francouzštiny, ačkoliv jen malá část z nich je pouze kubánského úzu. V důsledku politického, ekonomického a kulturního vývoje během 20. a 21. století lze v kubánské slovní zásobě nalézt celou řadu anglicismů. Ačkoliv někteří autoři tvrdí opak, čínština ani ruština nezanechaly výraznější stopy v kubánském jazyce a to z důvodů historických: Číňané žili v uzavřených skupinách, čímž zabraňovali možnému vlivu čínštiny na kubánskou španělštinu. Vlivy ruštiny, na druhou stranu, bylo možné dříve nalézt jako běžnou součást kubánské slovní

zásoby v souvislosti s politickou situací země, nicméně po rozpadu Sovětského svazu zanikla i řada realit a jevů, pro něž již nebyla nutná specifická pojmenování.

Získané informace jsme konzultovali se třemi významnými slovníky: *Diccionario provincial casi razonado de voces y frases cubanas* Estebana Picharda, *Nuevo catauro de cubanismos* Fernanda Ortize a *Diccionario del español cubano*, který je nejnovějším slovníkem věnujícím se kubánské španělštině. Následně jsme je porovnali s kubánským územ prostřednictvím třech vybraných korpusů. V této analýze bylo ukázáno, že největší podíl (vedle španělštiny) zaujímají v kubánském lexiku indigenismy, což odpovídá závěrům děl konzultovaných lingvistů. Analýza také ukázala, že čínština ani ruština skutečně nezanechaly výrazné stopy v kubánském lexiku.

Vzhledem k tomu, že jsme měli tu možnost konzultovat celou práci s rodilým mluvčím, dospěli jsme k závěru, že v mnoha ohledech se jeho názory odlišují od názorů uvedených v sekundární literatuře. Tuto skutečnost si vysvětlujeme neustálým vývojem jazyka, k němuž dochází jak v rovině regionální, tak sociální. Ze závěrů této práce proto vyplývá, že kubánské španělština a její lexikum jsou tématem hodným dalších studií a výzkumů.

Resumé

Tato diplomová práce pojednává o kubánské slovní zásobě, jež je jednou z mnoha variant americké španělštiny. Navzdory tomu, že základem kubánského lexika je poloostrovní španělština, což je nepopíratelný fakt, byla v průběhu pěti staletí ovlivněna několika dalšími jazyky. Tato práce se zprvu věnuje historickým okolnostem, které souvisejí s lingvistickým vývojem v této oblasti. Před příchodem španělských conquistadorů a kolonizátorů se na Kubě nacházely významné indiánské kmeny. Mezi nejvýznamnější patří Guanahatabejové, Cinobejové a Taínové. Ti také nejvýrazněji ovlivnili jazyk, jímž se dnes mluví na tomto ostrově. Španělé začali poměrně brzy svůj jazyk obohacovat indiánskými výrazy, jelikož poloostrovní španělština nepostačovala k zachycení nové reality, s níž se setkali v nově objevených zemích. Navzdory tomu, že kubánská indiánská populace brzy vymřela, zachovalo se v kubánské španělštině velké množství indiánských výrazů. Největší podíl indigenismů pochází z aravackých jazyků, ačkoliv lze samozřejmě v kubánském lexiku nalézt i výrazy pocházející z nahuatlu, mayských jazyků či kečujštiny. Již od první poloviny 16. století se začala do Karibiku dovážet levná pracovní síla z Afriky, jejíž představitelé mohli přispět svými domorodými jazyky k obohacení kubánského lexika. Navzdory předpokladům mnoha lingvistů se ukázalo, že africké jazyky neměly na kubánskou španělštinu vliv takový, jak se předpokládalo. Vlivy jejich jazyků lze nalézt především v oblasti flóry, fauny, tanců, hudby a náboženství, avšak v porovnání s vlivem indiánských jazyků nebyl tolik výrazný. Od konce 18. století byla kubánská společnost i jazyk vystaveny vlivu francouzštiny, jež ovlivnila především mluvu vyšších sociálních vrstev, pro něž se Francie stala kulturním, společenským i politickým vzorem. V dnešní kubánské španělštině lze proto nalézt řadu slov pocházejících z francouzštiny, velká část z nich se však inkorporovala i do ostatních variant španělštiny a jen málo galicismů lze považovat za čistě kubánské. Ve druhé polovině 19. století mohla být kubánská španělština ovlivněna jazykem přibližně dvěstě tisíc čínských smluvních pracovníků, kteří byli v této době dováženi na Kubu, aby nahradili práci otroků. Jejich styl života se však velmi odlišoval od kubánského, nikdy se plně neinkorporovali do kubánské společnosti a vytvářeli uzavřené čínské skupiny. Z tohoto důvodu jejich jazyk ani zvyky nemohly velkou měrou ovlivnit jazyk a kulturu kubánskou. Od konce 19. století byla kubánská slovní zásoba ovlivňována angličtinou, jejíž vliv byl však patrný nejvíce v první polovině 20. století. Anglicismy lze nalézt především v lexikálních oblastech sportu, informatiky a moderních technologiích. Na Kubě je vliv angličtiny více patrný, stejně jako v ostatních oblastech Karibiku a Střední Ameriky, v souvislosti s významnou ekonomickou a politickou rolí blízkých

Spojených států. Vliv angličtiny byl omezen s nástupem Fidela Castra k moci v souvislosti se snížením vlivu Spojených států. V souvislosti s příklonem Kuby k Sovětskému svazu se během druhé poloviny 20. století kubánské lexikum střetlo s řadou výrazů pocházejících z ruštiny: většina z nich však pojmenovávala nové politické, kulturní a společenské jevy. Z tohoto důvodu se většina z nich přestala užívat po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 spolu se zánikem těchto jevů.

Součástí této práce byla i praktická analýza provedena na základě prací s jazykovými korpusy CREA, CORPES XXI a Araneum Hispanicum Maius, která zkoumala výskyt indigenismů, afrikanismů, galicismů, anglicismů, slov pocházejících z čínštiny a rusismů či sovětismů. V této analýze bylo dokázáno, že kubánské lexikum bylo skutečně obohaceno již zmíněnými jazyky. Analýza nicméně také prokázala, že ne všechny jazyky ovlivnily kubánskou variantu španělštiny stejnou měrou. Došli jsme k závěru, že nejvýrazněji kubánskou slovní zásobu ovlivnily jazyky indiánské. Slova afrického původu, které lze v korpusech nalézt, ve většině případů odkazují k předmětům materiální a spirituální kultury afrických etnik a k fauně a flóře pocházející z Afriky. K tomuto fenoménu samozřejmě dochází i v případě jazyků indiánských, v tomto případě se však většinou jedná o výrazy, které popisují skutečnosti, jež se staly součástí každodenní kubánské reality, jako tomu bylo v případě slov popisujících suroviny užívané k přípravě jídla či rostliny a zvířata, které jsou na Kubě běžné. Ačkoliv je vliv francouzštiny a angličtiny nepopiratelný, v korpusech lze nalézt jen omezený počet galicismů a anglicismů, jejichž užití by bylo pouze kubánské. Je však samozřejmě v kubánském lexiku možné nalézt slova pocházející z těchto jazyků, které se vyskytují i v jiných variantách španělštiny. Na druhou stranu, korpusy neodráží téměř žádné jazykové vlivy čínštiny ani ruštiny.

Resumen

El presente trabajo se dedica al tema de los aspectos léxicos del español cubano. Es innegable que la base de su léxico es el español peninsular, llevado a América por los conquistadores y colonizadores españoles. Pero a pesar de ello, durante su evolución lingüística, la variante cubana fue influida por muchas lenguas con las cuales entró en contacto. La primera parte del trabajo resume las circunstancias históricas y culturales que tienen que ver con la evolución lingüística en dicha área. Antes de la llegada de los europeos, en Cuba vivían tres tribus indígenas importantes: los guanahatabeyes, los cinobeyes y los taínos. Los últimos influyeron notablemente en la lengua hablada hoy en día en Cuba. Los españoles empezaron a enriquecer su lengua relativamente temprano con las palabras de origen indígena, dado que el español peninsular no fue suficiente para denominar la nueva realidad y aunque la población autóctona murió durante la primera mitad del siglo XVI, en el español cubano se conservaron muchas palabras de su origen. La mayoría de los indigenismos proviene de lenguas arahuacas, pero es posible encontrar en su habla también palabras provenientes del nahuatl, maya o quechua. Ya desde la primera mitad del siglo XVI se empezaron a importar los esclavos negros de África que llevaron consigo sus lenguas, con las cuales podían enriquecer el léxico cubano. Muchos lingüistas opinaron que la influencia de lenguas africanas fue mucho más significativa, de lo que lo había sido en realidad. Sus influjos los podemos encontrar sobre todo en las áreas léxicas de flora, fauna, baile, música y religión, pero en comparación con las lenguas indígenas, la influencia de aquellas no fue tan notable. En el siglo XVIII tanto la sociedad como la cultura cubana y el lenguaje fueron influidos por el francés, que influyó sobre todo en la habla de los estratos sociales altos, para los cuales el francés y Francia se convirtieron en una especie de modelo cultural, político y social. En consecuencia, en el español cubano de hoy es posible encontrar palabras provenientes del francés, los llamados galicismos. La mayoría de ellos fue incorporada también a otras variantes del español, y solo muy pocos galicismos se pueden considerar solamente cubanos. En la segunda mitad del siglo XIX el español cubano entró en contacto con la lengua china, ya que en aquella época se sirvieron del trabajo de unos doscientos millones de trabajadores chinos con el fin de reemplazar la mano de obra esclava. No obstante, su estilo de vida difirió bastante del cubano, vivían en las comunidades chinas y nunca lograron incorporarse a la sociedad cubana. En consecuencia, su lengua y costumbres no llegaron a influir ni la lengua ni la cultura cubana. Desde finales del siglo XIX, pero sobre todo en la primera parte del siglo XX, la lengua hablada en Cuba fue influida por el inglés. Los anglicismos los podemos encontrar sobre todo en las áreas léxicas del deporte, informática y

nuevas tecnologías. El influjo del inglés es notable en todas las lenguas mundiales, pero aparte de Cuba, es muy notable en otras zonas de Caribe, América Central y México, lo que tiene que ver con el papel dominante en política y economía de los cercanos Estados Unidos. El influjo del inglés cesó después de la Revolución Cubana en correspondencia a la disminución de la influencia de Estados Unidos en Cuba. Así, el inglés fue sustituido por el ruso: de hecho, durante la segunda mitad del siglo XX fue posible encontrar en el habla cubana unas cuantas palabras provenientes del ruso. Dado que la mayoría de ellas se refería a la nueva realidad política, social y cultural, después de la caída de la Unión Soviética en 1991 aquellas palabras dejaron de utilizarse.

Una parte del presente trabajo se dedicó al análisis práctico, basado en el trabajo con los corpus lingüísticos CREA, CORPES XXI y Araneum Hispanicum Maius. Analizando la apariencia de indigenismos, afronegrismos, galicismos, anglicismos, palabras provenientes del chino y rusismos o sovietismos, comprobamos que en el español cubano es posible encontrar vocablos con este origen. No obstante, no todas las lenguas analizadas influyeron en el léxico cubano por igual y nosotros llegamos a la conclusión de que la mayor influencia sobre el léxico cubano la tuvieron las lenguas indígenas, lo que corresponde con las opiniones de los lingüistas. La mayoría de los afronegrismos encontrados en corpus se refiere a la cultura material y espiritual de sus hablantes y asimismo a la flora y la fauna de origen africano. Por supuesto, algo parecido sucede también en el caso de los indigenismos, pero en este caso se trata de palabras que entraron en el léxico dado que describían la realidad cotidiana de cada cubano, como por ejemplo los ingredientes para preparación de comida o la fauna y la flora cubana. En los corpus se pueden encontrar también los galicismos y anglicismos, pero el análisis nos dejó ver que no hay tantos galicismos ni anglicismos que sean utilizados solo en Cuba. El influjo de estas lenguas es innegable, pero la mayoría de los anglicismos y galicismos usados en Cuba se usan también en otras variantes del español. Por otra parte, en los corpus no se refleja casi ninguna influencia ni del chino, ni del ruso.

Bibliografie

Použitá literatura

ALONSO, Amado, *Estudios lingüísticos. Temas hispanoamericanos*, Madrid, Editorial GREDOS, 1953

ANZARDO, Jorge C., *Influencia de la lengua rusa en el léxico del español en Cuba (1959-1963)*, Islas, 1979, núm. 64

BARME, Stefan, *Los galicismos léxicos y sintácticos de la variedad cubana del español*, in: Leonel Ruiz Miyares et al. (edd.): *Actas del X Simposio Internacional de Comunicación Social (Santiago de Cuba, 22-26 de enero del 2007)*, vol. 1, Santiago de Cuba: Centro de Lingüística Aplicada

BUESA OLIVER, Tomás a José María ENGUITA UTRILLA. *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992

CAMACHO BARREIRO, Aurora M., *Diccionario e ideología: El Léxico mayor de Cuba, de Esteban Rodríguez Herrera*, in: ALEZA IZQUIERDA, Milagros, SANMARTÍN SÁEZ, Julia, *Estudios de lexicografía y léxico cubanos*, Valencia: Uiversitat de Valencia, 2004

CÁRDENAS MOLINA, Gisela, *Arcaísmos léxicos en el español de Cuba*, in: ALEZA IZQUIERDA, Milagros, SANMARTÍN SÁEZ, Julia (eds.), *Estudios de lexicografía y léxico cubanos*, Valencia: Uiversitat de Valencia, 2004

CÁRDENAS MOLINA, Gisela, *Los anglicismos en la norma léxica habana*, Quaderns de filologia. Estudis lingüístics, 1999, N° 4, fasc. 2

CARICABURRO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997

CHOY LÓPEZ, Luis Roberto, *Zonas dialectales en Cuba*, Anuario L/L, 1989, No. 20

ČERMÁK, František, *Jazyk a jazykověda*, Praha: Karolinum, 2007

Černý, Jiří, *Úvod do studia jazyka*, Olomouc: Rubico, 2008

DESCHAMPS CHAPEAUX, Pedro, PÉREZ DE LA RIVA, Juan. *Contribución a la Historia de la gente sin historia*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1974

- FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz, *El español de América*. Madrid: Editorial Mapfre, 1993
- FRAGO GRACIA, Juan Antonio. *Historia del español de América: textos y contextos*. Madrid: Gredos, 1999
- GOTT, Richard, Kuba: Nové dějiny, Přeložil: Jiří Kunc, Brno: BB/Art, 2005
- GRANDA, Germán de, *Estudios lingüísticos hispánicos, afrohispanicos y criollos*, Madrid: Editorial Gredos, 1978
- HUNG HUI, Juan, *Los chinos en América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992
- Instituto de Ciencias Históricas, *La esclavitud en Cuba*. La Habana: Editorial Academia, 1986
- KAŠPAR, Oldřich, *Dějiny Karibské oblasti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002
- KŘÍŽOVÁ, Markéta, *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013
- LAPESA, Rafael, *Historia de la lengua española*. Madrid: Gredos, 1997
- LIPSKI, John M., *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996
- LÓPEZ MORALES, Humberto, *El español del Caribe*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992
- LÓPEZ MORALES, Humberto, *Tres calas léxicas en el español de La Habana (indigenismos, afronegrismos, anglicismos)*, in: LOPE BLANCH, Juan Manuel. *Estudios sobre el español hablado en las principales ciudades de América*. México, D.F.: Universidad Autónoma de México, 1977
- LÓPEZ MORALES, Humberto. *Sobre la pretendida existencia y pervivencia del criollo en Cuba*, Anuario de Letras, 1980, no. 18
- MARTÍNEZ MONTIEL, Luz María. *Negros en América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992
- MENÉNDEZ, América, *Léxico de Cuba: panorama geolectal*, in: Estudios de lexicografía y léxico cubanos, 2004
- MORENO DE ALBA, José G, *El español de América*. México, D. F.: Fondo de Cultura Económica, 1988
- MORENO DE ALBA, José G, *Diferencias léxicas entre España y América*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992

- MORENO FERNÁNDEZ, Francisco, *La lengua española en su geografía*. Madrid: Arco/Libros, 2009
- MOTA, Francisco M., *Gitanismos en el habla popular cubana*, Anuario L/L, 1975, núm. 6
- OPATRŇÝ, Josef, *Kuba*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002
- ORTIZ, Fernando, *Nuevo Catauro de cubanismos*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1974
- ORTIZ, Fernando, *Los afronegrismos de nuestra lengua*. In: Antología de lingüística cubana. Tomo I, La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1977
- PAZ PÉREZ, Carlos, *De lo popular a lo vulgar en el habla cubana*, La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1988
- PERL, Mathias, *La influencia del francés y del francés criollo en el español del Caribe*, Islas 68, 1981, Santa Clara: Universidad Central de las Villas
- PICHARDO, Esteban, *Diccionario provincial casi razonado de voces y frases cubanas*, La Habana: Editorial de ciencias sociales, 1985
- RODRÍGUEZ HERRERA, Esteban, *Nuestro lenguaje criollo*, In: Antología de lingüística cubana. Tomo II, La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1977
- SALA, Marius, *El español de América*, Tomo I, Léxico, Bogotá: Instituto Caro y Cuervo, 1982
- SANTIESTEBAN, Argelio. *El habla popular cubana de hoy: Una tonga de cubichismos que le oí a mi pueblo*. La Habana: Edit. de Ciencias Sociales, 1982
- The Cuba Comission Report: a hidden history of the Chinese in Cuba*: introduction by Denise Helly. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1993
- VALDÉS BERNAL, Sergio, TRISTÁ PÉREZ, Antonia María, *El consonantismo en el habla popular de La Habana*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1978
- VALDÉS BERNAL, Sergio. *Las lenguas del África subsaharana y el español de Cuba*. La Habana: Academia, 1987
- VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo I, La Habana: Academia, 1991-1993
- VALDÉS BERNAL, Sergio, *Las lenguas indígenas de América y el español de Cuba*, Tomo II, La Habana: Academia, 1991-1993

VALDÉS BERNAL, Sergio, *Lengua nacional e identidad cultural del cubano*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1998

VRHEL, František, *Úvod do studia nativních jazyků Iberoameriky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976

ZAMORA VICENTE, Alonso. *Dialectología española*. Madrid: Gredos, 1996

Korpusy

Benko, V.: Srovnatelné webové korpusy Aranea. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupné z: <<http://www.korpus.cz>>.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. Corpus de referencia del español actual. Dostupné z: <http://www.rae.es>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORPES XXI) [online]. Corpus del Español del Siglo XXI. Dostupné z: <http://web.frl.es/CORPES/view/inicioExterno.view>

Slovníky

Diccionario del español de Cuba : español de Cuba - español de España / Günther Haensch, Reinhold Werner. Madrid: Gredos, 2000.

Diccionario de americanismos, Asociación de Academias de la Lengua Española. Madrid: Santillana, 2010

Diccionario de Real Academia Española, Dostupné: <http://dle.rae.es/>

Slovník cizích slov, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981

Elektronické zdroje

ALBA, Alberto, El español del Caribe: Unidad Frente a Diversidad Dialectal, Revista de Filología Española, 2001, Vol. LXXII, núm. 3-4, dostupné z: <http://xn--revistadefilologiaespaola-uoc.revistas.csic.es/index.php/rfe/article/viewFile/582/650>

FASLA FERNÁNDEZ, Dalila, *El español hablado en Cuba: préstamos vigentes, lexicogénesis y variación lingüística*. Cuadernos de Investigación Filológica, 2007-2008, Núm. 33-34, dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3393490>

GUERRERO RUIZ, Pedro, PASTOR PASTOR, Brígida, DEPESTRE CATONY, Leonardo, *Glosario popular cubano*, Lenguaje y textos, 2002, No. 20
Dostupné z: http://ruc.udc.es/bitstream/2183/8201/1/LYT_20_2003_art_12.pdf

HAENSCH, Günther, *Anglicismos en el español de América*, Estudios de lingüística, n.º 19, 2005
Dostupné z: http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/6105/1/ELUA_19_12.pdf

LIPSKI, John M., *El español de América en contacto con otras lenguas*, Lingüística aplicada del español, ed. Manel Lacorte (Madrid: Arco Libros, 2007)
Dostupné z: <http://personal.psu.edu/jml34/contacts.pdf>

LIPSKI, John M., *El español de los braceros china y la problemática del lenguaje bozal*, Revista Montalbán, Universidad Católica Andrés Bello, Caracas, 1998, no. 31 dostupné z: <http://www.personal.psu.edu/jml34/chino.pdf>, str. 106-107

LÓPEZ MORALES, Humberto. *El supuesto "Africanismo" del español de Cuba*. Revista de la Facultad de Filología, 1964, Tomo 14, dostupné z: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=891142>.

PERL, Matthias. *El español en contacto con lenguas africanas en América*. Dostupné z: http://congresosdelalengua.es/valladolid/ponencias/unidad_diversidad_del_espanol/4_el_espanol_en_contacto/perl_m.htm.

RUANO FAXAS, Fernando Antonio, Sociolingüística y traducción: presencia de rusismos y soviatismos en el léxico cubano, in Revista Ciencias de la Información, 1988, Vol. 19, No. 3, str. 132-150, Dostupné z: <http://www.bibliociencias.cu/gsd/cgi-bin/library?e=d-000-00---0revistas--00-0-0--0prompt-10---4-----0-11--1-es-50---20-about---00031-001-1-0utfZz-8-00&cl=CL2.784&d=HASH01a9b109db2d65fd8bb60d29&x=1>

SMITH-MESA, Vladimir, *Slovo Cubano: el vocablo soviético en el español de Cuba*, Kamchatka: Revista del análisis cultural, Valencia: Universitat de València, 2015, núm. 5 dostupné z: <https://ojs.uv.es/index.php/kamchatka/article/view/4610/6581>

VALDÉS BERNAL, Sergio, *El agitanado español de Cuba*, Dostupné z: <http://www.futurodecuba.org/agitanado.htm>

VALDÉS BERNAL, Sergio, *La huella china en el español de Cuba*, dostupné z: http://www.todoele.net/noticiasarchivo/NoticiasEs_maint.asp?%3BNoticia_id=3203&NoticiasEspPage=85&Noticia_id=1522